SVÁKO RAGAN Z BREZOVEJ,

JEHO DETSKÝ VEK, CHODENIE DO ŠKOLY, MENDÍČENIE, CHODENIE NA VOHĽADY, CESTOVANIE ZA OBCHODMI PEŠI, VOZMO I ŽELEZNICOU, RÔZNE ŽIVOTNÉ PRÍBEHY A ZKÚSENOSTI.

SOSBIERAL:
ELO ŠÁNDOR.

1927.

TLAČOU A NÁKLADOM DANIELA PAŽICKÉHO NA MYJAVE.

Úvod.

Keď som pred rokom v ktoromsi dennom časopise uverejnil prvý úryvok z príbehov „Sváka Ragana z Brezovej“, počali sa brezovskí svá-čkovia i strynky vzájomne vypytovať:

„Ná, koho to len ten oný myslel? Nebodaj mal na mysli Teba, Juro, však Tys najvac viselectví postvárál . . . .“

„Vidíš ho — bráni sa upodozrievaný — prečo by mal akurát moje viselectvá spomínat, azda si bol Ty Ščevan odchodnejší od ostatných? Vaččím dílom sa to na Teba vztahuje, bol si Ty Ščevko fajn chlap, ej veru bol, bouprisám, ošmek si bol aj Ty jako fšetci . . . .“

„Koho to len myslel?“ Hádaly aj „strynké,“ mládež i stárež, na koho by sa moje kresby asi vzťahovaly. Spomínané sú aj dnes určité osoby, ktoré v očiach pravoverných Brezovanov javily sa jako hrdinovia môjho líčenia. Keď po čase zjavily sa v dennej tlači ešte niektoré kapitoly o svákovi Raganovi, nebolo konca—kraja vypytovaniu, ale vtedy moji brezovskí priatelia už aj na mňa doliehali žiadosťami, abych im povedal, koho vlastne skrývam za menom Ragan zpomedzi tolkých Brezovanov, ktorí sa ku príhodám, mnou o svákovi Raganovi lýčeným, priznávajú?

Tieto dotazy sú svedectvom, že povaha môjho „sváka Ragana z Brezovej“ je spoločná každé-

mu domorodému Brezovanovi, chytrá, bystrá, dovedná a keď treba i figliarska — ako to už obchod alebo dlhá chvíľa sebou donáša. Brezovana ani sto židov neošiali, to je pravda a spolu aj svedectvo najmenej tolkej obchodnej podnikavosti, akej len u najpodnikavejšieho národa, u Židov nachodíme.

Vo svojich kapitolách o svákovi Raganovi snažil som sa načrtnúť aspoň niekoľko príbehov z vlastností Brezovana prýštiacich. Opakujem, len niekoľko, poneváč podobných je na Brezovej pod Bradlom ešte vždy veliké množstvo, ktoré dosiaľ perom zachytené neboly. Tak na príklad: príhody nebohého košarisského farára a dekána Štefánika, otca to nášho oslávenca, generála dra Milana Rastislava Štefánika, zkúsenosti s cestovaním za hranicami a v salónnom vozni „strynkej Osuských," matky nášho zahraničného bojovníka a dnešného parížskeho vyslanca, dra Štefana Osuského atď. O cestovaní Brezovanov do Ameriky, z Ameriky, o nakupovaní škopov v Rumunsku, Besarábii, na Balkáne a ich speňažení v Paríži — daly by sa celé sväzky popísať. Naši folkloristi mali by hojnú žeň pre svoje perá na Brezovej pod Bradlom. Obec táto vyniká svojím jedinečným svojrázom, ktorý vie upútať i cudzinca sem zavítavšieho.

Nie som Brezovanom, iba „prespolným," teda nelíčim zvláštnosti svojho rodiska. Najnovšie ma moji brezovskí priatelia „štepeným Brezovanom" nakrstili. Som hrdým i na túto prezývku, lebo Brezovan má byť prečo hrdým na svoj pôvod. Vždy som sa na Brezovej lepšie cítil, ako kdekoľvek inde a menovite pred a počas vojny Slovák, národovec nachodil tu vždy

skalopevný celok sebavedomých a neohrožených slovenských národovcov. Rád som mal vždy Brezovanov. Priateľská láska k Brezovanom, ich typický svojráz známy mne už od detských mojich časov, viedly ma ku napísaniu tohoto dielka. Rád bych ním upozorniť folkloristov, aby Brezovej pod Bradlom a vôbec podbradlanskému kraju venovali vďačnú pozornosť, lebo „žeň jest tu mnohá, jen dělníků málo“!

Napokon prosím čitateľov, aby jednotlivé state, citované v tomto diele v brezovskom nárečí, vyslovovali „po brezovsky,“ to je — úplne tvrdo.

V Košiciach, dňa 8. marca 1927.

Pôvodca.

Sváko Ragan z Brezovej.

Sváko jako žiak.

„Hja, nech sa ve snách neplete, aj ja som chodél do školy a to až štyri zimy — čeperia sa zavše sváko pri poháriku — a naučél som sa vac jako tí neskajší fagani, čo na univerzitu chodia. Chodél som hen do našej cirkevnej školy, ked sme si ešče polienka na zakúrenie sebú noseli a pánovi učitelovi sobotáles plateli. Abecedu učeli nás pán rechtor tak po brezovsky — á—bé—ab, to nehab, kde habneš, tam spadneš. Sebe na mysli, — niekdo mosí habat, kradnút! Keby kmíni nekradli, moseli by tí spravedliví krast.

Ked som prišiel od konfirmácie, povedali tatko: „Nále Sanko, ved si už dost múdry, ja z teba nechcem mat farára; ostaneš teda doma, do školy vac nepôjdeš a budeš sa priúčat kšeftu.“ Tak som ja hla, vyštudoval a se mnú vaččina mojich spolužiakôv. A veru nám to stačelo! Kristu, Brezovana ani Žid neprekabáti! A národovcôv naša brezovská cirkevná škola též z nás vychovala! Takých Slovákov nebolo, jako boli a sú Brezovania!

Ked ma nebohý tatko zegzamenovali, povedal som im: „Tatko, vy ste fajn chlap, asnaj bych sa už aj oženél!?“ A oni? Hodeli mi pár takých nečítaných remjencom na najmakšú čiastku tela a bolo po diškurzi.

A veru bolo mi lúto za školú, najvac ked ma tatko naozaj ke kšeftu začali privierat, kože vyrábat, surové kupovat a vyrobené zas predávat. Ve škole som bol taký zbytkár, jako ostatní: ach čo sme sa my delenjakých viselectví navystrájali? Prosím vás — jako deti! Aj písmo hovorí: „Dokud jsem byl dítě, mluvil jsem i činil jsem jako dítě, — když jsem se stal mužem, opustil jsem dětinské věci.“ Ked som už bol na miesto, t. j. ked mi začaly pod nosom kostrnky šibat, počala fajka šmakovat a ked mi tatko kúpeli prvé čižmy — kordovánky (dosál som nosél len šité), opustél som detínske veci aj ja a cítél som sa mládencom . . .“ Potiaľ svákove rozpomienky. Ale vráťme sa ešte k mendíčeniu.

Jako sváko „mendíčeli.“

Sváko boli aj mendíkom, čo je samo pre seba zvláštna kapitola ich života, ich detských časov. Viete, čo je to za tvor, za hodnosť — taký cirkevný mendík u evanjelikov? To je viac, ako miništrant u katolíkov, poneváč miništrantom môže byť každý príslušník tejto konfesie, ale mendíkom sa treba zrodiť. Menovite vtedy sa bolo treba takému talentu narodiť, keď sváko „mendíčeli“ na Brezovej. Vtedy si rechtor aj farár mohli ešte vybrať v kandidátoch mendíctva, ale dnes? Škoda vraveť, čo si vyberieš z povojnových výrobkov!?

Mendík je ináče štvrtou a či piatou „duchovnou“ osobou v sbore, dľa toho, či slúži na fare, alebo u učiteľa. Prvou je pán farár, druhou pán rechtor, treťou „strýko“ kostelník, štvrtou osobou je farský mendík, piatou školský. Plat má cirkvou stanovený, ešte aj dnes ten istý, ako pred polstoročím, a to 8 zlatých a 10 meríc raži, ktorá nebýva nikdy prvotriednou. O výročitých sviatkoch dostane nejaký peniaz do pokladničky, taktiež keď dakto zomre, alebo sa narodí, tiež pri sobášoch, krstoch a úvodoch. Na Štedrý večer obidvaja mendíci chodia na koledu po všetkých cirkevníkoch.

Čo má za služobné i mimoslužobné povinnosti takáto piata „duchovná“ osoba v cirkevnom sbore?

Farský mendík za časov svákovho mendíčenia zvonil v nedeľu a vo sviatok prvý raz do kostola, školský druhý raz a tretí raz obidvaja spoločne, pripustiac na vežu ešte daktorého tretieho chlapca. Tak bolo tomu aj pri rorátoch. Mrtvému pri pohreboch zvonili obidvaja. Cez celý týždeň na obed a večer odzvonil vždy školský mendík, teraz — ako počúvam — aj táto služba je na každého mendíka stejne rozdelená.

Kým na brezovskej veži hodín nebolo, mendík sa riadil zpravidla podľa pani rechtorkinej kuchyne. Keď táto mala hrach uvarený, bolo poludnie, vtedy išiel zazvoniť a na večer zasa keď nebolo ešte prítma a sovy nad zvonmi na zvoniaceho mendíka ešte nesyčaly. Počas bohoslužieb jedon mendík tlačil mechy pri organe (obyčajne ten menej dovednejší), druhý zase sedel pri organistovi ukazujúc mu prstom riadky spievanej piesne. Pravda, sám musel mať dobrý hlas a vedeť spievať ako sa na mendíka patrí. Pri pohreboch vždy striedave jedon mandík niesol kríž pred smútočným sprievodom na cintor a druhý s chlapci vyzváňal nebohému na poslednú cestu. Ináč musel mendík povedľa poslíčkovskej práci svojho predstaveného obstarávať kuchyňské práce a robotiť v zahrade pani farárky, alebo pani rechtorky. Obidvaja mendíci pred výročitými sviatky vymietli kostol a sotreli pavučiny.

Ako som už spomenul, keď boli sváko ešte takým 11—12ročným „viselcom," vtedy nie každý mohol byť mendíkom. Tak pán farár ako aj pán rechtor chceli, aby patričný bol dobrým spevákom, mocný fysicky i duševne, tiež nesmel byť zaostalý, bo veď pomáhal p. rechtorovi pri organe spievať. A poneváč náš sváko mali vše-

tky tieto dobré vlastnosti, stali sa mendíkom. A bolo im to dobré. Naučili sa mnohému — medzi iným: pytlačiť, vrany chytať, straky a sovy vyberať atď., pri tom ale zvykli sa aj osožným veciam. Všetko spomeniem, až na to príde rad.

Sváčko teda „mendíčeli“ u p. rechtora, ktorý si ich takého „miglanca“ sám vynašiel a akceptoval. „Tatko s mankú proti tomu ništ nemali.“

Jako Sanko pani farárkine „sliepky chytál.“

Kto by to dnes na nášho sváčka povedal, že by bol za svojho mendíctva takým ošmekom býval, akoby ho nadpis tejto stati pred neinformovaným človekom na prvý pohľad usvedčoval?! Podobná vlastnosť niako sa nesrovnávala s nymródskou krvou, ktorá v tých dobách v Sankových žilách až priveľmi prúdila. Fakt je, že Sanko „rechtoréch“ aj chytal aj nechytal sliepky pani farárke — ako sa na vec dívame.

Sluší poznamenať, že rechtor, ako slobodný, nevedel dobre zaplniť a využiť veľkého svojho bytu. V jednej izbe rástla mu cibuľa, ktorú si dopestoval v kvetinovej zahrade svojej, aby mal zavše ku „pressburštu,“ v oknách kvitly jadernička a jelitká, ktoré od zbožných cirkevníčiek zavše ako „karminovú výslužku“ dostal. Do okien si ich odkladal na čerstvý vzduch, aby sa mu vraj „nezesmradely.“ Tam na ne zavše „zabol,“ a pleseň ich pokryla niekedy až do 2 centimetrovej výšky. Stejný osud stíhal aj rozličné tie „božie milosti,“ ryby a všeliaké, niekedy aj korením plnené koláče, ktoré ako „slova božieho učiteľ a boží gajdoš“ od svadobníkov a kmotrovcov dostával.

Mendík Sanko choval si v maštali zajacov a v komore mal zariadený zverinec. Jamu na

„bobále“ spolu aj s p. rechtorom vycementovali, naplnili vodou a umiestili do nej kdesi pod Klenovou chytenú vodnú sliepku, lysku. V komore mali okrem toho živého kuvika, straku a vranu. Zverov si kŕmili baraním „massom;“ ktoré p. rechtor každodenne prostredníctvom Sankovým od ktoréhosi brezovského mäsiara kupoval.

Ký div teda, že keď vrany v tuhej zime hladné až do školského dvora priletovaly — Sanko na ne nadstavil do zahrady železá, tie isté, na aké potkanov chytávame. Miesto mäsa, za vňadidlo do železa pripevnil kúsok kukuričného oklaska.

Čerti vedia, ako áno — ako nie, „rechtoréch Sanko“ na železá v zahrade zabudnul. Sneh sa stopil, vrana sa nechytila a železko sa usadilo navňadené na trávičke v zahrade. Poneváč rechtorova zahrada súsedila s farskou a keďže plot tieto oddeľujúci, bol zlý, ošarpaný, nedivme sa, že sliepky pani farárky zachodily aj do školskej zahrady. Jedna z týchto, čierna chocholatá naťapila na kukuricu v Sankovom železe; ďobla doň, to sa vzpružilo a chytilo ju za krk. Kura hlúpa! Vrana bola opatrnejšia a nešla na kukuricu, ale sliepka . . . eh, všetko čo má „slepačí rozum,“ doplatí na svoju hlúposť.

Za deň-dva po tejto slepačej tragedii spozoruje Sanko zo dvora, že v zahrade je chytená vrana; uteká k nej celý uradostený. Predstavte si jeho prekvapenie a hrúzu, keď v železe miesto vrany videl zdochnutú sliepku. Hneď tušil, že to bude farská sliepka. Husia koža nabiehala mu po chrbte pri myšlienke, keď sa to dozvedia pani farárka, bude zle, nedobre! Obzerá sa dookola, či ho dakto nepozoruje. Bleskurýchle vytiahne

sliepku zo železa a šmarí ju za plot, súsedovi. Na nešťastie videl to kostolník a zavolá na nevinného Sanka:

„Počkaj ty kamas, však ti to ja u pani farárky zaondiem; naučia ta sliepky chytat . . .!“

Kostolník si sliepku zdvihol, strynká kostolníkov na druhý deň si ju uvarila a požila spoločne aj so strýkom, ale pani farárka vedela to ešte toho samého dňa. Ich služka Anča, nemala pilnejšieho na práci, ako roznášať po obci, že „ten volentier, Sanko rechtorách, chytá sliepky pani farárce; dosál ich už dvacat popchél.“ A Sanko sa v ničom vinným necítil. Jestli pred tým tchor, alebo kuna nejakého kohúta alebo sliepku z farského kurinca „potiahly,“ Anča všetko sniesla na hlavu Sankovu. Pani farárka mu tiež nevedely na meno príjsť. Prosím vás, nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch!

Po tejto príhode Sanko sa za celého polroka pani farárke ani na oči neukázal. Keď si mal ísť pred zvonením pre kľúč od kostolných dverí do fary, nešiel preň, ale vliezol vždy otvoreným oknom (sám si ho vždy po bohoslužbách otvoril) do kostola zo školskej zahrady a tiež tou samou cestou vracal sa po zvonení z veže. Tento raz Sanko nevinne trpel.

„Každá duše vrchnosti poddaná buď . . . .“

Túto evanjelickú zásadu náš sváko veľmi často hlásajú a sám sa dľa nej riadia, avšak ináč si ju vysvetlovali, keď u rechtora „mendíčeli.“ Možné, že im pán rechtor nevysvetlil zavčasu služobné a hodnostné stupne cirkevnej vrchnosti a preto si náš Sanko zavše zabuntošil, zarebelančil zvlášť voči pani farárke. Neučinil tak snáď z nejakej zaujatosti, nepriateľstva voči „pani matičke,“ ale „vyjádrél sa“ vždy vtedy, keď bol k tomu okolím pani farárky vyprovokovaný. K tomu okoliu patrily vtedy: hrušky a jablká vo farskej zahrade, na ktoré si Sanko — hoc mal ovocia i v školskej zahrade dostatok — cez plot niekedy siahnul, hlúpa sliepka, ktorá sa na miesto vrany do Sankovho železa lapila, „Jano farárech“ a slúžka „Anča farárech,“ ktorí sa na Sanka čertili a do duše ho nenávideli, pretože nemusel toľko pracovať, ako oni. Ku okoliu tomuto patrily tiež mačky pani farárkine, ktoré do školskej maštale potajomky zachodily, tam Sankových zajacov škrtily a po jednom si cez murovanú ohradu do fary odnášaly.

Sanko mal ináče pred pani farárkou „na kilometer rešpek,“ vyhnul sa jej, kde mohol, bál sa jej viacej ako rechtora spolu aj s farárom. Ale čo je moc, je moc. Keď mu zajacov v maštali ubývalo, pozbyl Sanko „rešpektu“ voči pani

farárke a menovite voči jej mačkám. Dal si na veci záležať. Schoval sa neďaleko maštale s jeho flintou, číhal na mačky a za týždeň 3 z nich odstrelil. Štvrtú zabil práve ako stála na plote, deliacom faru od školy. Mačka i so zaškrteným zajacom prevalila sa na farskú stranu, čoho svedkami boli pán farár i s pani farárkou, práve na dvore sediaci.

Na fare nastal shon, poplach a lamentácia. Pani farárka už teraz vedely, kam sa im mačky tratia. Aj pána farára to dopálilo a škandalizovali sa nad nezbednosťou rechtorovho mendíka. Za chvíľu zjaví sa Sankov kolega, čili „Jano farárech" na školskom dvore so vzkazom Sankovi:

„Sanko — a pani farárka ti odkazujú, aby si išiel kočky do Baranca strielat a abys sa im na oči ani neukazoval . . ." A Sanko mu rebelantsky odsekne:

„A ty povedz pani farárce, ked si chcú kočky chovat, aby si ich vodeli priviazané na špagáte . . ."

Na budúcu nedeľu pán farár mali kázeň o nezdarnej mládeži, v ktorej „oko boží nenalézá zalíbení . . ."

Sanko sa priúča pytláctvu, čili po brezovsky — raušíctvu.

Prosím vás, tomu sa nedivte. V tých časoch mal každý Brezovan flintu už či v izbe, v komore, v stodole, v daktorom došku slamenej strechy svojej, alebo vonku v lese, v dutom strome. Ani jeden bez toho nebol. Hory blízko, zvere všeliakej, „pres prisámbohu ná — čo by si nezastrelél! Azdaj ju ten Pálffy stvorél!?“ A keď by aj, Brezovan si zavše jeleňa alebo srnca odstrelil, hoc by bol i sám Pálffy na jeho hlave sedel. (Pálffy býv. gróf vlastní i dnes veľký kompleks hôr, oboru — tiahnucu sa od Smoleníc, okolo chotára jablonického až k Brezovej.) Dnes to už jaksi utícha; nie každý Brezovan má „tú potvoru,“ flintu. Za to skôr by ju človek našiel u Košariščanov. Avšak, vráťme sa k veci!

Sankov šéf, rechtor, čili „cirkevný muzikant“ stal sa spoločníkom polovky v chotári slávnej, velikej obce Brezovej. No — a Sanko tiež, ale len v tom, že ponášal za svojím principálom odstrelených zajacov a jarabice. Netrvalo dlho a v Sankovi sa ozvala krv predkov a srdce zatúžilo tiež po búchačke, akú pán rechtor mali. Otec by mu ju nebol kúpil, sám na takú parádu peňazí nemal; spomenúť o tejto svojej túžbe — bál sa prípadného pohlavku rechtorovho, tak, čo

robiť? Sanko dúfal a nezúfal a dočkal sa splnenia svojich tužieb.

Rechtor na prázdniny zachodil ku svojím rodičom kamsi až do siedmej župy. Zatiaľ prepožičal celý svoj byt a či jednu veľkú izbu z neho svojmu priateľovi, Martinovi Hlaváčovi, študentovi, ktorý tejto miestnosti za maliarsky atelier používal. Kým študiosus Hlaváč na plátne barvy rozmazával, zatiaľ mu Sanko všetky cirkevné obrady pri pohrebe prednesené, nazpamäť odrectoval. Robil pri tom rozdiel pri pohrebe staršieho, mladšieho cirkevníka, alebo cirkevníčky, mládenca či panny, vdovca alebo vdovy, starca či stareny a malého dieťaťa. Vo funebráli (pohrebný spevník) sú pre každý vek vyhradené trúchlivé piesne, tiež žalmista tomuto rozdielu zodpovedave svoje žalmy komponoval — to všetko znal Sanko nazpamäť, ba vedel napodobiť hlas p. rechtora i p. farára. Slúši poznamenať, že v týchto prednesoch nezabudnul Sanko ani na „majícnost“ nebohého. Zámožnejší príbuzní dali nebožtíkovi nad hrobom zaspievať „Vzkříšení čekejme . . .“, čo stálo zvláštny nadplatok rechtorovi, a síce 40 grajciarov. Chudobe sa spievala iba „Již já jdu do hrobu . . .“, ktorú aj vrabci po vŕbach na cintoríne čvirigali.

Za túto dovednosť študiosus Hlaváč priniesol Sankovi z Viedne „klukanu“, nepatrných rozmerov kovovú palicu. Pravda, bola ona palicou iba pred otcom, žandárom a financom. Ináč to bola flinta, ako pána rechtorova. Od toho času chodil Sanko aj bez principála na poľovačku so svojou palicou a veru strieľal za krátky čas lepšie jako jeho pán; holuba v letu zastrelil a navykal si aj na čakanú pod Ostriež na Hradišt-

ské, alebo za Baranec pod Klenovú chodiť. „Manka sa diveli — ked im Sanko zavše zajaca, jarabicu, alebo srnca pritiahél a mysleli si chudera, že to nebodaj pán rechtor posielajú. A on to ich Sanko, viselec na čakanej popchél.“

Sanko na kolede s pánom farárom.

V niektorých evanjelických sboroch udržuje sa starodávny zvyk, že farár aj s učiteľom na Svatvečer každú evanj. rodinu navštívia a zavinšujú príjemné sviatky narodenia Krista Pána. Obidvaja títo cirkevní funkcionári majú v akceptačných smluvách, čili „vo vokátoroch" zreteľne vyznačené, že im prislúcha dôchodok z vianočnej koledy. Kde je v sboroch takto zvyk udržovaný, tam by sa v rodine veľmi urazili, ak by pán farár i s rechtorom na koledu neprišli. Myslím, že si medzi sebou rozdelia koledovanie, to jest určia, že ktorý toho roku kam pôjde, alebo či obidve „duchovné osoby" spolu pôjdu koledovať.

Pri kolede každá rodina dľa možnosti usiluje sa čo najväčšmi uctiť svojich duchovných vodcov. Počastuje ich, i na cestu obdaruje. Dary tieto odnášajú obyčajne mendíci alebo kostolník.

Raz takto išiel aj náš Sanko s pánom farárom na brezovské kopanice, vari do Štverníka po kolede. Ponevráč koledníci nesmú ani jednu rodinu obejsť, vynechať — zašli teda aj do chalupy Jura Drgalu. Drgalu pán farár aj celý sbor veľmi dobre poznal, že nechodil do kostola iba na závierku starého roku so slovami: „Uhnite sa mi, šak aj takto rok som tu sedel" (preto ho aj „ročiakom" nazývali) a že zavše — ak sa napil — nabil ženu a potom týždeň nič nerobil, iba na peci vylihúval. V tejto pozícii našiel ho aj tento

raz pán farár s kostolníkom a mendíkom, keď do chalupy vkročili. Juro leží na peci a nijako ho neprekvapí návšteva pána farára, ktorý po preslove so ženou a deťmi Drgalovými obráti sa aj k ich lenivému otcovi slovami:

„Nále, Jurko, Juro, čo vylihuješ toľko; treba sa ti aj po gazdovstve obzrieť, sečky narezať, dreva napíliť, keď sú zajtrá sviatky . . .“ A Juro odsekne ledabolo:

„Ná, šak mám čas!“

„Aj do kostola bys mal chodiť Jurko — dohovára mu pán farár ďalej — čo bude z teba, miesto spasenia hriešnej duše tvojej, čaká na teba večné zatratenie. Boj sa Boha, Jurko môj; ba či vôbec vieš, koľko je Bohov?“ Tu sa Drgala trochu vystrel na peci, zívnul ústami „na plné vráta“ a zavolal na farára:

„Povedzte mi najprv vy, pán farár, kolko je hviezd na nebi, potom aj ja poviem, kolko je Bohov . . .“

Otázka Jurova p. farára do rozpakov priviedla, veď ktože by vedel zo smrteľníkov, koľko je hviezd na oblohe? Jeho rozpakov všimnul si aj Juro Drgala na peci a škeril sa pod fúzy, kostolník sa však aj tu vynašiel, pristúpi blíž ku farárovi a šepká mu do ucha, ale tak, že to aj Juro dobre počul:

„Ná, povedzte mu viselcovi, že milion. Milion hviezd je na nebi, nech sa toľko nežgajcuje a zráta si ich, ten viselec delenjaký . . .“ Farár sa víťazoslavne obráti k Jurovi a povie mu:

„Milion, Jurko, milion hviezd je na nebi, ná fčil mi aj ty povedz, koľko je Bohov . . .?!“ A Juro odsekne:

„Keby mi ten váš kostelník pošuškál jako vám, povedal bych vám aj ja, kolko je Bohov! Najprv mi teda podte strýko kostelníkech pošuškat . . .!“

Farár ztratil ďalšiu trpelivosť dišputovať s Jurom. Odporúčal sa a vyšiel s kostolníkom i Sankom na dvor. Cestou ku súsednej chalupe vzdychne si z hlboka a poznamená:

„Blahoslavení chudí duchem, neboť takových jest království Nebeské . . .“

Tento výrok pána farára dlho vŕtal v „modzgu“ Sankovom. Niako sa nevedel spriateliť s myšlienkou, že by sa taký „bibas“ jako je Juro Drgala, mohol dostať do neba. Sanko si posmrtný život o mnoho ideálnejšie predstavoval, lež aby sa tam jeho duša medzi „chudými duchem“ motať mala. Do neba sa mu medzi duše, podobné Jurovej Drgalovej moc nechcelo, do pekla tiež nie — tak čo? Počal mať obavu o posmrtný osud svojej duše. Pán farár však čoskoro jeho starosti rozptýlil a objasnil mu celý význam výšvyrieknutého citátu Písma Svätého. Svákо Ragan z Brezovej, ako dobrý kresťan — evanjelik pevne veria v nesmrteľnosť svojej duše a tak aj v kráľovstvo nebeské.

Suma-sumárum Sankovho mendíčenia.

Jako som už v predchodiacej stati o mendíčení nášho sváka spomenul — Sankovi sa nie priam najhoršie mendíkovalo. Rechtor bol slobodný — no a Sanko tiež. Možno povedať, že až na vekové rozdiely a učiteľský diplom, boli obidva rovnakí „miglanci." Rechtor, keď nemal práce úradnej, chodil k frajerke — ako každý na niečo súci slobodný človek — k jeho dnešnej lepšej polovičke a Sanko, jako mendík, chodil s ním. Divíte sa? Ja tiež, ale bolo tomu naozaj tak. Sanko chodil za „sestranicou" pani rechtorky. Bolo mu vtedy už na 14. rok. Nebola to nejaká láska v tom smysle, ako jej dospelí ľudia rozumia, nie! Bola to iba sympatia, akú chlapci už v tom veku voči peknejším dievčencom cítia. Veď Judke Krihákech vtedy nebolo viacej ako 11—12 rokov, ale bola iste najpeknejším dievčaťom medzi svojimi vrstovníčkami. Darmo je, v tom veku sa už chlapci radšej kamarátia s peknejšími dievčencami. Je teda cele prirodzené, že Sankovi sa už vtedy krivák vo vrecku otváral, keď sa mu ku Judke iní chlapci-viselci blížili.

•

Do vežovej makovice nanosili sa holubi. Sanko ich považoval za svoj majetok a tešil sa v duchu, ako sa mu časom holubácia čeľaď roz-

množí. S úľubou pozoroval, ležiac na tráve v školskej zahrade, ako dva páriky pekných chocholáčov do veže priletujú a zasa z nej odletujú. Časom mu však prinápadným bolo, že do veže iba dva páriky vletujú a mladých volajakosi nevidno. Sanko v tom netušil ničoho dobrého. Že sa holubi v makovici niesli, o tom sa presvedčil raz na vlastné oči, vykonajúc krkolomnú výskumnú cestu s koruny najväčšieho zvona na poval, ponad zvony do makovice. Schodov tam nebolo, chlapci si tak pomohli, že jeden druhého vysadili, poťažne za ruky vytiahli na vežovú poval. Bola to vždy nebezpečná cesta; ak sa zvon pohne, alebo daktorý ztratí rovnováhu, nemá času ani zomrieť — spadne a doláme sa na pazdrť. Sanko teda takýmto spôsobom zistil v makovici dvojo hniezd a v každom 2—2 holubäcie vajcia. Len mladých sa nemohol dočkať a preto začal podozrievať sovy, taktiež vo veži ešte výš nad holubami hniezdiace. Áno, sovy, tie sakramentské potvory nočné, zamiešaly sa do holubäcieho chovu Sankovho. Ony asi vždy sožraly holubäciu mlaď a preto sa jej Sanko nemohol dočkať. Preto v Sankovi vzplanula zášť proti týmto mátohám, zášť a hrozná pomsta. V hlave sa bleskurýchle zrodil plán, ako sovy vyhubiť. Usporiadať na ne výpravu a pochytať ich!

Jednoho slnečného odpoludnia mali obidvaja mendíci zvoniť dajakému zomrelému cirkevníkovi. Sanko prehovoril Jana „farárech," aby ostal doma, že on si to odbaví s niekoľkými chlapci. A skutočne, naverboval si ich asi šesť. Odbrinkali nebohému 2 polhodiny zvonenia vari za 10 minút a potom sa prikročilo k prevedeniu výpravy do vežovej makovice. „Aby si niekerý ten viselec

krk nevykrútél," Sanko uznal za prepotrebné liezť po rebríku s niektorej zvonovej koruny do končiara veže. Ale kde sohnať taký vhodný rebrík, ani dlhý, ani krátky? Kde inde, ako u pani farárky! Sanko sletel ani strela s veže, zaskočil si do farskej „šopy" a vypožičal si rebrík, po ktorom jedinom pani farárkine sliepky na hanbálok podvečer liezly.

Pani farárka vtedy náhodou na dvore prítomná neboli a hľadať ich k vôli slovnému „vypoščaniu," na to Sanko času nemal. Ani by sa mu nebolo vyplatilo. Odniesol rebrík len tak.

Chlapci sa vydriapali do makovice a sniesli odtiaľ nie menej, ako 8 sôv, — deviata im utiekla, hoc bolo aj vo dne — a víťazoslávne si s nimi po Brezovej vykračovali. Nešťastnou náhodou zabudli rebrík na korune zvonovej, miesto, čo by ho bol Sanko na pôvodné miesto do šopy uložil. Nedivme sa tomu! Veľká korisť okúzlila všetkých chlapcov, takže zabudli na slušnosť — odniesť vypožičané náradie.

Horšie bolo s farskými sliepkami, tie nemohly na hanbálok. Nastal shon a poplach po rebríku. Nik nevedel, kam sa podel a kto sa naň ulakomil. Pani farárka celá rozčulená alármovaly služku Anču a Jana mendíka, aby hľadali rebrík. Pravda, nikomu nenapadlo, že by mohol byť na veži. Našiel ho tam v samý večer Jano, ktorý miesto Sanka tento raz odzvonil na večer. Jano nemal nič prvšieho na práci, ako hlásiť sa po zvonení ku raportu u pani farárky a oznámiť, že „ten viselec rechtorách rebrík na vežu vyniesél a tam ho nechál . . ."

Na Sanka bolo zasa zle. Pani farárka žalovali pánu rechtorovi, ktorý pre to Sankovi do-

hováral. A tak Sanko zasa chodil vyše mesiaca kostolným oknom do veže na obed a večer odzvoniť.

Tento raz Sanko trpel zaslúžene.

•

Ohľadom ďalšej „úradnej činnosti" rechtoréch Sanka sluší poznamenať, že si bol vždy svojich povinností vedomým. Zvonil dľa predpisu mrtvým i živým, nosil kríž pri pohreboch a pomáhal rechtorovi spievať. Hlas mal dobrý a znal všetkým 842 piesňam v Zpevníku a mnohým i vo Funebráli melódiu nazpamäť. I piesne si daktoré doslovne zapamätal. Mechy na organe ťahal vždy Jano z fary, ktorý len 2 zimy chodil do školy. Keď dozrievaly hrušky vo farskej zahrade, nebolo mu ťažko hodiť sa cez plot a natriasť si hrušiek. Chudera, pani farárka! Koľko sa aj s Ančou natrápily opravami deravého plota, kade Sanko na hrušky chodieval! Ustavične zapravovaly diery v ňom trním a bodlákmi, ale to všetko nepomáhalo — dokiaľ hrušky nesobrali, chodil im Samko stále na ne.

Po skončení prisluhovania sviatosti Večere Pánovej, keď pán farár z kostola vyšiel, zostal Sanko v kostole a dával pozor na kostolníka, ako dopíja víno z fľašky, od spovede ostavšie. Kostolník ho spozoroval a viac z obavy prezradenia, ako zo solidarity — zavolal vždy aj Sanka a dopíjali obidvaja. Zbytky vína sa neodkladaly, nuž bolo teda cele samozrejmé, že ich vždy Sanko s kostolníkom dopíjal.

Keď dakto zomrel na Kopaniciach, kde mali svoj cintor, tam si cirkevníci svojho farára i rechtora vždy pekne uctili a počastovali. A tu

Sanko, ako sa na „piatu duchovnú osobu“ sluší, vždy svedomite a solidárne papkal „božie milosti“ (smažené „pampúšky“ najrozličnejšieho tvaru) zarovno s pánom farárom a po pohrebe aj kde tu vínkom zapíjal. „Neoščiadal“ sa ani trochu.

Mendíctvo Sankovo trvalo do jeho konfirmácie, po ktorej si ho nebohý otec vzal „ke kšeftu,“ „garbárčine“ sa priúčať. Mendíkom už aj tak nemohol byť, lebo „mutoval“, t. j. menil hlas, v dôsledku čoho miesto prvšieho čistého a jasného hlasu, žgvrlikalo mu hrdlo jako pluhové kolečko. Nemohol byť ďalej aj preto mendíkom, poneváč sa už počínal nebáť rechtora. Keď mu tento chcel podľa zvyku na najmäkšiu čiastku tela pre nejaké „viselectvo“ narezať, Sanko mu vytrhol palicu z ruky a dolámal mu ju na kúsky. Pritom však ostali si vždy dobrými priatelmi a v neskorších dobách milo spomínali na zašlé časy ich mladosti, keď rechtor s jeho mendíkom spolu k frajerce chodievali . . .“

Jako sváko Ragan „vohlady chodeli."

Hej, „sto hrmených vozových striel!" To boly vtedy časy, keď sa sváko „mládenčeli;" poznali ich chlapci aj v desiatom chotári a to aj všeliakí zbytkári, ktorí neradi videli, keď sa im do dediny za dievčencami „prespolní kosierkári vláčeli." Obyčajne sa takým votrelcom na chrbát ušlo. Ale do sváka sa ani jedon nikdy neopovážil. Hej veď sváko boli odjakživa chlapina jak borovica! Divné divy, že ich za vojaka nesobrali. Čosi sa po Brezovej sem-tam vravelo o nejakom „podmastení" štábneho lekára, keď sváka asentovali a kdesi-čosi. Fakt je, že sváko a zvlášte ich rodičia sa ani najmenej nehnevali, keď im syn doma „pri kšefte" ostal.

Čo sa rozličných figliarství mládeneckých týka, tu sváko nikdy nerobili F„ekstra vuršty," ale držali solidárne s ostatnými mládencami. Pri muzike „vrteli" radom všetky dievčence, aby ani jednej lúto nebolo. Takto mali zaslúžený nárok na perko v nedeľu ráno „za širiak." Bez perka by sa neboli na ulici „zjaveli." Kedy-tedy „zaskočili" si aj na vrbovské k „frajerce," zatúlali sa na Holešku, ba aj na Prašník. Eh, a tu sa im raz príhoda stala.

Na Prašníku mali černookú Judku Fajnorku. Boz v sobotu ako k nej večer pod okno prišli ešte s dvoma kamarátmi, vidia, že Judka ho-

stí jakéhosi Krajňanca. Trhlo to svákom; mali Judu rád — nedivme sa, že citová žiarlivosť vypukla u nich v zlosť a volala po pomste.

„Čo mu urobit viselcovi mamlaskému, abych ho odnaučél lozit mi do kapusty“ — rýchle premýšľajú sváko. Vedeli, že rodičia Judini by boli skôr za svojho zaťa videli sváka, ako z Krajného kohokoľvek. Starý Fajnor odjakživa nenávidel Krajňancov. Jeho nenávisť začala sa na jednom dobytčom jarmoku vo Vrbovom, keď tam kúpil od ktoréhosi Frndáka z Dolín kravu, takto za mladú a telnú doporučovanú, o ktorej však neskoršie vysvitlo, že je to stará mrcha (mala opilované rohy a paprčky) a jalová. O všetkom tomto sváko vedeli a preto na tejto nenávisti starého voči statočným ináče Krajňancom, zosnovali svoju pomstu.

V súsednej zahrade, pri potoku pásol sa na bodliakoch židov starý, šedivý somár. Nespytovali sa ho sváko, čí je a jako sa volá, lež sobrali somára do dvora Fajnoréch. Somár sa protivil nedobrovoľnému prerušeniu svojho vybraného menu a zúrive sa vzpieral proti vťahovaniu do súsedného dvora, kam nikdy pred tým nezachodil.

Sváko mali radosť zo vzdorovania somárovho, poneváč takýto úkol mal ím zastávať vo vykonávaní ich pomsty na sokovi — záletníkovi. Pomocou svojich dvoch kamarádov podarilo sa im somára vtiahnuť do dvora Fajnoréch. Tam ho dobre priviazali na kľučku kuchyňských dvier. Somár nezvyklý na cudzí dvor a dvere snažil sa nejako vyslobodiť a ťahal dvere — ktoré sa do kuchyne otváraly — von na dvor.

Keď mali všetky opatrenia takto prevedené, zabúchajú sváko starým na oblok a zavolajú:

„Strýko Fajnor, nále čo spíte? Chodte do kuchyne, máte kocúra na slanine; ba už je hen u Judky, aby vám ju neukradél . . .“

Strýko Fajnor zo sna vzplašený skočia s postele, bežia do kuchyne ozbrojac sa na rýchlo akýmsi kruntlom, aby reku bolo čím kocúrovi zadok natrieť — a rovno do komôrky Judkinej. Koho tam nenájdu, ako nevítaného vohľadníka. Hodiac mu pár nečítaných medzi plecia kruntlom spustia na neho hromovým hlasom: „Čoch' ta sem volal? Čí si, čo nespíš už a lozíš za moju céru? Na, abys vedél, že ked ti ja nedovolím, do mojého domu prístupu nemáš! Hlad, kde tesar dieru ve stene nechal . . . a ty Juda spi!“ A strýko ženú kamasa kuchyňou von. Lenže chyba lávky. Nastrašený záletník, aby sa mu od strýka ešte ďalších neušlo, celou svojou silou ťahá dvere dnu, chcejúc byť čím skôr na dvore a ufujazdiť kadeľahšie. Somár zasa nechcel do neznámej mu miestnosti a ťahal za povraz dvere na dvor. A medzi tým strýko kedy-tedy hodili nevolanému hosťovi ešte sopár medzi plecia. Na koniec museli obidvaja oknom na dvor, ten uháňal do Krajného a strýko museli sa potrápiť s odrezaním somára od kľuky. Pravda, ani svako nečakali, aby sa im strýko poďakovali „za unuváciu,“ lež pobrali sa po skončení tohoto divadla tiež kadeľahšie a na Prašník viacej na vohľady neprišli.

Jako si sváko u šintra vlčiaka objednávali.

Dávno to bolo, keď takto náš sváčko ešte slobodným boli Vtedy im bolo veru hore háj! Hračkou im bolo prejsť aj štyri župy „za kšeftom“ na svojom vozíku. Vtedy aj šimla mávali trochu „herskejšieho“ ako dnes, no — chceli sa páčiť dievčencom, jako každý mládenec na svete. Sám vandrovali svetom, vozík a „partieku“ im veru nik „nevartoval“. Veru často sa prihodilo, že kým oni na trhoch od voza vzdialený vajcia a hydinu skupúvali — zavše im nejaký viselec zaosek z kolesa vytiahnul, alebo „švihel popchél“. Menovite vo Vrbovom museli si dávať na zaosky pozor, aby im potom na doline koleso neodletelo.

Takéto somotárstvo na cestách poskytovalo sváкovi dosť látky k humoru a figliarstvam, od ktorých ich neskoršie ani strynká už odučiť nevedely.

Bolo to raz v Nitre. Slnko pražilo ako najaté a sváčko na trhu celý spokojný nad výsledkom „kšeftovania“ poberali sa z Nitry krokom späť k domovu poťahujúc šimla na jednej oprate a pokrikujúc ospalo na neho polohlasne „hý — hat, hvo hat, hý.“ V tom vidia pred sebou z bočnej ulice vybehnuvší, zakrytý voz cez zábradlie ktorého ustrašene psi vyčuhovali strášne zavýjajúc. Vedľa voza po obidvoch stranách ulice kráčajú dvaja „obšajsníci,“ každý s drôtenou slu-

kou na palici čihajúci na túlavých psov. Za nimi, ako obyčajne hrnie sa veľký zástup detí zevlujúcich na toto nevšedné divadlo. Hlavný šarha kráčal v úctivej vzdialenosti za týmto sprievodom, sledujúc pozorne výkony svojich pomocníkov v lapaní psov. Vo svákovi bleskurýchle vzkrsne figliarsky nápad, ako si dobrať mestského šarhu, ktorý tak nemilosrdne zabíja úbohé psačie tvory. A sváko zavolajú na šarhu:

„Pán šinter, pán majster! Nemáte nejakého dobrého vlčiaka, čo by mi reku partejku v košine zavaroval, ked som preč od voza . . .? Šak bych vám ho statečne zaplatél . . .!“

„Ach, nemám prítelko, odpovie skromne šarha — kdeže bych ho vzal?! To viete, vlčiak dnes nezabehne od gazdu; každý si ho drží pevne na motúzi. Zabehne iba bastard, bez rasy, hafan, ktorý za nič nestojí len ho zabiť a odrať . . !“

„A ani nebudete takého mat, pán majster — spytujú sa ďalej sváko, ako by sa nechumelilo a popoháňajú šimla do ráznejšieho kroku — že bych si k vám preneho prišiel?“

„Sotvá príteľko, sotvá; lepší pes je dnes aj múdrejší, ako bastard, neutečie od domu. Možná, možná, že nejaký len odbehne raz, nuž toho bych vám prepustil, ale nič určitého neslubujem . .“

„Ná, a nemohli by ste mi takého vlčiaka urobiť? Ja bych vám dal k tomu chlpy“ — odvetia sváko a šibnú driemajúcemu šimlovi bičom medzi uši. Šimel sa prebudil, napäl lenivé kosti a skočil do behu. Sváko neboli už zvedavý na odpoveď šarhovu, ktorý za nimi hromžil až sa obloha mračila, ani sa nešli nikdy potom spytovať, či im šarha toho vlčiaka skutočne urobil.

Keď sa sváko Ragan už naozaj „oženéli."

Bolo to ešte vtedy, keď ich nebohý otec do ženby nútili. „Nále, Sanko, už abys sa aj oženél, čo sa máš takto jako vatrál po svete ondiet, abys sa vaščim dílom neostehél medzi starými mládenčiskami. Ja buda tebú už bych sa bol dávno ovrabčél" — napomína starostlivý otec svojho syna. A sváko odpovedia: „Tatko, vy ste fajn chlap; snadno bolo vám, keď ste si našu manku brali, ale ja si mám vziat cudzú osobu . . .? „Chod ty lachman — zanevrú nebohý otec — ani mi nechod na oči lež sa oženíš . . .!"

Darmo je; otec — je otec, toho treba počúvať. A sváko začali sa naozaj obšmietať okolo brezovských dievčeniec (po príhode na Prašníku do cudzieho chotára už viacej nevkročili). Jako dobrý obchodník zavše zaskočili si aj na Myjavu podívať sa „do gruntpuchu," koľko toho ten-onen budúci svokor na svojom mene má zapísaného. Inu, jako praktický Brezovan.

Už by raz aj boli zabrali na Závodí, v rodine, kde mali tri dcéry, z ktorých sa jedna pred rokom vydala, keby tu neboly vyšly na verejnosť zvláštne figliarstva nádejného testa. Ako pri predošlej dcére, keď terajší muž k nej vohľady chodil — budúcemu zaťovi ukazoval vkladnú knižku „Jurenkovej banky" myjavskej, na desaťtisíc, — ale po svadbe do dnesdeň nedal mu s dcérou

ničoho, — tak aj včil robil svákovi. Lišiak otec aj svákovi ukazoval taktiež vkladnú knižku „Jurenkovej banky“ na Myjave, vari s 15 tisícami. Sváko za tým tušili čertove kopyto, išli za vecou, aby sa presvedčili, ako je to s tými tisícmi.

Na Brezovej nič neostane v tajnosti. Sváko sa za tri dni doznali o fígliarstve nádejného svekra. Svekráček si totiž peniaze vypožičali v „Markovičovej banke,“ v Novom Meste n./Váhom, a uložili si ich na Myjave, aby sa rozchýrilo, aký sú „majícny“ a koľko hotového groša dostane ich dcéra pri vydaji. Keď sa im dcéra vydala, vybrali peniažky na Myjave z banky, zaniesli ich nazpäť do „Markovičovej banky“ a dlh zaplatili. Zať si musel utrieť nos, nedostanúc ani fuka. Sváko však prešli cez rozum tomuto strýkovi zo Závodia dosť zavčasu. Pobrali sa na druhý konec dediny, kamsi až do Baranca. Tam zakotvili obdržiac hodnú „gabu peňazí a ženu len k tomu na prídavek.“ Áno, je to už „vaččím dílom“ tak: Brezovan sa „do luftu“ nežení. Takto prišli sváko Ragan ku dnešnej ich strynkej.

„Najprv fáru, potom Maru.“

Toto ľudové pravidlo mali by si všetci ženbychtiví mládenci dobre uvážiť kým sa oženia, lebo ináč na svoju ľahostajnosť doplatia ako aj náš sváko. Oženili — alebo po brezovsky „učlovečeli“ sa a ostali u testa i so ženou. Pomáhali trochu pri hospodárstve, najviac však chodili „za kšeftom,“ od svojho otca dostali kobulku, vozík s dvoma „kisnami“ na vajcia a dlhou kliatkou na kurence. Nuž pomaly sa púšťali aj so strynkou „do sveta.“ Zašli až ku Leviciam, Novým Zámkom, Dunajskej Strede a do Šamorýna.. V tomto bolo vždy mnoho brezovskej mládeže „na uhroch“ t. j. učiť sa maďarčine. Sváko sa teda aj tu pravidelne zastavovali. Skupúvali vajcia, hydinu, divočinu a všetko „lifrovali“ do Viedne.

S počiatku im dobre išlo, rozumeli si so strynkou a boli spokojní. Akože nevie čert, čo Pán Boh dá a keď sám nemôže čert, nastrčí tam babu — tak sa časom zamračila obloha spokojnosti svákovej. Mračná zjavily sa v znamení nespratnosti „svekrušinej,“ ktorá sa do zaťa nešeredne nanosila a zavše do neho zarýpala, hoc sváko k tomu schválne príčiny nezavdávali. Nespratná testina je hotové božie dopustenie v domácnosti mladomanželov; sedem povestných egyptských rán sa jej svojim účinkom nevyrovná; ničiaca činnosť sopky Vezúvu pri ničení staro-

dávnych latinských miest, Herkulaneum a Pompeji, — je ako by ľahodný jarný vánok proti výbuchom ostrého jazyka takej nespratnej „svekruše“ Sú aj dobré testiné, ale tých je málo.

Keď náš sváko nemohli vydržať vojnu so svekrušou, kúpili si na hornom konci Brezovej chalupu, presťahovali sa a počali tam gazdovať. Prv však, ako by sa boli „usalašeli,“ zašli na faru a dali sa za testinú pekne pomodliť. Aby modlitba bola „akurátnejšia,“ vtisli p. farárovi celý zlatý, — čo v tých časoch bol veliký peniaz, menovite, keď farárovi vokátor stanovil za podobné „cirkevné výkony“ jedon šesták odmeny.

Na prichodiacu nedeľu po návšteve svokrovej na fare, po dopoludňajšej kázni, zbožné ovečky brezovské prebúdzaly sa zo spánku na tieto slová kazateľove: „Do modliteb našich pak zavřeme bohuznámu rodinu v Baranci, v rodinných nesrovnalostech se nalezající. Prosíce pána Boha, aby rozvášněné nálady utíšil, svého klidu a božského požehnání všem jejím členům v přehojné míře uděliti ráčil . . . atď.“

Každý vedel, že sa sváko dali za „svekrušu“ pomodliť. V rodine po tejto verejnej modlitbe zavládnul na vždy pokoj.

Sváko dobre „kobulku“ predali.

To sa datuje z tých čias, keď ešte bolo menej železníc v Nitrianskej, Prešporskej, Tekovskej, Trenčianskej a Komárňanskej župe, keď „antonobile a všeliaké motory ida cestú tolko nesmradely, jako dneskaj.“ Vtedy mávali aj mnohí Brezovania lepšie kone ako dnes a medzi nich patrili aj sváko Ragan. Mali ver kobulku, ozaj herskú, ani starú, ani mladú — tak iba stredného veku a vzrastu, ktorá vo výšoznačených župách nazpamäť poznala. už všetky cesty a krčmy Vedela sa sama i s vozom vyhnúť cudziemu povozu — akby si sváko, v košine sediaci, snáď trocha zdriemli. Bola mrška tak „vycibrená,“ že sa vždy presne na ľavú stranu vyhla, ako to platné policajné predpisy nakazovaly. Na chlapcov „miglancov“ bola ako drak zlá, kúsavá a preto svákov „švihel“ len vtedy bol bezpečne opatrený, ak bol v zásuvke chomúta na kobulkinom krku zastrčený. Takto sa tí viselci k nemu nemohli dostať. Treba tiež pripomenúť, že veru uviezla vajec a futra — nákladu aj za dvoch koňov a nikdy sa jej ani neprisnilo stávkovať svákovi, ako jej predchodca, šimel maďarský, hen odkiaľsi s roviny až od Nových Zámkov kúpený, keď v Lopašove nechcel svákovi hore kopcom vôz surových koží vyviezť. Slovom, bola to kobulka akurátna, jak sa patrí.

Ký div, že mnohé zkusené oko brezovských „gšeftárov“ s úľubou spočinúlo na svákovej ko-

bule. Každý by ju bol rád kúpiť od sváka. Bóóóže, veď to aj stojí námahy, kým si Brezovan svojho koňa na toľko vycvičí, aby poznal všetky cesty a krčmy aj v siedmich župách, čiže bol všade doma — ako sa vraví! Taká dovednosť nedá sa ani náležite oceniť a zaplatiť. Najviac sa o kobulku uchádzal svákov sused Ščeván Tatara. Chodil za svákom a vydržal ho večne nahovárať, „aby mu kobulku prepustél," však čo dá druhý, zaplatí aj on. Ale sváko nič nedali na jeho nahovárania, boli stále ako by z kremeňa, neoblomným, vyhovárajúc sa vždy tým istým: „Nemám na predaj Ščevánko."

Až jednoho dňa zašli si do Tvarožkôv na obvyklé tri deci modranského. Tatara už tam sedel a za chvíľu, keď sváko k nemu prisadli, započal znovu so starou nótou, to je — aby mu už raz sváko kobulku predali. A tu, čuj svete — sváko odpovedali:

„Vieš Ščeván, žes' to ty a že ta poznám, nuž nedbám, oželiem kobulku a predám ti ju, ale mosíš zaplatit hned dobrý oldomáš . . ."

„No, jakož ináč, to sa rozumie, že zaplatím — volá sused Tatara uradostnený a kričí na hostinského Tvarožka — Juro, nále prines sem hen z toho modranského liter, však som spravél dobrý gšeft, aby sme to reku zapili . . .!"

A začalo sa popíjať „pri poriadku" síce, ale s náležitým tempom. Sváko sa pod fúzy usmievali a osvedčili sa, že mu kobulku aj s ohlávkou predali. Cenu ujednali vari na 80 zlatých v striebre. Za chvíľu prisadli ešte dvaja súsedia ku ich stolu, aj tí pomáhali oldomáš piť. Keď už bolo pred večerom a oldomáš vypitý, navrhnul sused Tatara, že by sa reku išli na

kobulku podívať. Sváko proti tomu ničoho nenamietali a išlo sa na Horný konec do Raganéch maštale. Tatara sa tešil z dobrého obchodu a sváko iba šibalsky ida cestou pod fúzy sa usmievali.

Avšak — o hrúzo! Predstavte si ľudia to obrovské prekvapenie a sklamanie kupca Tataru, keď kobulku v maštali hore kopytami ležiacu uvidel!? Podíva sa vyjavený na sváka sotva slova popádajúc:

„Ná, Sanko, nále šak je skapatá . . .!“

„Ach, vidíš Ščeván, to hla aj mna prekvapelo — tvária sa sváko nevedomým — ved som jej sečky usypál lež som išiel do šenku, ved žrala jako divá. Ešče som si myslél, že hu napojím ked sa vrátim a tu hla to máš! Taká škoda, taká škoda, ejnu“ — a sváko počnú bedákať takže Tatara aj uveril, že kobulka ozaj pošla vtedy, kým oni v krčme oldomáš pili a počal aj on sváka ľutovať a potešovať, aby nezúfal „ked ho kríž naščivél.“

Kobulka však sa svákovi ešte ráno toho dňa „zmyšela“ a rozlúčila so svetom pred poludním. To však svákovi neprekážalo, aby si na jej kožu i po jej smrti oldomáš vypili.

Sváko na cestách „za gšeftom.“

Nemysli si milý čitateľu, že by sváko za obchodom tak boli cestovali, ako moderní „vigéci,“ čiže „agenti s teplou vodou.“ Nie, oni si zapriahli po kobulke kúpeného šimlíka do vozíka, futrom a podošvami naloženého, do tanistry: syra, pagáčkov, krútanca, peceň chleba, do žltej zástery šunky alebo husiny a hajde „do sveta.“ Buďto zamierily „za bory“ ku Čachčínu, alebo Malackám, alebo na dol do Vrbového, Piešťan a odtiaľ už či hore, alebo dolu Považím kým „partéku“ nepredali. Potom zase na zpiatočnej ceste skupovali, čo sa dalo: maslo, vajcia, kurence, mladé prasiatka a surové kože. ktoré potom doma spracúvali a tamten tovar zasa do prevratu obyčajne do Viedne vozievali.

Raz v lete, počas žatvy a najväčších horúčostí vracali sa sváčko z Nového Mesta nad Váhom cez Vrbové. Tovaru mnoho nakúpeného nemali, iba sopár malých prasiatok, súcich na pečienku. Do Vrbového dotiahli so severnej štrany od Ostrova, okolo krakovanských kapustníc a tu, na Pažiti zastal im šimel — ako obyčajne — pred krčmou žida, Chajima Motcha.

— Tak teda mosíme aj tohoto Žida podporit jestli má dobré víno — hundrú si sváko pod fúzy; slezú s voza, odopnú šimlovi poboček a vojdú do krčmy. Koňa nenapájali ani nepokŕmili,

bo veď nemienili sa u Motcha dlhšie zabaviť. Sešli len tak, aby sa po známosti u neho stavili. Konečne ktož ho vie, či nemá aj on neakú „partieku“ na predaj, takú príležitosť neslobodno prepásť, tým viacej, keď sa sváko skoro s prázdnou košinou vracali.

Vstúpia sváčko do krčmy, krčmára v šenkovni nebolo, zato sedeli okolo stolov nejakí vrbovskí „hodinári“ (príležitostní robotníci, ktorých vo Vrbovom Židáci na jednohodinovú prácu najímajú; zárobok obyčajne zaraz prepijú). Svákove oko spočinúlo na protiľahlých dverách, zo šenku do dvora vedúcich a kriedou husto popísaných menami a číslami. Bola to hlavná kniha, saldo konto krčmárovo; na dvere a ich podvoje-rámovie zapisoval si dlžoby pijákov, ktorí u neho na borg pili a len veľmi ťažko platili. Sváko pristúpia ku dverom a šúchajúc chrbtom popísané dvere i rámovie sotierajú do nerozoznania Židove záznamy. Ako sa tak šúchajú o dvere, mrmlú si polohlasne: — Komu môžem, pomôžem, komu môžem pomôžem. Ľudia v krčme sediaci nevšimli si svojpomocnej humánnej činnosti svákovej, nazdávajúc sa, že sváko si robia masáž po chrbte. Vo skutočnosti však svákov pravý úmysel bol, sotrieť keťaské záznamy krčmárove a uľahčiť platobné bremeno chudákom. Sváko skutočne sotreli všetko so dverí, nik toho nespozoroval a Žid možno, že až na druhý deň, keď už nemohol zistiť dobrodeja, ktorý mu takto „spočítal“ jeho účty. Sváko rýchle vypili a pohli šimla ďalej, smerom ku Brezovej.

Na hornom konci Vrbového zastane svákov šimel zasa pred krčmou Krutých. Pravda, sváko Krutého tiež nemohli „obejsť,“ bo pochodil rodom

z Brezovej a mával vždy dobré víno. Nebohý Krutý aj sa vedel s ľuďmi porozprávať, pobesedovať, Brezovan ho teda ani jediný nikdy neobišiel. Tu svákо najprv koníka opatrili, bič schovali do košiny, aby im ho daktorý viselec „nepopchél" a vstúpili do šenku. Dali si doniesť tri deci modranského a čerstvých „jaderničiek," ktoré u Krutých vtedy zvlášť delikátne vedeli pripravovať. Keď sa v meste dozvedelo, že u Krutých zabíjali, poriadané boly zaraz celé výpravy labužníkov na horný koniec a za deň-dva po zakálačke nedostal si u Krutých ani oškvarka.

Ako si tak sváčko papkajú a popíjajú, zrazu preletí im mysľou nedávna príhoda istého Brezovana stavšia sa práve pred krčmou Krutého a just keď viezol malých „gycov" od Nových Zámkov, že mu totiž niekto jedno pekne prasiatko z voza za bieleho dňa ukradol. Aj sa povrávalo, že to bol nejaký blízky sused, „Gatáš" prezývaný. Svákо ho síce nepoznali, ani patričný rodák, Brezovan nemohol sa na ňom hojiť, bo ho pri krádeži neprichytil. Potom je vám to ozaj ťažká vec, podozrievať dakoho, keď ho nechytíš pri krádeži.

Svákо zastanú v jedení, prehodia ku nejakému Vrbovanovi, pri súsednom stole unyle sediacemu:

— Mosím sa aj na vôz podívať, aby nejaký viselec niekeré prasiatko nepopchél, jako tod raz mojému súsedovi . . . . .

— Nebojte sa ništ sváčko — ubezpečuje ho občan od vedľajšieho stola — dokál som ja tu, ništ sa vám nemôže ztratit. Len si ostante v pokoji pekne sedet!

Človek tento nebol nik iný, ako Gatáš. A sváčko teda ostali sedeť spokojne, menovite keď

na nich mrknul uspokojive sám krčmár Krutý- pri nálevne na stoličke sediaci a podriemkávajúci. Len pri platení a odchode z krčmy pošepta, Krutý svákovi do ucha, že kto a čo je za osobu súsed od druhého stolu, ktorý sváka ubezpečoval, že sa mu nič nemôže ztratiť, že je to Gatáš. Svákovi sa skutočne ničoho z košiny neztratilo. Napojili si šimla a poberali sa hore Holeškou ku Brezovej.

Ida cestou sváka tak trochu mrzelo, že idú poloprázdny s ciest, čo dosiaľ nebývalo. Neúspech v nákupe dal sa omluviť hlavne tým, že bola žatva, ľudia sú väčšinou poľnými prácami zamestnaní, nuž na trhovanie mnoho času nikomu nezbýva. Ako sa blížia ku kopaniciam, „U Lajdov" zvaným, napadne sváka myšlienka, aby sa reku na Pustú Ves podívali, azda by sa tam daly čo len surové kože zakúpiť a pod rukou aj nejaká jelenica, srnina, alebo koža s diviaka. — Nuž, zkusme to — povedia si sváko — hat, hvo, hat, hýý a zabočia s hradskej cesty na ľavo, na cestičku okolo mlýna, a vyše okolo cigáňa cez horu Brezinu na Pustú Ves.

Dedinka táto leží sťa útulné hniezdočko v kotline Malých Karpátov dookola mohutnými lesmi obtočená. Obcou patrí do Šterús, avšak v každom inom ohľade gravituje do Vrbového. Pustári sú národ zdravý, rázovitý, neohrožený, ako skutoční horali. Z detských čias mojich sa pamätám, ako sa o nich vravievalo, že niet medzi nimi ni jediného, ktorý by pušky nemal. Niektorý ju mal v komíne, v slamenej streche, v stodole, iný zasa v niektorom dutom strome v horách skrytú. Nu — a o zverinu delili sa s Pálffym. Pálffyho hory, ohradené vysokým ostnatým drótom

tiahnu sa od Smoleníc až ku Jablonici. Zvere, menovite za starších časov bolo v nej vyše práva. Jelene, dankovie, diviaci vo veľkých čriedach popásali sa po čistinách, kopcoch a lúkach za drótom v horách. Zvere bolo mnoho a značne krotká, ani človeka sa zavše nebojaca. Ký div, že príležitosť zlákala i Pustárov ku pytlačeniu, práve tak, ako aj poniektorých Košarišťanov a z vrbovských kopaníc Fajnorákov, Pavelčiakov, Bajcarov, Lajdov a iných. Dnes to už utíchlo, i zvere je menej v pálffyovských lesoch a drahá je i munícia. Ale do prevratu bolo všeho hojnosť. Vrbovský obchodník E. takmer denne dodával čerstvú zverinu do Bratislavy, Viedne a Budapešti, za babku od Pustárov skupovanú. Pravda, mäsa — divočiny bývalo za starých čias na Pustej Vsi viacej ako chleba a kože skupúvali pod rukou Brezovania. S týmto teda aj náš svák počítali.

Pritiahnú s vozíkom po úžasne zlej ceste ku prvým chalupám a rozmýšľajú, že keby sa im tak podarilo s dobrým zárobkom tých zopár prasiec predať. Je v žatvách sparno, také malé „cecáky" dlho nevydržia bez nejakého neduhu. V letnom horku najviac mladých prasiec zajde nemocami a nákazami. Čert nespí a stačí, aby zdochly dva tri kúsky, a je profit v čertu. Ak možno, treba predať, čo sa dá za čerstva.

Vypnú svák šimlovi pobočky, predložia chumáč čerstvého sena z ktorejsi hromady, pri chalupe stojacej naťahaného, zapália si do fajky a začnú sa obzerať po chalupách, po chlapoch a ženách, od ktorých by „partieku" zakúpili. Vkročia do prvej chalupy, avšak zo starých nikoho doma niet, iba detí rozličného veku od nemlu-

vňat počínajúc celé kŕdle. Starí sú všetci na roliach pri kosení obilia. Deti sa dívajú na sváka nedôverčivo a sváko zasa škriabu sa za uchom nad bezvýsledným a pre koňa namáhavým výletom na Pustú Ves.

— To hla mi nebolo treba, môhél som len ísť rovno na Brezovú, môhél som už byť na Košariskách a takto čo!? Stojím tu jako svatý za dedinu a môžem sa na hanbu bez gšeftu vrátiť. Tomu som hla môhél vyhnúť! Čert mi poradél sem sa drápať!

Ale neboli by sváko Brezovanom, aby si aj tu neporadili. Od detí ničoho kupovať nechceli; jednalo sa im teda dostať nejak ludí s pola dolu do chalúp a vec by bola zaiste vyhraná. Sváko si sadnú na medzu a začnú hýbať rozumom, ale nič im nechcelo na rozum prísť. To je tak, keď má človek smolu, o posmech sa nemusí starať a tento ich čakal cele určite na Brezovej, akby boli s poloprázdnym vozíkom domov pritiahli.

Ako tak rozmýšľajú, vyruší ich z dúmania stará, špatná koza okolo zvonice sa popásajúca. Sváko sa na ňu podívajú a v tom sa im zrodí bleskurýchle v hlave myšlienka. Stanú, odložia fajku do košiny, vytrhnú za priehrštie ďateliny a hybaj za kozou ku zvonici. Začnú kozičku lákať s ďatelinou a to na tento „statok“ poúčinkovalo. Ono aj pustárske kozy radšej prijmú patržel, alebo kapustu, ale ani datelinou neopovrhnú, — pravda, brezovskej fajky zápach nesmia pri tom cítiť.

Sváko chytili kozu na ďatelinu, podívali sa, či ich dakto nevidí a rýchle ju priviazali za povraz ku zvonu. Potom sa vrátili ku vozíku a sledovali, čo sa bude ďalej diať. Výsledok sa hneď

dostavil. Koza sa už nechcela kľudne popásať a pri zvonici vlastne ani nemala na čom, chcela poodísť ďalej, ale bránil jej v tom zvonový provaz. Začala teda hore-dolu smýkať a šklbať provazom. Rozkývala takto zvon a ten začal vydávať v dôsledku nepravidelných úderov trhané zvuky, ako pri požiari, keď sa na poplach zvoní. Zvuky zvona kozu ešte väčšmi poplašily, nuž začala ešte väčšou silou šklbať povrazom na rohoch uviazaným a skákať sem aj tam.

Poplašné zvuky zvona razom sohnaly všetkých Pustárov s poľa do dediny. Hoc požiarového dymu nikde nebolo vidieť, jednako každý ponáhľal domov, čo keďby horelo dakde v chalupe — aby si svoje imanie oratoval. Pravda, nik nevedel, že kto kozu ku zvonu priviazal a špatne by sa mu boli Pustári ver za to odplatili. Ľudia mysleli, že to niektorý pasák vyviedol a hľadať vinníka sa nikomu nechcelo. Ktož ho vie, či by sa bol viselec priznal.

Zato však sváko boli „ve gšefte jako doma.“ Keď bol národ v chalupách, chytro „obešli“ dom po dome ohlásiac všade, že majú prasce-cecáky na predaj, a že kúpia surové kože, alebo zamenia za prasiatko. Takejto príležitosti si ani jediná Pustárka újsť nedá. „Bóóóže, sú žatvy; sedliak ver hotového groša nemá, ani času isť s tovarom do Vrbového na trh, treba teda využiť príležitosti!“ A tak sváko mali dost možnosti nákupu. Za necelú hodinu minuly sa im všetky prasce z košiny, z čiastky za peniaze, alebo zámenou za surové kože, jelenice, srnaciny, svininy, ovčie, alebo koziny. Kravy, voly a p. tu na Pustej Vsi nezabíjajú, len čo menší statok. Za chvíľu niektorý Pustár kozu odviazal a zahnal

domov, ľudia uspokojení, že nič nezhorelo a že prišli k peniazom alebo ku prascom, vracali sa na pole pokračovať v práci.

Sváko však s fúrou surových koží, pekne pomaličky krokom — dlane si trúc od radosti nad podareným gšeftom, ubierali sa na Brezovú.

Sváko dobrotisko.

Dávno to bolo, dávno, keď brezovskí garbiari nepoznali rozličných chemických prostriedkov, k výrobe koží nepostrádateľných. Dnes už aj koželuhovia majú usnadnenú prácu dokonalosťou výrobnej techniky, ačpráve starí brezovskí garbiari stále ešte staré svoje remeslo dodržiavajú bez obrábacích strojov, iba akby ku výrobe niektorých obecne známych chemických prostriedkov (natrium) upotrebúvali, ktoré výrobný proces napomáhajú a urýchlia. Výnimku tvoria iba „tí novotári", v Baranci fabriku si postavivší. Sváko však fabrikantov za remeselníkov nepovažujú a a vravia, že vo fabrikách niet božieho požehnania.

V tých dávnych časoch teda, keď na Brezovej nebolo „natrónu" brezovskí garbiari ku podmazávaniu koží používali bukového popola. Poneváč domáce zásoby z tohoto popola nestačily, Brezovania skupúvali ho po dedinách pod horami, rozprestrených pod Malými Karpátmi, s jednej i druhej strany od sedliakov.

Túlajú sa raz sváčko „za gšeftom" pod horami, na ceste Modra—Kráľová, Smolenice, Nádaš, Chtelnica, Lopašov. Boli na jarmoku v Pezinku. Jarmok bol dobrý, predali všetkú „partieku," ktorej mali kopcom naloženej. Na zpiatočnej ceste usilovali sa tiež neisť s prázdnym vozom, ale nakúpiť čo sa dá: surových koží, ovčej vlny, ovčích

koží, kurence, -- slovom všetko, čo Brezovan zvykne speňažiť. Takto raz však šťastie nijak ani svákovi nežičilo; pršalo celý deň, blata bolo všade „pres prisám bohu“ a celá príroda bola jakási uplakaná, mrzutá. Hoc bola nedeľa a národ doma v chalúpkach, predsa sváko ničoho kúpiť nemohli, aspoň nie v miere dostatočnej. Tých pár koží, čo v Smoleniciach kúpili? S tým alebo bez toho! Tak prišli sváko na svojom vozíku až do Krupej. Šimel zostane pred šenkom a sváko namrzený škriabu sa po brezovsky ľavou rukou ponad vysokou baranicou za pravým uchom a dúmajú:

— Ked inšieho nie, kúpim aspon popola — a opatriac šimla, vypili si obligátné tri deci modranského a pošli z dom-do domu kupovať bukový popol. Obišli celý rad domov, zahlásili, že majú vozík pred krčmou, aby baby donášaly popol ku krčme, tam ho prevezmú a zaplatia každej, čo jej patrí.

Babky tedy nosily popol o závod ku svákovému vozíku, takže tento za chvíľu mali ho plný mech. Pršalo im stále „do kšeftu,“ nie síce ako z konve, ale dostatočne na to, aby sa ľudia utiahli do chalúp a nik sa na ulici neukazoval, na priedomí nevystával.

Mrzela sváka táto časová nepohoda, ale čo tu robiť? Zaplatili a hotovali sa domov. Práve zvonili na poludnie, národ valil sa v prúdoch z kostola. Kým sa sváko prihotovili, nebolo už na ulici človeka, kto by im bol pomohol vrece popola na voz vyložiť. „Ozierajú“ sa hore-dolu po dedine, nikoho však nevideť; každý sedí doma pri obede. V tom však blíži sa práve pán farár, ako posledný z kostola vychodiaci. Sotva stačil prijsť k vozu, sváko sa mu pekne prihovoria:

— Velebný pane, pomôžte mi, prosím, tento miešek na vôz vyložit!

Farár sa podíva na Brezovana a jeho vrece; patrne ho prekvapila nezvyčajná žiadosť, ktorej nevyhoveť ťažko by mu bolo, ako kňazovi. Nijak sa tým nepotešil a preto spustí na sváka nevrlým hlasom:

— Toľkí ľudia prešli ztadiaľto, nevedeli ste im to povedať. Práve na mňa ste si museli počkať?

— Ná — a vy čo ste? Vy nie ste človek jako druhý? — odpovedia sváko.

Čo mal farár robiť, keďže on ako služobník boží, prvý musí príkladom predchodiť v láske ku blížnemu. Chopil sa teda vreca „po mlynársky" a pomohol svákovi vybatoliť ťažké vrece do košiny. V tom však, ako vrece dvíha, obtrie si ním predok čiernej svojej reverendy. Zbadajú to sváko a začnú farára ľutovať:

— Ach, jojdanenko prevelebný pane, ach jej, — no hla, jako ste ten mech držali?! No vidíš, hla, tak je to na svete — a sváko počnú usilovne rukami stierať popol s farárovej reverendy. Poneváč im do tejto práce pršalo, mokrý popol spôsobil ešte väčšie fľaky na farárovej reverende, ktoré sváko stieraním vlastne ešte väčšmi rozotierali.

— Ná, vidíte prevelebný pán farárko, to hla je škoda! Vidíte, ja za to nemôžem. Odpustite teda, šak vám predám lacno duplôvky, ked zas do Krupej prijdem! Dakujem Vám teda za unuváciu a do videnia! Hý, hat, hvo hat — zavolajú sváko na šimla a ubierajú sa ďalej na Nádaš k domovu.

— Aj druhý raz ma požiadajte, abych vám vrece dvíhal! — volá za ním pán farár a ponáhľa sa do fary, aby ho národ nevidel v zamazanej reverende.

Obchodné tajomstvo Brezovanov.

Raz na jar sváko Ragan ponáhľali sa so svojou ekvipážou „za gšeftom“ do Nového Mesta nad Váhom, kde mal byť jarmok. V košine nechýbala bedna na vajcia a na zadku hompáľala sa klietka na kurence. V kistni miesto vajec sedely strynká, pravda, vtedy maly ešte trochu „subtílnejšie“ rozmery tielka, ako dnes. Teraz by sa do takej bedne „nezmesteli.“ Sváko kedy-tedy mikli jedinou opratou, poháňajúc driemajúceho šimla do kroku. Na Očkovskej doline za Vrbovým stretne sváka nejaký Žid, kožkár (kožky, perie a handry kupujúci) a zavolá na sváka:

„Kde idhú phaán Ragan thak skoro?“

„Ná len tu do Peštu; kde bych išiel“ — odpovedia sváko. Otázka táto nebola im vítaná, poneváč nevedeli ešte, jako gšeft v Novom Meste n. V. vypáli. Trocha nervózny začnú sa hniezdiť na sedlisku, zhotoveného z noše baranieho futra, vedľa ktorého mali v mechu zaviazaných niekoľko duploviek. „Čert nespí — myslia sváko — ked nekúpim, aspoň predám; ale čo je toho vatrála do toho, že kde ja idem. Hat, ho hat — hý hvo — hvo — hat“ a svákove vozidlo kotúľa sa pomaly, ale iste k Novému Mestu n. V.

Ten samý Žid o dva kilometre ďalej stretne druhý vozík, tiež Brezovana do Nov. Mesta sa ubierajúceho. Bol to tuším, ktorýsi Mosný z Ba-

ranca. (Baranec je „predmestie“ a továreňská štvrť Brezovej.) Žid sa aj jeho — po známosti — opýta, že kam ide?

„Ná tu len, do Viedna“ — odvetil tento, ako by sa to samo sebou rozumelo a ako by cesta z Brezovej do Viedne cez Nové Mesto N. Váhom viedla.

Ľudia, nedajte sa na Brezovej ponúkať, alebo „háklivý je jak nebohý Caro!“

Večerali raz u Raganov. Na stole parila sa v v mise dobrá kapusta „v ktorej sa aj mašurko poválalo“ (bola v nej totiž údená bravčovina) a na druhej misi chuť v človeku vzbudzovaly „bialoše.“ Sváko so strýnkou z jednej misy pojedali. Najprv zjedli kapustu a púšťali sa práve do bialošov, keď v tom do izby vkročí kmotrov starší syn Jano a pozdraví sa, ako sa patrí:

— Pán Bôh daj dobrý večer krstný tatenko aj krstná mamenko, čo porábáte reku?

— Pán Bôh uslyš Janko — vítajú ho Raganovi, — vidíš, akurat sedíme pri božiém oltári, večeráme.

— Poj si vziat Janko, z bialošov, dokál sú teplé, — núkajú strynká krstného syna. Poj friško a nehanbi sa!

— Och dakujem, krstná mamenko, veru nechcem, šak aj u nás také mávame. Len sa navečerajte, s božú pomocú! Ja si tu hla k peci sadnem, šak preto sa môžeme aj tak vyprávat.

— Neoščiadaj sa Jano, — horlia teraz už sváčko, — poj si vziat, dobré sú, lepšie jako vaše!

— Ná, — čo bych sa oščiadal, dakujem, veru nechcem; šak kebych chcel, aj bych si vzal. Šak len večerajte beze mna!

— Ked nechceš, nechaj tak — vravia sváko, — rukáv ti nevytrhnem od ponúkania! Ja bych si buda tebú veru vzal.

Janko sa ešte ďalej zdráhal a nevzal si. Rozhovor plynúl ďalej a Raganovci medzi tým pokračovali vo večeraní. Za chvíľu ozve sa Jano od pece:

— Oné, čo ste to krstný tatenko pred chvílú hovoreli?

— Čo by sme boli hovoreli? Abys si šiel vziat z tých bialošov a neoščiadal sa tolko, — odpovedia strynká.

— Tak mi teda dajte — vraví Jano.

— Mal si sa hlásit tedy, ked sme ta ponúkali — odseknú mu sváko, — neskoro sis' to rozmyslel! Už sme všetky bialoše zedli. Nemôžeš povedat, že všetkého máme dost a len ponuku málo! Druhý raz sa neoščiadaj a bud múdrejší!

Caro, dnes už nebohý (daj mu Pán Boh slávu večnú a hodne tabáku tam na druhom svete!) prišiel raz s poľa domov. Žena pripravila mu obed, položila všetko na stôl, sama však musela sa zapodievať s malým dieťaťom v poduške, ktoré sa nejak príliš zvučne rozplakalo na celé kolo. Carovi porád nechutnalo, zavše nachodil nejakú vadu v jedle. Nepáčilo sa mu to alebo ono, žyandral a hundral až na konec žiadal od ženy, aby mu dala soli, lebo polievka je vraj málo slaná.

— Na, chyt, podrž mi dečko, abych mohla do Gavurov pre sol skočit! Šak som hu solela neviem prečo sa ti máli? — vraví Carová a podáva dieťa mužovi ponad stôl, aby ho teda podržal. V tom z podušky niečo spadne do polievky, pred mužom v mise stojacej. Žena cudzie teleso zaraz z polievky lyžicou vylovila a odstránila, ale Caro už viacej polievky jesť nechcel

Raz meškali sváko „za gšeftom“ aj so súsedom Martinom Potúčkom a Jurom Osuským v Nových Zámkoch. Na obed zašli ku ktorémusi mäsiarovi a tam si každý rozkázal, čo mu na chuť išlo. Tak Martin Potúček dal si doniesť „huspeninu“ a dôrazne žiadal mäsiara, aby mu dal len čerstvú, studenú huspeninu.

Mäsiar každému po vôli vyhovel a Potúčkovi doniesol parádnu huspeninu. Chytí sa milý Martinko do nej a krája si ju labužnícky, octom trocha poleje a papká po kúsku. Ako ju tak „sekcíruje“. zrazu spozoruje, že rozkrojil malú žabičku, ktorá trčala v prostriedku huspeniny. Zaiste, v pivnici skočila do taniera, keď huspenina už hustla a chladla, takže sa z nej už von dostať chudiatko nemohla. Zostala tam a utopila sa, iba kúsok hlavičky trčal jej von z huspeniny, tento však Martin nezbadal. Náš sváko ale spozorovali, ako Potúček žabu prekrojil a divil sa aj sused, Jurko Osuský, prečo Martin prská nahnevaný, necháva jedenia a odstrkuje tanier s huspeninou od seba. Ponúka teda Martina, aby len ďalej jedol. Darobné boly námahy a ponúkania súsedov, Martina k jedlu toho dňa viacej dostať nemohli. Sváko si však Potúčka celou cestou, až na Brezovú dobierali, že je háklivý jak nebohý Caro. Toto príslovie od tých čias udomácnené je na Brezovej a ja ho touto cestou prezradzujem širokej prezpolnej verejnosti. Nech každý prezpolný vie, aký význam má na Brezovej príslovie: „Háklivý je jak nebohý Caro“ a nik nech sa nedá k ničomu na Brezovej ponúkať, lebo by sa mu veľmi snadno mohlo dostať prirovnania s nebohým Carom.

Jako na Brezovej farára „krsteli."

Lepšie rečeno, jako ho „pobrezovčeli," čiže prijali do spoločnosti statočných, domorodých Brezovanov. Už som spomenul, že každý správny Brezovan musí „sa zlužit," aby sa vyrovnal ostatným a stal sa tak „poriadnym človekom."

Na Brezovú prišiel nový farár, všetko jedno, či bol evanjelický, alebo katolícky. Jeden z nich to bol a Brezovania dobre vedia, ktorý, — pre širšiu verejnosť je jeho totožnosť ľahostajnou. Hlavné, že nasledujúca príhoda skutočne sa na Brezovej vyskytla.

U Vráblikov na piesku, mali zakáľačku, zabíjačku a večer širokanánsku karminu, na ktorú — samo sebou sa rozumie — i novozvoleného pána farára pozvali a sváka Ragana so strynkou taktiež.

Sváko prišli do Vráblikov ešte za svetla. Zbadali na dvore celú radu kadí a kadečiek sem-tam v zemi zakopaných, po brezovsky zolami zvaných. V kadečkách napechované boly surové kože, aby vo vápnovej vode zmäkly, zlužily sa a tak pri obrábaní ľahšie spustily srsť. Kady boly poprikrývané doskami, ták ako to slúžnovsko-policajný príkaz predpisuje. Príkaz tento slúži za ochranu vlastne iba pre malé deti a prezpolných, aby sa dakto z nich v zole neutopil. Brezovan na rozume vie sa i bez lampáša a v najväčšej tme každej zole vyhnúť.

Podívajú sa sváko na zoly a hlavou im prebleskne figliarska myšlienka. Vzpomenú si, že by bolo treba „inštalovat nového farára, ved von ešče ani v zole nebol, žeby sme ho reku dneská okrsteli.“

Za chvíľu príjde do Vráblikov i pán farár, pozdraví sa s prítomnými, sadne za stôl a začne sa hodovat. Na stôl prichodí dobrá polievka, kapusta s bravčovým mäsom, zatým lalok s chrenom, črievka-krvavničky, jaderničky, „ujco;“ svieçovice s kyselými uharkami a cviklou a medzi to modranské víno, včera čerstvé, z Modry ku Štefanovi Krutých dovezené.

Pred skončením hostiny výjdu náš sváčko nepozorovane na dvor a „poondia“ trochu dosky na zolách rozriedia ich tak trochu, odtiahnu jednu od druhej a vrátia sa zasa dnu medzi hodovníkov.

Po zakončení večere, avšak ešte pred rozchodom hodovníkov, vytratil sa pán farár von, „trocha po povinnosti“ jako sa vraví. Domáci gazda tiež vyšiel za chvíľu na nálep a sotva vykročil z kuchyne, začuje od razu šplechot a fučanie na dvore, žblunkanie v zoly. Vráblik bol hneď na čistom s tým, že je to nebodaj zlodej, ktorý mu chcel alebo slaninu z komory, alebo azda aj koňa ukradnúť. Ani chvíľu neváhal, ale začal prestrašeným hlasom o ratu kričať:

— Ludia, berte vidly, berte sekery, cepy, berte motyky; kmína tu máme, chcel mi kona ukrast, pojte ven asnaj je ich tu aj vac, do zoly sa chyteli! Pojte ludia, berte vidly na viselcov mamlasiskvov. Stará, Juda, kde si? Daj sem friško lampáš, abych sa mu mamlasovi do očí podíval, daj sem friško svetlo!

Hodovníci sa vyroja na dvor a stará Vráblička vynesú veliký lampáš s horiacou sviecou v ňom. Avšak, o hrúzo! Nebol to kmín ani mamlas, ktorý sa v zole okúpal, lež to bol nik iný ako prevelebný pán farár brezovský. Vletel celý do zoly a hoc bol vari adventný čas, nie práve ku kúpaniu v prírode súci, okúpal sa veru celý a nemohol sa dostať z nej von, tak vznikalo to záhadné šplechotanie v tmavej noci na Vráblikech dvore. Spoločnosť ustrnula nad nešťastným pádom pána farárovým do zoly a ľutoval ho každý, jedon pred druhého. Starý Vráblik spustia na ich strynku zle-nedobre.

— Ná, Juda, kde si, ty Dora jedna, čo si, prečo neposvietiš pánu farárovi ked idú ven?! Och, och, také neščastie, jéjdanenko, a k tomu ešče náš pán farár posvatená osoba! Och, och, to hla sme sa nenazdáli!

— Ništ to zato, pán farárko, príjde vietor ofúka to — prihovárajú sa sváko Ragan ku farárovi pomáhajúc mu von zo zoly. Aspon ste sa takto stali naozajstným Brezovanom. Tak podte von, — no, hla, okúpete sa doma a ništ sa neprihodelo. Druhý raz si dajte pozor, nechodte s nálepa dale, aby ste zas nevleteli do zoly. Však vón v nej každý Brezovan bol.

Farár vylezie zo zoly jak vodný muž a hustá, zolová tekutina kvapkala z neho v dlhých, hustých kvapkách. Ovšem, zápach menej aromatickej tekutiny naplnil razom celý dvor. Pán farár uháňal najkratšou cestou do fary, aby sa rýchle vykúpal a zbavil neblahých upomienok na zakončenie karminy u Vráblikov.

Sváko sa potutelne usmievali pod fúzy a tetky, prítomné na karmine zalamovaly rukama

a ľutovaly chudáka pána farára. Keď sa spoločnosť rozchádzala, opýtajú sa sváko Vráblik sváka Ragana:

— Sanko, priznaj sa mi dúverne, nevyviedels' to ty tomu farárovi? Všecko sa mi vidí, žes' mal v tom prsty . . .!

— Nále, — čo ti ja poviem? Azda som mu ja kázal, aby do zoly liezel, lebo čo? — odpovedia sváko. Takáto inštalácia aj mu bola treba, jako brezovskému farárovi.

Od tej doby sú Brezovania pyšnejší na svojho farára a hovoria, že je krv z ich krve a koža z ich kože. Nikomu viacej nenapadne namočiť svojho farára do zoly, lebo už raz v nej bol a prejdúc takýmto „krstom" pasovaný bol na riadneho a dokonalého Brezovana.

Jako sváko vo Vrbovom žrebca na jarmoku predávali.

Vrbové povedľa svojho blata, známe je aj koňskými jarmokami, na ktoré sa schádzajú kupci a predavači nielen z celého Považia, lež prichodia až hen z Moravy, z Valašska, tiež aj zo župy bývalej Tekovskej a z okolia samej Bratislavy. Najčipernejšími kupcami na vrbovských dobytčích jarmokoch sú Moravci, bo oni kúpia nie len pekného koňa, lež aj každú mrchu do rybníka. Za nimi — ale len pokiaľ sa týka predávania koní — nasledujú takzvaní hromádkoví cigáni, s ktorými naši usadlí, čiže domorodí cigáni nechcú mať ničoho do činenia, podceňujú ich práve pre ich túlavú a zlodejskú povahu. Taký vandrovný cigáň len vtedy ničoho neukradne, keď nemôže a premnohým podfukom, aké títo cigáni so zmrzačenými koňmi na jarmokoch vystrájajú, ani najprefíkanejší koňský obchodník nerozumie. Obyčajne z každého jarmoku vyženú cigáňov četníci až za chotár obce.

Trocha ďaleko som zašiel od sváka Ragana, ale nemohol som sa vyhnúť kočovným cigáňom, keď je reč o dobytčích-koňských jarmokoch vo Vrbovom.

Sváko mali doma žrebca, nejakého grinbľavého, večne chlpatého a krpatého. Srsť mal dlhú huňatú, sožral obroku a sena aj za troch a ostá-

val porád krpatým na hanbu a ostudu svákovej maštale. Ani ho von nevyviedli, aby sa za taký nepodarený statok nemuseli hanbiť pred súsedmi a celou Brezovou. Keď sa im žrebec už vonkoncom nepozdával, rozhodli sa, že ho predajú na jarmoku vo Vrbovom. A tak jednoho večera vravia ku svojmu synovi:

— Ščeván, dobre nakrm toho žrebca, zajtra s ním pôjdeme do Vrbového na jarmek, snád ho nejaký Moravec kúpi. Staneme skoršie, za tmy, aby nás s ním susedia vychádzat z domu nevideli. Pojme ho ale najprv ostrihat, aby nebol taký glbatý.

Na druhý deň ráno stretáme sa s Raganovci aj s ich žrebcom na jarmoku vo Vrbovom. Mladý drží žrebca na ohlávke a svákо stoja vedľa neho, obzierajúc sa po trhovisku a netrpezlive čakajúc, kedy sa už nejaký ten kupec ukáže. Žrebec stál pri nich nehybne a driemal. Takáto pozitúra mladého koníka nelákala ver kupcov, ba ešte odpudzovala. Daktorí z nich, okolo idúci zavše si aj uštipačné poznámky na driemajúceho žrebca dovolili, svákо však na to nereagovali. Kupci sa pri svákovom žrebcovi nezastavili a jarmok sa už ku koncu chýlil. Raganovci počali byť opravdu nervóznymi, menovite svákо sa nechceli vystaviť všeobecnej ostude a uštipačným poznámkam Brezovanov, keď by sa mali so žrebcom domov vrátiť. To by bola blamáž a tej sa treba vyhnuť! Neboli by svákо Brezovanom, keby si aj tu nepomohli. Zahýbali teda trocha rozumom a poneváč moravskí kupci o ich žrebca nestáli, rozhodli sa, že teda oni budú robiť Moravca a syn, Ščeván predavača. Rozkážu mu teda iba pološeptom do ucha, aby sa s nimi dobre jednal a lacno žrebca nedával.

„Počkajte tatko trochu, ja sa se žrebcom trochu prejdem, aby sa prebral z driemôt a potom teda začneme jako sa patrí predávat."

Mladý Ragan mrsknul žrebcovi po slabinách prútom, ten sa rozkýval a uviedol svoju kostru do rýchlejšieho pohybu, skoro do behu. Ščeván s ním zabehnul až do Megovej tehelne, vedľa trhoviska na stražovskom boku stojacej, medzi sklady vypálených tehál. Tam, keď ho nik nevidel, bleskurýchle hodil žrebcovi trocha čierneho korenia a papriky pod chvost, tak že tento bol razom veselší, živší. Vrtil chvostom a strihal splašene ušima ako plnokrvný arabský žrebec. Z tehelne sa Ščeván vrátil skoro na trhovisko, pravda, tu sa už na inú stranu so žrebcom postavil. Za chvíľu prišli k nemu sváko, ako cudzia osoba a spustia na Ščevána handlierskym hlasom, ako Moravci zvyknú:

„Chalane, zač to žríbě?"

„Osemsto zlatých, pantáto" — odpovie Ščeván, predavač.

„Spusti něco chalane, drahé je to žríbě. Dám ti teda sedemstopadesát zlatých, alebo patnásťsto korún."

„Nedám pantáto, to som už dávno môhél za žrebca sedomstoosemdesát zlatých dostat. Mosíte sa polepšit, šak sa len podívajte na žrebca, nekupujete predsa kočku v mechu, to je koník otcibohuprisám ešče akurátnejší jak vojanský. Dáte osem stovek a je váš aj s ohlávkú."

„Ked nespustíš, nechaj si partieku a ja zas peniaze, vac ti nedám jako sedemstošedesát zlatých. Nedáš? Dobre! Nechaj si žrebca, šak po jarmeku bys ho rád dal."

A sváko odídu do trhoviska medzi jarmočníkov, ale za chvíľu sa znovu vrátia so slovami

„Chalane, polepši se, spusti něco, ja přidám!“

Ale Ščeván bol „tvrdá hus na šklbanie“ veľmi ťažko spúšťal. Sváko za tým ešte šesť ráz odišli od žrebca a vrátili sa k nemu poznovu, núkajúc syna — chalana, aby se polepšil.

Toľké jednanie, smlúvanie a trhovanie neostalo bez ozveny ani u ostatných jarmočníkov. Prihrnúli sa k Raganovcom a počali sa o ich „araba“ živšie zaujímať. Výsledok toho bol ten, že ktorýsi z nich, Piešťanec predsa len kúpil žrebca za sedemstoosemdesiatpäť zlatoviek. Bo veď prečo by nebolo žriebä toľko hodno, jemu ako tomu Moravcovi, ktorý sa toľko ráz k nemu z jarmoku vrátil. Zaplatil ujednanú cenu, Ščeván vytiahol z vrecka pas a kupec odvádzal si rujného žrebca do Piešťan, natešený, že dobre a lacno kúpil.

Tak sa sváko zbavili žrebca na vrbovskom jarmoku. —

Jako sváko v Malackách charaše = zle vyrobené kože predali.

Stalo sa to v januári, v najtuhšej zime. Sváko mali v zásobe všeliakú „partieku," menovite ostalo im hodne podošiev zlých, mäkkých a mokrých, „nevystrúhaných, nevyblajchovaných," ktoré na vrbovskom jarmoku predať nemohli. Čert vie, čo im chýbalo? Mäkké boly ani špondia. Myslím, že sváko poznali pravú príčinu spotvorenia podošiev a vedeli tiež, prečo ostalo v nich toľko vody. Mne neprichodilo pátrať po príčinách „spotvorenia" podošvovej kože svákovej, lebo sa garbiarčine nerozumiem, pravda — riedku a mäkkú podošvu bych nikdy nekúpil, poneváč bych ju nemohol náležite zúžitkovať. Z obecnej živnosti, všetkým takmer Brezovanom spoločnej, z garbiarčiny, ostala mi podnes deň v jasnej pamäti iba „zola." Je to hlboká jama, plná vápnového roztoku, v ktorom sú močené surové kože, aby spustily srsť, aby sa ľahšie „šklbaly." Menej lahodiaci zápach, šíriaci sa po celom okolí, každého upozorní, že v tom-onom dome, v humne majú zolu. Trochu lepšie už aróma má nádržka dubová, kady, kam kože v konečnom stupni výroby prichodia. Od dubovej kôry, dubnice, dostáva vyrobená koža svoje zvláštne aróma. Ináč nevyrobená a v zole sa nachodiaca koža „smrdí jak lyon."

Na Brezovej sa vraví, že opravdovým Brezovanom je len taký človek, ktorý bol do zoly

namočený. Preto sa ja brezovským humnám na kilometer vyhýbam, kedykoľvek príjdem na Brezovú, aby ma reku moji brezovskí priatelia „nepokrstili.“ Toľkej ochoty bych teda ani nežiadal od nich.

Trochu ďaleko som zašiel od zlých podošiev svákových, vráťme sa teda k ich vozíku, s ktorým sa teraz už v Malackách na jarmoku stretáme. Sváko sa vybrali zkusiť šťastie v Malackách, postarajúc sa vopred o náležitý podfuk, pomocou ktorého môžu sa jedine kože zbaviť.

„Partieku“ si ešte v predchodiaci deň večer do košiny uložili, aby mali všetko v náležitom poriadku ráno. Uložili tak, aby mal vzduch ku každému kusu voľný prístup, — teda nepokládli kože jednu na druhú, leč voľne, krížom — krážom postavali ich v košine. V takom rozložení kärovali s nimi predo dňom, druhého dňa cez hory do Malaciek na svojom šimlovi.

Mrzlo celý týždeň ako by na objednanie, tak že svákovi, ubierajúcemu sa do Malaciek na jarmok, para na fúzoch a fajke primrzala, tvoriac tak hrubé ľadové „gongolce.“ I šimlovi para na fúzoch zmrzala a kolesá škrýpaly po zamrzlom sňahu vydávajúc zvuk skoro zvonivých akordov. Nedivme sa teda, že mäkké a vlhké podošve svákove, keďže už od večera predošlého dňa boly v košine naložené — ztuhly, to je — zmrzly na kosť, tak že ich nik nerozoznal od podošiev riadnych a správnych. Tohoto chceli sváko docieliť a to sa im aj podarilo. V tomto bol vlastne ten podfuk.

Pritiahnúc včas ráno do Malaciek, zastavili sa pri prvej krčme, aby sa trochu ohriali a vypili si niečo „od žalúdka.“ Vlastne zastal pred krčmou ich šimel sám od seba, ako sa na „vymuštrovaného“ brezovského koňa patrí. Sváko si

zaraňajkovali a hajde do trhoviska. Nemuseli ani ďaleko ísť, na ceste zastavili ich kupci „Židia, a“, slovo dalo slovo — zakúpili razom všetky podošve svákove za výhodnú cenu. Podívali sa na tovar, ohmatávali sem tam, konštatovali, že koža je tvrdá, neohebná a vyplatili zaraz svákovi požadovanú cenu. Ešte si aj pochvaľovali „das is gít, is das gít!“ Keď mali sváko peniaze v najspodnejšom vrecku „prucľa“ zastrčené, obrátia šimla s vozom smerom ku Brezovej, utrú si rozradostený fúz a zavolajú polohlasne ku židákom: — šak ti bude gít, až ti rozmrzne!

Na odpoveď pravda, nečakali, ale uháňali kade ľahšie ku Brezovej. Šimel pridal do kroku, ako by bol vedel, že tu niet času na rozmýšľanie. Doma bude dosť času na odpočinok, menovite, keď nehrozí nebezpečie, že by musel so svojím gazdom túlať sa po jarmokoch so zlým tovarom, ktorý tak výhodne v Malackách predali.

Tento raz mali sváko zas kromobyčajne dobrú náladu. Bolo už hodne podvečer, keď dotiahli „na Hradiščo,“ súsednej to dediny pri Brezovej, kde im, ako obyčajne — šimel pred krčmou Žida, Ašnera zastal. Vybatolili sa teda z košiny, odopäli koňovi poboček, prikryli ho „kubou“ a vkročili dnu, tri deci vína vypiť.

V krčme sedeli nejakí chasníci, Hradiščania a popíjali si. Brezovania prezývajú Hradiščanov — „té,“ dľa ich výslovnosti množného počtu všetkých troch rodov zámena ukazovacieho. Sváko sa nezdržali a kde-tu vyletelo im z úst slovíčko — „té.“ Hradiščanom nebolo treba viacej ničoho, aby voči svákovi zlobou zahoreli. Ukuli teda voči svákovi pomstu nesmieriteľnú.

Večer za tmy poberajú sa sváčko od Ašnera

domov. V zimných večeroch býva zvečera hustá tma, na dedinách tým zákernejšia, peneváč tam niet lámp po uliciach. Tak aj tento raz, tma ako vo vreci tlumila celý horizont. Svákov šimel pozná však z pamäti všetky cesty, nezmýli ver nikde. Za dolinou však, ó, hrúza! — vytalúpia sa nejaké postavy zpoza stromov, zastavia šimla, skočia na vôz a začnú sváka so všetkých strán mlátiť pästami i palicami. Sváko neztrativši duchaprítomnosť zvolajú z plného hrdla:

„Ježiš Maria!“

„Jožo, nebi ho, to je našinský!“ — zavznie hlas zpomedzi nezbedníkov a postavy zmiznú razom od svákovho voza.

Sváko sa potom spokojne a pri poriadku dostali na Brezovú. O príhode na Hradišti strynkej však ničoho nespomenúli.

Sváko idú za kšeftom do Vrbového.

„Hat hvo hat, prrr, hat hvo hat, stará hamuj“ ozýva sa monotónne na hradskej ceste, na kopci pri Lajdech mlyne. To sváko Sanko Ragan z Brezovej aj s ich lepšou polovičkou (v obyčajnom pomenovaní na Brezovej a Vrbovom strynkou, alebo tetkou) idú „za gšeftom.“ Zajtrá má byť jarmok „ve Vrbovém,“ nuž ponáhľajú sa, aby reku nezmeškali. Partéku naložili do košiny ešte pred obedom, aby naozaj ničoho doma nezabudli, prezreli ju vo voze zo tri razy a bafajúc chutne z fajočky (z ktorej už vyše desať rokov fajčia) spokojne pomľaskávali jazykom premýšľajúc, koľký by mali „chosen,“ keby zajtra „ve Vrbovém“ „gšeft“ jak sa patrí išiel. Namastili osy, chomút, prezreli ešte raz, či sú zaosky na mieste a brčkom zastrčené, aby nevyletely niekde na vrbovskej doline. Preskúmali aj hamovník a poriadne upevnili košinu do voza, aby sa im niekde na ceste s „partiekou“ aj s tetkou neztratila. Do mecha natlačili sečky a do menšieho zasa otrubov pre obrok, obidvoje vtlačili pod hrantík, ktorý zasa prikryli kobercom a tak pre sedadlo si upravili. Zo stodoly priniesli batoh sena, toto zasa strynkej prihotovili za mäkkučké sedadlo v košine do zadnej čiastky voza. Sváko sú dobrák od kosti a preto si ver svoju strynkú na každom kroku „bečelujú,“ hoc im

táto zavše svojim pichľavým jazýčkom toľko „hubovej polievky nesolenej“ uštedria, až ver z hrnca prekypuje. Nie, svákо si „hľadia“ svojej ženy, s ktorou ich už tridsaťročné sladké — zavše i kyslé manželské púto spojuje. Prosím vás! A čo je komu do toho? Čo si u Raganov navaria, to si aj sami zjedia a nič zlého o nich ani súsedia povedať nemôžu. Bárs už dve dcéry vydali a syn sa im kamsi do košarisského priženil, tak že po tejto stránke sú už bez starosti, — jednako však „gšeftujú“ ďalej. Majú to už akosi v krvi ako všetci Brezovania, roztratení po celom svete, až do dňa súdneho. „Gšeftujú futrom,“ ktoré si doma vyrobia a podošvami. Tieto síce doma nevyrábajú, ale kupujú ich od súseda, Martina Morčáka. Doma ich rozkrájajú na kúsky po jednom, dvoch aj troch pároch podrážok. Väčší počet prihotovia po jednom páre, bo takéto idú najviac na odbyt.

Keď všetko ešte raz poriadne „previzitirovali,“ napojili šimla, zapriahli a zavolali na strynkú, aby si išly sadnúť. Strynká sa poohliadly starostlive po stavaní, zavrely pitvor a vyteperiac sa na vôz s uzlom v ruke, spokojne sa „rozložely“ v košine. „No, Sanko môžeme s božú pomocú íst,“ zavolajú strynká na muža. Ešte raz obidvaja ohliadnu sa po dvore, ako by na raz vzdychnú si spoločne „Pane Bože pomáhaj,“ svákо pohnú šimla miernymi slovami: „Hýjo hýýy.“ Šimel sa prebudí zo spánku, vzopre sa, zapráskajú v ňom staré kosti, natiahne sa a vyvlečie vôz zo dvora. My stretávame sa so svákom a strynkou už vo vrbovskom chotári, na Holeške — u Lajdov.

Keď svákо zavolali na tetku „stará hamuj“ (láskavý čitateľ mi odpustí, keď strynkú budem už tetkou nazývať, vo Vrbovom je totiž toto vše-

obecné oslovenie medzi pospolitým ľudom obyčajnejšie, ako strynká) tá podriemkávaly chudera na voze. Bože, veď sa im ani diviť netreba; cesta je hrbatá, vozík veru nie je na perách, nuž toto hegavé vozenie každého uspáva. Na zavolanie svákove, vyskočily tetka z voza, bárs sú aj stará a poriadne zahamovaly, tak že sa vozík spúšťal pomaly dolu k Podhrabine. Tetka medzitým vycarbaly sa znova na vôz, ale ostaly stáť iba na „longu," aby, až vôz bude na rovnejšej ceste, odhamovaly. Svákovi si medzitým spokojne sedeli na hrantíku, žmurkali očami a bafali spokojne zo smrdutej fajky. Koník išiel odmeraným, lenivým krokom, akiste tiež driemal, iba kedy-tedy pridal do kroku, keď ho svákovi opratou a karhavým „hat, hvo hat," do „ražnejšieho" chodu ponúkali. Tetka musely po Prašník ešte zo tri razy hamovať a len pred osadou vterigaly sa poznovu do košiny v nádeji, že už nebudú museť hamovke k vôli z voza vystupovať.

Pred Prašníkom svákovi veru tiež zaspali. Cestou stretli „asi" šesť povozov, ale šimel sa im bez dirigovania svákovho vyhnul. V tomto ohľade všetky brezovské kone sú dosť školené, čo veru maloktorá „paripa" na bližšom i ďalšom okolí dokáže. Brezovania (nakoľko by nepoužili vlakov), chodia „za gšeftom pravidelne na jednom koni, ktorého iba na jednej jedinej oprate dirigujú a poháňajú, kdežto všade inde musí byť použité dvojitej uzdy a oprát na ovládanie koní. Brezovanovi stačí jedna oprata, aby ňou so svojou „kobulkou" pol sveta prešiel, poskupoval všetky jarné kurence, husy, vajcia, maslo, surové kože, na jaseň divočinu atď. Charakteristická u brezovských koní je ďalej ich výborná memória. Taká

„kobulka“ zapamätá si všetky krčmy a zájazdné hostince aj v štyroch župách, kde sa raz obrátila a jej gazda sa tam občerstvoval alebo nocoval.

Tak aj teraz. Sváko s tetkou spokojne driemali na vozíku, keď odrazu šimel zastane a z hlboka si oddýchne. Raganovými to trhlo a obidvaja sa bleskurýchle prebudili zo sladkých driemot. Čo je, čo sa stalo? Obidvaja sa podívajú do okola a potom spoločne na šimla, ako by sa ho zpýtať chceli, prečo zastal prostried Prašníka. V tom však sváko povedia tetke:

„Ahá stará — ved je to prašnícky Icik“ a aniž by čakali na vyslovenie názoru tetkinho ohľadne tohoto dedinského krčmára, teperia sa dolu z voza, ako by sa to samo sebou rozumelo, že keď je tu krčma, šimel zastal, treba si ísť vypiť tri deci, alebo čo len veľký „špric.“ Nakoľko som mal možnosť brezovských kupcov „gšeftárov“ v tomto ohľade pozorovať, nepijú šnapsov, ale takmer vždy a všade víno a to len vínko dobré. V zime pijú podľa známej brezovskej zásady: „ked si dám ráno liter vareného, celý den môžem pit surové.“ Výnimku bych pripustil iba pri raňajšom pití, keď sa treba potúžiť a vypiť „niečo od žalúdka.“ To „niečo“ býva dobrá borovička, málo kedy slivovička.

Pravda, tetka tiež nelenia. Nie že by liezly z voza za svákom, ale počnú mu — povedal bych zo zvyku — robiť mravokárne výčitky:

„Nále Sanko, ná či sa ty ozaj pri každém šenku mosíš zastavovat, vyrobél sis' už? Milý mocný Bože, mám to ja s tebú trápenie, kedy sa mi už len napravíš a necháš tých smradôv aj s ich otravú?!“ A sváko cele dobromyselne odpovedajú tetke: „Vidíš stará, nemosela bys mi

furt hundrat do uší, aj Icik chce byt živý, veru bys môhla aj ty zejst a vypili by sme si. Tak, ved už sa len uspokoj, šak zajtrá bude dobrý gšeft, neboj sa, neprerobíme. Ani otlaky ma nebolia, bude pekný den.“ Poneváč sa tetka ani nehnúly z košiny, pokračujú svákо: „Alebo dobre, ked nechceš, ostan ve voze a daj pozor na partieku, ja som hned hotový, ani neodepnem šimlovi poboček. Ták a už idem, no tak.“ Vo dverách šenku obrátia sa svákо starostiplne na stranu, k tetke vo vozi a zavolajú: „Daj pozor na zaosky a na remenák, aby ho nejaký viselec nepotiahél.“

A tetka na oko nahnevane odpovedia: „Nestaraj sa a hlad, abys už aj tu bol.“ Nahnevaná však nie sú. Ony to len zo ženského zvyku zašomraly na sváka. „Boože, ved jaká by to bola žena, kerá by mužovi všetko povolela, takej neni ani v Americe“ — myslia si spokojne tetka. V skutočnosti ale dožičia svákovi „nech si len vypije pri poriadku.“ „Čo by to bol za muža, kerý by si nevypil a nezafajčél?“ „Len nech sa neopíja, nekartuje a ženu nebije“ — rozumkujú tetka.

V tom sa dvere na krčme pootvoria a v nich sa zjaví svákova hlava so zamasteným klobúkom: „Tak čo, — nejdeš stará?“ — volajú na tetku, ktorá počínajú byt už netrpelivá a odseknú starému:

„Ná, už bežím jako bláznivá, veru nejdem; ked chceš, dones mi sem a pod už skôr, aby sme za tmy neprišli do Vrbového.“ Tu sa svákо vytrepali celý, koľko ich je, z krčmy na ulicu, nesúc v ruke trojdecový pohár do polovice s vínom a podajú tetke. Táto podnesú pohár k ústam; prv, lež by si upily ako sa patrí, povedia:

„Starý, daj nám pán Boh zdravia.“ A sváko zdvorile odpovedia: „Pán Boh uslyš.“

Tetka si poriadne glgnú, zmraštia čelom, našpúlia ústa, zamlaskajú gambami a podajú pohár zpät svákovi, ktorý v ňom zbylú trošku ešte na ulici dopijú. Medzitým ich tetka popoháňajú: „No už len chod, zaplat a podme.“ Sváko pridajú do kroku a čoskoro sa vrátia, z krčmy až na ulicu počuť Icikovo: „S Phánom Bohom.“

Sváko uvelebia sa do voza, zaškaredia sa vopred na hŕbu zevlujúcich chlapčiskov a zavolajú na spiaceho šimla: „Hýjo starý, hat hvo hat, hat, hat.“ Šimel sa lenive napne, znova zahrglujú v ňom staré kosti a počne kráčať smerom k Vrbovému. Za mostom je druhá krčma Krautova, aj tu chcel šimel postáť, ale sváko ho trochu silnejšie mykli opratou a pridali zvuku ku svojmu „hat hvo hat, vijo,“ takže kobulka za výhodnejšie uznala ísť ďalej. Za Prašníkom smerom ku Mikloškech mlynu vedie hradská cesta trochu s kopca, takže koník i nechtiac bol nútený mierne bežať; tetka však nemusely ísť hamovať, keďže kopec je nižší. V tom sa na ceste objaví strapatý šarvanec a ukazujúc na kolesá bežiaceho vozíka kričí z plného hrdla na sváka:

„Sváko, sváko, podivajte sa.“ Ten chudák ľaknutý obrátia sa stranou, nahnú sa do zadu a vyjavene pátrajú očami, či snáď koleso nevyletí, či sa niečo nezlomilo, alebo či „levču“ neztratili. Nevidiac nič podozrivého, zastavia koňa a zvedavým obličajom, zdesený, zakričia na smejúceho sa nezbedníka: „No, čo je?“ A malý šarvanec rehotajúc sa plnými ústami zavolá z poctivej a bezpečnej vzdialenosti:

„Koleso sa vám krúti, haha.“

Svákovi nebolo viacej treba. Zakabonia sa spravedlivým hnevom, odplujú si na desať metrov, chytia bič do ruky a spustia hlasom hromovým:

„Oh ty viselec delenjaký, ty mamlas! Nepoznal som tvojho otca? Ten bol statečný človek, ale ty si kmín, ty loptoš jeden zamorízaný. Ideš sa umyt! Kto ta učí takému móresu, kde chodíš do školy? Pod sem, nech ti uši občešem týmto remennákom. Ty volentier . . . .“

Sváko zahoria spravodlivým hnevom nad takou nezbednosťou dnešnej mládeže a hundrú si rozčúlene až po Bachárech mlyn: „Taký mamlas! Ba či vie desatero s cojestom a pomodlit sa! Šak, nech by mi len bol bliže prišiel, bol bych ho bohuprisám zesekál tým švihlom, že by to bol do smrti pamatál . . . .“ a od jedu poriadne otiahnu bičom šimla. Tento prekvapene zatrasie hlavou, podíva sa vyjavene na sváka, ako by sa ho spytoval, čo sa to s ním odrazu deje a pridá trocha do kroku, aby za dve minuty zase prišiel do lenivého tempa.

Tetku zlosť svákova taktiež popchla, menovite keď uhodili bičom ich paripu. „Nále starý, ná prečo ho mlátiš, čo ti urobél? Nemáš veru pána Boha pri sebe, ked tú nemú tvár trýzniš . . .“

„Ná, mal byt farárom, nemlátél bych ho — odseknú sváko a zahrmia na šimla — „hýýý, hat hvo hat.“

„Ej starý, môhél bys mat rozum, kdo to len videl, mlátit vlastného kona a tolko sa hnevat pre takého fagana?! Azdaj si bol ty lepší, ked si bol v jeho rokoch, čo?“

Sváko už ani slova nemukli až po Vrbové a tetka si tiež sedely, ako mutek na batohu sena v košine podriemkávajúc. Je verejnou tajnosťou na Brezovej a okolí, že sváko mali a majú pred ich strynkou (po vrbovsky — tetkou) veľký „rešpek“ a že ich tetka „držaly na móresi“. Ináč by vraj sváko zavše boli podľahli svojej slabšej „náture,“ čo sa týka toho trocha častejšieho potužovania sa v šenkoch, „na cirkevném“, alebo u Tvarôžkov, alebo aj inde, mimo Brezovej, keď sváko idúc za „gšeftom“ spozorovali, že v tej-onej hospode včera gúlali do pivnice novú zásielku modranského vínečka. Poneváč sváko sa presvedčili, že tetka im nikdy nič zlého nechcely, poslúchali ich vždy a i keď ich lepšia polovička niekedy snáď nemaly úplnú pravdu v argumentáciach, — sváko ako muž a rozumnejší vždy radšej ustúpili a s tetkou sa nehádali.

Sváков pegas bol vo Vrbovom dobre známy. Na hornom konci hlavnej ulice zatiahol pred hospodu pani Krutej a zastaviac sa bez povelu jeho gazdu odfúknul si zhlboka, natiahnul svoju rozheganú kostru a počal sa obzerať do okola, ako by zo zvedavosti. V skutočnosti však obzeral sa šimel, či sa už sváko s tetkou z voza teperia, aby otvorili bránu a voviedli ho i s vozom do dvora. Sváko v skutočnosti dľa starodávneho zvyku, aniž by sa boli išli vopred krčmárke ohlásiť, sostúpili z vozíka, otvorili si bránu a voviedli svoju „equipáž“ do dvora. Tam koníka vypriahli, zaviedli do maštale, opatrili, nakrmili a pobrali sa do hospody, kde už tetka sedely a pečenú hus vyťahovaly z tanistry.

Dobrú husinu zapili vínkom, ľahli si spať a na druhý deň včasne z rána vidíme už Raga-

novcov pod mestskou vežou ako „partieku“ usilovne predávajú a chvália. „Partieka“ je v košine odokrytá a tam zrieme väčšie-menšie kusy podošiev bez označenia. Brezovan nepotrebuje mať na svojom tovare cenových značiek, on si pamätá cenu každého článku, vie, čo má za ňu zapýtať, koľko spustiť a za čo vec ponechať kupcovi. Druhý musí mať na to záznamy a rozličné značky, Brezovan nie. S ním sa dá aj jednať, a počúvať spôsob takéhoto handlovania, je pôžitkom zriedkavým. Nepamätám sa, že by bol Brezovana Žid ako rodený obchodník a tým menej kresťan opálil. Brezovský obchodník nepotrebuje hlavnej knihy, ani žurnálov. On si vedie presnú evidenciu v hlave, alebo v malom zamastenom notesi a robí veľké peňažné obraty pri takomto „vedení obchodných kníh.“

Tetka sa „rozkmotrely“ v zadnej čiastke košiny, na hrántiku, zaujmúc tak svojimi objemnými telesnými rozmermi šírku celého voza. Hja ony musia dávať pozor na „partieku“ — ktorú majú pred sebou v košine — ale aj na ľudí a pri tom kožu predávať a jednať sa s kupcami. „Veru ono je ten svet dnes všelijaký, miešaný a zvlášte na jarmekoch. Kdo nemôže, neukradne.“ Tetka orlým zrakom sledujú pohyb každého človeka, kto sa im k vozu priblíži. Menovite dávajú pozor na „obšajsníkov delenjakých,“ aby im niektorý z košiny kus kože „nepopchél“. Sváko medzitým usilovne predávajú, jednajú a chvália. Šimel dožerúc posledné steblo sena drieme a unyle drží svisnutú hlavu; krik a džavot pri voze jeho gazdu ho nevyrušuje.

Sváko sú známy po celom okolí a majú už svojich stálych „kundšaftvov“, ktorí ich na každom

jarmoku, hoc by i ničoho nekúpili (lebo ešte nedodrali predošle kúpené duplovky,) aspoň len navštívia a poshovárajú sa, ako sa na „priatelvov“ patrí.

Ktorýsi Šípkovan dlho si obzerá kus kože, pre dva páry podošiev ustrihnutý. Nejak sa mu nepozdával rub kože (na zvierati pri mäse priľahlý), ktorý nebol dosť zahladený a zavolal na sváka: „Sváko, glbatá (rozumej — strapatá) je.“ Týmto chcel tiež dosiahnuť istej, možnej slávy na cene, lebo dľa platnej obchodnej morálky, na jarmokoch sa treba jednať a nik neplatí celú požadovanú cenu. Lenže sváko tiež nelenia s odpoveďou, ale odseknú Šípkovanovi: „Ná — nečesali sme hu. Skoro ráno sme stali, nemali sme času hu očesať, však si môžete vybrať očesanú a tú hodte do košiny, načo by vám bola, ked je strapatá“. Šípkovan bol odbavený a musel ustať s posmešnými poznámkami.

Tetka tiež „kupčely“ a predávaly kože s druhého konca voza. Od kohosi zapýtaly za kus kože (hodný otcumateri i pre brata iba Kčs 30—.) Kčs 80.—, alebo „štyridsať zlatých.“ Gazdovi sa tento peniaz pozdával priveľkým a podišiel k svákovi, ktorý ale medzi rečami dobre si všimli, čo tetka za kožu zapýtaly, tvárili sa však, ako by o tom ničoho nevedeli.

„Sváko, a kolko vy za to ništ pýtate“ — spytuje sa gazda. Chytrák sváko nechceli svojou odpoveďou zahanbiť svoju starú a preto sa rozumne otázali:

„A kolko chce od vás moja stará?“

„80 korún“ odpovedá vidiečan.

„Vidíte hla, čo by sa tomu ženské rozumely — furtácky vysvetľujú sváko — tý sa rozu-

mia metle a vareche, ale nie gšeftu. Ani na nich nepočúvajte prítelko a veznite si podešve za 75 korún."

Gazda odjednal so svákom ešte 5 Kčs a zaplatil mu za tovar Kčs 70·— Celý uspokojený, že dobre a lacno kúpil, odobral sa od sváka a išiel ďalej do jarmoku.

Podobných epizódiek dalo by sa uviesť nekonečné množstvo zo svákovej obchodníckej alebo po brezovsky rečeno — gšeftárskej gramatiky. Ostatné „gšeftárske fígle" jeho diskrétne zamlčím, aby prezpoľní nenapodobňovali obchodnícku zručnosť Brezovanov, ktorých si pre ich bodrosť, otvorenú povahu, národné povedomie a neohroženosť veľmi viem uctiť. Nebude však od veci, keď z príhod svákových vo Vrbovom, ešte dve spomeniem.

Ako sa sváko i s tetkou v návale kupcov usilovali o odbyt „partieky," v tej trme-vrme akýsi holomok prikradol sa k vozu a vytiahol im zaosek. Učinil tak z huncútstva, ako mnohý jemu podobný prostopašník, zvlášte, keď poznajúc rozčuľovanie svákovo, vie, že ako sa oni vedia čertiť nad podobnou nezbednosťou. Pravda, na zaslúženú odmenu ani jedon nečaká, lebo by sa mu iste ušlo „nečítaných" svákovým švihlom pozauši. Lenže náš sváko poznajú už dobre tých vrbovských „viselcôv" a preto po ukončení jarmoku, prv než by sa z miesta pohli, podrobia dôkladnej prehliadke voz, kolesá, šimlov chvost (aby mu ho nejaký prezpoľný mamlas neurezal) a bič. Až keď bezpečne zistia, že je všetko v poriadku, sadnú si do voza a chytiac opratu, ponuknú svoju starú herku slovami — „hýýý, hat, hvo hat" — do kroku. Toto darebáctvo zasa

dopálilo sváka, bárs mali v košine „pre strýčka príhodu“ ešte tri zaosky v rezerve. Počali hromžiť až sa vrbovská, mestská veža otriasala. „Taký viselec sakramentský, šak — — mal dočkat; sto striel centôv ohnivých, žeravých mu do mamlaskej duše páralo, šak bych mu bol zaplatél za unuváciu. Ej veru bol, ale kdo vie, či by bol trafél k tatkovi . . .“

„Sanko, nále Sanko, nále, mierni sa, ved si v meste?!“ — ozvú sa z košiny tetka.

„Mlč a nehnevaj ma aj ty — zahrmia sváko — ked je táto dedina mesto, prečo tu faganov lepšiemu móresu nenaučia? Brezová neni mestom a tam mi nikdo zaosek nevytiahne. Bouprisám, je to tu hyd, hyd veru loptošský. Šak, — mal bych tu ja byt rychtárom. Dvadsatpet takých ohnivých bych takému viselcovi vypálél, že by sa mu zo zadku kundolelo. Pfií — odplujú si sváko od srdca — „hat hvo hat hýý, hvo hat“ a celý rozmrzelý poháňajú šimla smerom na horný konec mesta, nazpäť k hospode Krutých.

Koník sám postál na mostku pred krčmou, naši Brezovania vyteperili sa z voza, sváko opatrili a napojili šimla, tetka ale vkročily i s uzlom rovno do výčapne. Kým sa sváko okolo voza motali, zatiaľ ony v kútiku skromne schúlená rozviazal uzlík a pozorne prečitovaly dnes utržené peniaze. Sváko za chvíľu tiež vkročili do šenku, sadli si k tetke a prichytili sa k jedeniu druhej polovice husiny, zapíjajúc ju chutným modranským vínečkom. Sváko už nehromžili, uspokojili sa, ako keby sa za celý deň ničoho nebolo prihodilo. O peniaze sa nestarali, tie boly dobre opatrené u ich starej a ani im nenapadlo

spytovať sa na výsledok dnešnej tržby. Tetka to až doma oznamovaly, keď robilý spoločne so svákom inventúru.

Do krčmy podvečer, prichodili pomaly aj iní jarmočníci ,nastala zvyčajná debata a veru zahovorili sa aj sváko s tetkou, takže ani nepozorovali, že už slnko nebolo vysoko nad západom.

V tú dobu stál na ulici neďaleko krčmy Krutých jedon môj priateľ, poručík, meškajúci práve na jednodennej dovolenej doma z manévrov. Keď sa sváko s tetkou pomaly vyťahovali zo šenku, zvolá môj priateľ celý uradostený.

„Braček, veď sú hen sváko Ragan z Brezovej, pamätám sa na nich zo svojho detstva ešte. Nepremenili sa, sú takým, akým som ich predtým vídával. Počkaj, nejak sa k nim prihovorím, možno, že ma ešte poznajú.“

„Ak chceš — vravím — zkús to, ale sa ponáhľaj, lebo sa už domov hotujú.“

Môj priateľ pristúpi k vozu a cele dobromyseľne povie: „Sváko, šimel vám drieme“ — a ukazuje na podriemkujúcu herku. Nič pri tom zlého nemyslel.

„Ná, mvohél bys mu priniest stoličku, nech by si sadél, ty vatrál, čo si . . .“ odseknú sváko a môj priateľ stál tam jako oparený, ale zmiznul hneď akonáhle vznikla medzi svákom a tetkou ostrejšia výmena názorov. Tetka totiž jako obyčajne zasa sa zamiešaly do rečí svákových:

„Nále Sanko, nále nehanbíš sa, čo vykrikuješ, veď je to tuším lajdinant; šak ti hlavu neprerazél, šak ked šimel drieme, nech drieme . . .“

„Pre mna nech je aj felmaršállajtmont aj tomu bych to povedal, sto striel centov okova-

ných mu do matere pálelo! Čo ho má mrzeť môj šimel, nech ho bozá v . . .“

„No už len mlč a pohni, nech sme skôr doma“ chlácholia tetka sváka.

„Hýýý, hat hvo hat“ ozýva sa hore dolinou. To sváko, Sanko Ragan z Brezovej poberajú sa domov. Tetka chutne driemu v zadnej časti košiny sediac, hlava im zavše klesá na stranu, alebo na predok v polospánku a sváko unyle bafajú zo svojej fajočky, zrejme spokojný s výsledkami dnešného vrbovského jarmoku.

Tetka už nemusia hamovať iba až nad brezovským „kostelom,“ lebo cesta stúpa všade do vršku.

Sváko Ragan gazdujú.

Ale nie od tisíca ke stu — ako sa vraví, ale ako sa patrí „po brezovsky.“ Keď ich niekto zavše na Myjave videl, mohol na to jed vziať, že sváko „noseli šupáky“ do „Jurenkovej“ banky. „Kšeftovali“. Pre svoje najdôležitejšie rodinné záznamy používali dvoch kníh a síce spevníka a kalendára. Do spevníka zapisovali si, keď im Pán Boh dieťa požehnal, hodinu, deň, mesiac, rok narodenia, aj jaké počasie vtedy bolo a meno, akým rodinný prívažok pokrstili. Keď zomreli starý otec, a ich prvý syn — taktiež si to do spevníka, zaznačili čo je tradičným zvykom vari na celom Slovensku.

Do kalendára zapisovali si prírastky a zmeny na statku na pr.: „Patnásteho vodeli sme kravu k Janíkovi bykovi,“ alebo — „Dvacáteho vodeli sme mašicu k Moriakovi kancovi“ atď. Toto sú tie najdôležitejšie záznamy o gazdovstvách, aby gazda vedel, kedy „má dávať pozor.“

Chalúpku mali sváko malú, skromnú, na ulicu „na štok“ a do humna strecha im na zemi ležala (poneváč sa dvor dvíhal do vršku.) Mali „tisícôv v bance“ a majú ešte aj dnes, ale aby si zodpovedavý, moderný domek vystavili, — to nie. Dve dcéry vydali, syna oženili: „Načo stavat a murárôv kŕmit?“ V tom domčeku takom, aký je — chcú aj zomrieť. Tohoto názoru sú

„vaččim dílom“ aj mnohí iní dnešní Brezovania — milionári.

Svákо by sa už nemali trápiť, veď majú z čoho žiť na staré kolená. Im ale krv brezovská nedá spať a doma sedeť. Ak je len trochu možné, vyberú sa i so strynkou „za kšeftom“ a pri tom ich nikdy neopúšťa starý humor a brezovské šibalstvo. O všeliakých príhodách svákových daly by sa celé folianty popísať. Nemožno ich uviesť všetky, bo by sa na mňa nahnevali a strynká Raganéch by ma cmarom nepočastovaly. Len niektoré ešte z nich spomeniem.

Jako sváko Ragan robili vlastenca a chytali francúzske miliony.

Keď kedysi nebohý dr. Julo Markovič kandidoval za slovenského národného poslanca vo vrbovskom okrese, Brezová aj so svojími Židmi do chlapa hlasovala na Markoviča. Pačmaga bol iba notár so svojim pisárikom, tých však Brezovania, medzi statočných ľudí nepočítali. Spôsob volebnej agitácie na Brezovej lišil sa podstatne od dnešnej a bol pri tom jedinečný, nanajvýš orginálny.

Váženému občanovi brezovskému p. Štefanovi Štefánikovi prišiel na brezovskú stanicu vagon nehaseného vápna. Práve vtedy kdesi staval a vápno súrne potreboval. Na druhý deň mal ho paholok odvážať. Do rána však narástol cez celé brezovské námestie, obrovskými, vápnom namaľovanými písmenami nápis: „Nech žije dr. Julius Markovič.“ Pána Štefánika, ako každého Brezovana mile prekvapil tento agitačný prostriedok, ktorému sa vyhnúť nik nemohol, ale ani vo, sne mu nenapadlo, že bylo bolo z jeho vápna. Až keď sa paholok vrátil s prázdnym vozom so stanice oznamujúc, že veru tam ani len prachu po vápne neostalo. Čo si mal počať jeho majiteľ? Aj sa hneval, ale ešte väčšiu radosť mal z podareného nápisu.

Vtedy náš sváko tiež „miništrovali“ pri brezovských mládencoch vápno hasiacich a nápis maľujúcich. V noci zapriahli kobulku, ticho, aby

sa strynká nezobudily a prevážali chlapcom vápno so stanice na Závodie do ktorejsi zoly, kde ho chlapci hasili. Samo sebou sa rozumie, že nik na Brezovej pozitívne nevedel, kto „to na rynku upiekél" a možno, že ani dnes ešte nevie. Sváko konali iba vlasteneckú a národnú svoju povinnosť.

Keď vypukla vojna, rak.-uh. generálny štáb vydal poplašnú zprávu po celej monarchii, že pôjdu automobily, vezúce zlato do Ruska, aby ich obyvateľstvo chytalo. Myjavský slúžny Filberger aj na Brezovú poslal prísny rozkaz, vartovať na cestách a chytiť tie automobily. Strážiť sa chodilo po poriadku. Keď prišiel rad na sváka a ich súseda, aby stáli celú noc pod Surovínami, rozmysleli si to, vytiahli starú rozsušenú obecnú striekačku, postavili na prostriedok cesty a nestarajúc sa o francúzske automobily ani o mamlasa Filbergera, ľahli si aj so súsedom doma spať. Pravdu mali, bo by sa automobilov nikdy neboli dočkali.

Jako sváko Ragan sekulského hlásnika odviezli.

V Malackách mal byť výkladný jarmok a na ten sa náš sváko tiež vybrali, ale bez strynkej. Z domu vybrali sa na svojom šimlovi zavčasu rána, súc zásobený „partieku," stravou pre seba i šimla. Z Brezovej cez Búry stihli do Sekúl práve o 9. hodine večer. Koník, ako obyčajne sám zastal pred zájazdným hostincom, kde sváko svoje obligátne „tri deci skalického" si vypili.

Keď si koníka opatrili a chceli vkročiť do krčmy, zbadajú pri voze muža s lampášom a halapartnou — bol to hlásnik. Svákovou hlavou prebehne bleskurýchle myšlienka, urobiť si s hlásnikom „legráciu."

„Počúvajte prítelko, môhli by ste mi trochu vôz zavartovat, aby mi z neho niekdo niečo nepopchél" — vyzvú sváko hlásnika. Tento veľmi ochotný prisľúbil voz zavartovať. Sadol si do košiny a dával pozor. Len že sváko sa nejako z krčmy neponáhľali, patrne si svoje „tri deci" niekoľko ráz zopakovali. Hlásnikovi bolo trochu chladno v košine a počal byť netrpezlivým. V tom jeho nos zašimralo aróma niečoho, ako by doma varenej borovičky, alebo slivovice (hlásnici na celom svete majú výborný čuch, čo sa „doma-vareného" týka.) Nerozmýšľal dlho, ale „šiel za smradom" a cesta ho viedla do sedliska svákov-

ho, kde v kube zatočená túlila sa neviniatko, dvojlitrová fľaša dobrej borovičky. Hlásnik siahol po fľaši, priložil ju k večne smädným ústam a pil, cucal do božiej vôle — ako by zadarmo. Potom mu už nebolo zima, zabudol aj na službu, ktorú v obci od rokov zastával. Keď už mal skoro jako dosť, položil fľašu na jej miesto a počal driemať. Driemal až usnul a prevalil sa i s nohami do košiny, zabudnúc na celý svet.

Sváko sa vyteperia z krčmy a trochu (iba na oko) sa zarazia, nevidiac pri voze hlásnika. Pristúpia bližšie a uzrúc hlásnika v košine, spiaceho usmiali sa lišiačky: „Ked ležíš, lež, ja ta zobúdzat nebudem.“ Zapnú šimlovi pobočky, napoja si ho a „hý, hóó, hý — hat hvo hat“ pokračujú v ceste do Malaciek so sekulským hlásnikom v košine.

V Malackách šimel zastal pred krčmou a sváko zobudia hlásnika vo voze; bola už jedna hodina po pol noci. Hlásnik sa preberie z tuhého spánku a ako by sa nič nestalo, spýta sa sváka, koľko je hodín? „Desať“ — odpovedia sváko. Hlásnik si rýchle uvedomí svojej služobnej povinnosti, vydriape sa z voza, nepovediac svákovi ani „s Bohom,“ postaví sa na prostriedok ulice a začne na rohu desať hodín trúbiť. Sotva odtrúbi, prihrnú sa k nemu malacki dvaja hlásnici, každý s halapartňou a spustia na nášho hlásnika:

„A ty si co?“ „No, no, co bych byv, já sem hvásnik — odsekne udivený Sekulčan. „Aj my sme hvásnici, ale jaký si ty hvásnik u nás v Mavackách?“ „Co by v Mavackách, ja si hvásim v Sekulech, a co vás je do mňa, vy chumaji?“ To bolo trocha prituhé pre domorodcov, malackých hlásnikov a chceli sekulského konkurenta

na obecný dom k rychtárovi sobrať. Sváko sa medzi tým lišiacky pod fúzy usmievali. Sekulčan si pretrel oči a počal si uvedomovať, že je skutočne v Malackách, kam ho Brezovan v košine spiaceho priviezol. K rychtárovi sa mu nechcelo ísť. Slovo dalo slovo, a ako to už na Záhorí býva — bola z toho mela. Halapartne vstúpily do aktivity a miesto slovnej potýčky zaznieval tmavou nocou iba ich brinkot a kedy-tedy ocelové hromženie. Sekulčan ale nemohol odolať dvom „Mavačanom," preto využil šťastlivý okamyh, a utiekol, im zanechajúc na bojišti svoj lampáš.

Pochybujem, že by sa bol dal po druhý raz na stráženie „partieky" Brezovanovi nahovoriť. Túto príhodu chcú dobrí Brezovania strýkovi L. za golier prišiť, ale vieryhodní Brezovania „vaččím dílom" dosvedčujú, že ten figliar boli náš sváko Ragan.

Jako sváko Ragan na cestu svietili bez lampáša.

To bolo vtedy, keď svákovi zdochla kobula, druhú si nemali času kúpiť a v Senici mal byť výkladný jarmok, na ktorom brezovskí „kšeftári“ nemohli chybovať. Železnice vtedy ešte do Jablonice nebolo. V deň jarmoku vybralo sa vari pätnásť mužov a žien so svákom — naporad garbiarov s „nošiami“ futra na chrbte, skoro ráno pešo do Senice. Cesta bola zlá, rozmoknutá od jasenných dáždov a pršalo neprestajne. Lenže „gšeft je gšeft“ a Brezovan nezná prekážok, keď treba „ísť za gšeftom.“

Sváko ako najstarší zo všetkých, cesty dobre znalý, šli po predku s lampášom v ruke, svietiac tak všetkým na cestu. Lenže nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch. Sotva sa dostali za Jablonicu, dohorí svákovi sviečka v lampáši práve, keď boli v širom poli na hradskej ceste ku Hlbokému. „Čo teraz?“ — bedákajú naši „kšeftári“ „Sviečky tu nikde nedostaneme, do svitania je ešte daleko; zahyneme v tom blate a čo je najhoršie, — neskoro sa dotiahneme do Senice, konkurencia nás ubehá. Novomestskí garbiari príjdu pred nami a my ništ neprofitujeme. Čo si počať a jako sa dostať čím skôr do Senice?“

Jediný, kto nezúfal, boli sváko. Vytiahnu svoju milovanú fajočku, z ktorej ešte ich ne-

bohý starý otec vari 20 rokov fajčil (močkou len trochu smrdela), vyklepú močku do lampáša, odpľuvnú si na desať metrov a zavolajú na ostatných:

„Podte deti za parfínom!“

A takto sa celá výprava pomocou svákovou dostala do Senice.

Sváko nepriateľom brezovskej železnice.

„Mašina, to je vynález ludský“ — vravievali sváko. A dnes na tie rozličné „éroplány, luftbalóny a antonobile“ taktiež vravia, že je to „výmysel dábelský.“ Oni by si na to za nič nesadli, ani strynkej by „nedovoleli do toho vkročit.“ Najbezpečnejší je človek vo voze, keď má „sporiadaný statek a všetko pri poriadku.“ Brezovské herky tak snadno z rovnováhy nedostaneš. Brezovan vyspí sa na sedlisku, v košine svojho voza a šimel, alebo kobulka ide svojou cestou tam, kam chce jej gazda. Herka vie, že kam ide so svojim gazdom „za kšeftom,“ na krížovatkách cestu nezmýli, preto sa starší Brezovania najistejšie len vo svojom vozíku cítia. Takto je pochopiteľný konzervatizmus nášho sváka voči novotám a ľudským výmyslom.

Keď bola železničná dráha z Jablonice na Brezovú vystavená a vlaková premávka zahájená, dali sa raz prehovoriť sváko a rozhodli sa navštíviť svojho švagra v Holíči. Dalo to hodne práce strynkej, kým sváka dostali do vagóna. Sváko si najprv obhliadli lokomotivu, či je na svojom mieste, či sú vozne dobre pospájané, či majú hamovníky atď. Len keď sa im prednosta zaručil, že sa im nič zlého stať nemôže, urobiac si vopred kríž na čelo vstúpili do vagona ku strynkej.

Na zpiatočnej ceste z Holiča cestovali sváko vlakom iba po Jablonicu. Tam ich už nik ne-

mohol dostať do brezovského vlaku, a to pre zvláštnu príčinu. Lokomotíva bola obrátene ku vlaku pripnutá, poneváč na jablonickej stanici niet mechanického otáčadla (regulátora) ako v Trnave, alebo v Bratislave, na ktorom by lokomotivu otočili. Darmo strynká a vypravčí vlaku sváka prehováral aby sa nebáli do vozňa vsadnúť. Všetko bolo marné! „Ani sa neunúvajte ludkovia moji, mna tam nedostanete; já tomu neverím, mašina neni v poriadku! Kde má komín, kde pec a kde danf? To je poriadek, správa; na tom sa majú stateční ludia Brezovania vozit? Pffi — odplujú si sváko s citom na kilometer — to bol nejaký fajn lapaj, čo vám to takto vyviedél! Chodte vy zadkom obrátení jako raci, či trafíte na Brezovú?! Nesadnem si,Kristu, ani za vašieho ministra na ten váš vergel!" protestujú rozhorčene sváko a volajú na strynkú už vo vozni sediacu: „Stará pod dolu, aby ti krk niekde nevykrúteli, ideme peši na Brezovú!"

Každý ďalší protest so strany strynky by bol býval zbytočným. Neviem, či sa už do dnes sváko so železnicou smierili, spýtam sa ich až ma raz na Brezovú, na karminu zavolajú.

Fajn chlap.

Bolo to skoro po prevrate v r. 1918. Veliteľstvo armádnej skupiny v Holíči, operujúc pozdĺž rieky Moravy k Bratislave a dolu k Váhu ku Seredi n./V., vyslalo ma jako zpravodajcu na informačnú cestu na Brezovú a Myjavu. Splniac tento úkol, nejak som zavrzol na Brezovej (ako obyčajne, keď prídem na Brezovú, vždy ťažko najdem „direkciu nazpäť"). Tu som bol prítomný privítaniu sokolskej stotiny z Nymburka, ktorú som predošlej noci telegraficky privolal z Breclavy, poneváč sa šírily poplašné zprávy z Vrbového, že Heltayho námorníci chcú ísť rabovať i na Brezovú, kde meškala iba slabo ozbrojemá posádka. Brezovania veľmi pekne privítali bratov Sokolov z Čiech, na námestí shromaždil sa veľký zástup ľudu a samo sebou sa rozumie, že rečnil aj nebohý starosta Kopecký (daj mu Pán Boh slávu večnú!.) Po ňom som sa „chytél slova" aj ja. Ako tak rečním, sváko Ragan dišputujú o mojej reči medzi súsedmi, pukajúc pri tom zo svojej fajočky. Keď som skončil, počul soň svákovu kritiku, prednesenú súsedom:

„Fajn chlap, bouprisám, aj kostelníkom by môhél byt u nás! Ná, veru môhél! Aj by sme ho veru vyvoleli, za toho krivého. Čo sa má po svete medzi cudzími ludmi ondiet. Dlhý je dost, dočiahél by v kostole aj nad štyri lavice ze zvon-

com. Toho krivého by sme hodeli do penzie, alebo do zoly.“

Susedia súhlasne prikyvujú hlavami, len kdetu bolo počuť aj slovný súhlas: „Nech som huncút, veru môhél! Juro, šak aj ty s tým súhlasíš, Martin, Ščeván, Sanko — ani ty proti tomu ničoho nemáš . . . .“ Ktorýsi súsed ale poznamenal: „Nebodaj je ešče slobodný, to by azdaj nerobelo dobrotu pri jeho kostelníctve . . .“

„Ná, šak by sa u nás môhél ovrabčit — poznamenajú sváko — dieviek tu máme veru dost — oženeli by sme ho a tak by sa učlovečél tu u nás, na Brezovej . . .“

Brezovania si rozoberali vojakov na byt a tjež, aby ich pohostili. Vznikly pri tom isté roztrpčenosti, poneváč sa na každú rodinu neušlo vojaka. Mňa tiež ktosi za plášť ťahá. Podívam sa — a to sváko: „Ná, nech sa vám lúbi k nám, pán lajdmont, stará peče akurát bialoše, podte aj vy okoštovat . .“

Ja som sa zdráhal, súc prisľúbený do druhej rodiny na obed, ale to nepomáhalo. Moja výmluva bola márna, sváko si len porád svoje húdli, pri tom ma držali pevne za rameno, abych sa nejak neztratil v zástupe. „Neoščiadajte sa a podte, šak nemosíte šecky bialoše pojest, čo nezjete, strčíte si do mantla. Podte, dokál sú bialoše teplé . . .“

Musel som ísť, abych sváka neurazil. Brezovania sú veľmi pohostinní a kto by touto ich pohostinnosťou pohrdnul, dopustí sa hrubej netaktnosti; potom sa ani nemusí viac na Brezovú ukazovať.

Ako tak kráčame ku príbytku svákovmu, sváko celý natešený dôverne mi vravia: „Nále,

vy lachman, jako ste vyrôstél za tú vojnu! Ledvaj som vás poznal. Pamatáte sa, jako ste mi raz ve Vrbovém zaosek vytiahél z predného, lavého kolesa a jako som vám — takému miglancovi — za čerstva ze štyri švihlom hodél za uši? Ešče dobre, že som to zavčasu spozorovál, môhél som sa hned za Vrbovým prekotit a pozabíjat vajcá, keré som až hen pri Nových Zámkoch nakupovál . . .“ — „Dokud jsem byl dítě, mluvil a činil jsem jako dítě . . .“, odpovedal som svákovi z Písma.

Medzitým sme stihli ku Raganech „štokovcu“. Pojedol som kúsok bialoša a strynká mi obidva vačky vojenského mantla chutnými bialošmi na cestu plné napakovaly.

„Česi vzali Slovákom Boha."

Bolo to v tých poprevratových časoch, keď klerikálna opozícia na Slovensku rada používala zvlášť ostrých hesiel v svoj m politickom boji. Jedným takýmto bezpodstatným heslom bolo: „Česi vzali Slovákom Boha." Ako im ho „vzali," dozvieme sa z nasledovnej svákovej príhody.

V Šaštíne bol výkladný jarmok, na ktorý sá ševci z celej župy schodia, nechybia ani rozliční pernikári, hračkári a kramári najrozličnejšieho druhu a kalíbru. Pravda, bez brezovských garbiarov taký jarmok neni ani myslitelný! Šaštín je dávne pútnické miesto; po tejto stránke poznajú ho veľmi dobre veriaci katolíckej cirkvi na Slovensku, no, poznajú ho aj rozliční jarmočníci, kramári, ktorí sa so svojimi šiatrami počas pútí každoročne na jar do neho nasťahujú.

Na jedon výkladný jarmok vybrali sa náš sváko aj so strynkou na svojom šimlovi do Šaštína vezúc plnú košinu futra a nakrájaných podošiev, čili po brezovsky „duploviek." Príjduc na trhovisko, zastavia šimla povedľa šiatra, kde nejaký švec, Búran rodák, predával produkty svojho ševcovského umenia. O Búroch (nie o južnoafrických!) sluší vedeť, že ony sú rodiskom Flórka Tománka de genere frndžálka, ľudáckeho poslanca a nedočkavého kandidáta na ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska. „Búrané" sú národ veľmi nábožný a podnikavý.

Počul som nedávno, na hlbockých lúkach, že väčšia časť pytlákov priľahlých hôr windischgrätzovských, apponyovských a pálffyovských taktiež z Búrov sa regrutuje. Nuž — ale, o tom potom! Sváko opatrili šimla, vypäli pobočky, strynká sa „rozkokošeli“ na hrantíku v košine a započal sa „kšeft.“

V tom sváko spozorujú, ako sa ku šiatru ševca, Búrana blížia nejakí „miglanci,“ akých sa po jarmokoch celé tucty ponevierajú. Chasníci nápadne „strihali ušiami“ majúc na programe nejaké „viselectvo“ Búranovi vyviesť. Sváko poodišli od svojeho vozíka bližšie ku šiatru ševcovému a počali sledovať tých „volentierov delenjakých,“ čo budú robiť?

Dvaja z mládencov počnú si vyberať čižmy, zvané kordovánky. Vyberajú, obzerajú s každej strany, prirovnávajú, mačkajú kožu, gustírujú, až jeden z ních nadhodí predávajúcemu:

„Nejak sa mi všetky tie Vaše čižmy v priehlavku úzkymi pozdávajú — pán majster, čo je to?! Veď Vy ste vždy akurátne čižmy vyrábali?! Zdá sa mi, že máte nejak zchudlé kopytá . . .“

Ševcom to trhlo, vycítil iróniu, akou ho furtácki mládenci počali napekať. Nevybúšil však a neodplatil im rovným spôsobom ich uštipačné narážky, až keď ho k tomu donútila ďalšia poznámka z úst ktoréhosi z okolo zevlujúcich mládencov vyletevšia:

„Pán majster, pošlite si na pašu tie Vaše kopytá, nech by trocha stlstly. Ja bych Vám ich za dobrý peniaz napásol . . .“

To bolo už primnoho pre statočného živnostníka z Búrov. Už sa nevedel viacej opanovať a spustil na figliarov hromovým hlasom príval

najšťavnatejších nadávok, zakončujúc každú vetu „ocelovaním“ tristobohov, kovaných, žeravých a Boh vie ešte akých. Svákovi toto tristobohovanie bolo už primoc; ako dobrý kresťan-evanjelik, nemohli už ďalej počúvať takéto úžasné bohorúhanie ševcove. Pristúpia blíž k šiatru a zavolajú figliarsky na ševca:

„Nále prítelko, azdaj sa mýlite! Ved nám praj Čési našého Pána Boha zebrali, odkál ich teda naraz tristo máte?! To bude nebodaj omýl?! . . .“

„Zebrali-nezebrali — odvrkne rozpajedený jako moriak, švec — ale tých našich slovenských tristobohov nám predsa nemohli vziať, tých nám nechali . . .! A čo je vás do toho, ja vašich tristobohov nahánam hned — tedáž, pálte mi od krámu, lebo bude zle aj s Vami . . .!“

Sváko, ak nechceli „vyfasovať,“ museli sa najkratšou cestou vzdialiť, soznajúc, že proti hlúposti niet lieku! Vrátili sa nazpät k svojmu vozíku, hundrúc si pod fúzy: „Na múdreho mrkni a sprostého drgni. Blahoslavení jsouť chudí duchem . . .!“

Sváko dostali predvolanie ku policajnému kapitánovi v Trnave.

Raz zasa sváčko sa jakoby pozabudli. To bolo vtedy, keď Trnava ešte mestom bola a disciplína jej mestských policajtov nekulhala. Sváko dokärovali do Trnavy na jarmok — ako sa na správneho Brezovana patrí, na jednom koníku s „partieku“ v košine. Avšak, beda, prebeda! Nemali tabuľky na strane voza pripevnenej. Prišiel četník a poznačil si sváka do služobného notesu a oznámil priestupok policajnému kapitánovi. Táto služobná horlivosť sváka ani najmenej nerozčulovala a z obchodovania nevyrušila; predávali futro a podošvy ďalej na Chlebovom rynku, jako by sa nechumelilo.

Za týždeň po tejto príhode došiel na predstavenstvo slávnej veľkejobce Brezovej úradný prípis policajného kapitána trnavského, nasledovného obsahu:

„Policajný kapitán mesta Trnavy.“

V Trnave, dňa 19. mája 1920.

Číslo jednacie: 54/1920—A. i.
Predmet: Trestné udanie pre policajný priestupok Samuela Ragana z Brezovej.

Predstavenstvu veľkej obce

pre Samuela Ragana
obyv. brezovského čp. 24869.

Brezová pod Bradlom.
Nitrianska župa.

Na základe oznámenia zo dňa 15. mája 1920, čj. 12848/20 veliteľstva miestnej četníckej

stanice v Trnave, zistené bolo, že Samuel Ragan, občan brezovský, narodený 29. februára 1868, príslušný na Brezovú č. p. 24869, dostavil sa za obchodným účelom dňa 12. mája r. 1920 do Trnavy na toho dňa vydržiavaný jarmok — s koňskou zápražou vo vozíku, bez identičnej tabuľky po ľavej strane košiny nezbytne vyvesenej byť majúcej. Zistené ďalej tým samým četníckym orgánom, že výšoznačený, prezpolný občan tabuľky tejto nielen že ani na pravej strane voza vyvesenej, ale vôbec jej sebou nemal, tak že jeho nesporná totožnosť, jedine na základe u neho sa nachodiaceho, dobytčieho pasu úradne zistená byť mohla.

Následkom tohoto policajného priestupku na základe § 14842. zák. čl. XXXIV. z roku 1540 a po rozumu policajného štatútu slávneho mesta Trnavy § 29684. z roku 1350. pokutujeme hore označeného Samuela Ragana, obyvateľa brezovského peňažitou pokutou Kčs 50·—, alebo 5 dní väzby, s tým, že obnos tento musí byť v mojej kancellárii najneskôr dňa 22. mája 1920 do 12. hodiny zaplatený, alebo trest zátvorom započatý.

Proti tomuto rozsudku niet odvolania.

Policajný kapitán mesta Trnavy.

Nečitateľný podpis
polic. kapitán.

Rozsudok trnavského polic. kapitána doručený bol úradne, cestou obecného predstavenstva brezovského svákovi Raganovi. Ten si ho prečí-

tajú a nepovediac nikomu z domácich ani slova, strčia akt do vrecka, položia na hlavu baranicu, schopia do ruky drieňovicu a hybáj na obecný dom k rychtárovi, ktorý náhodou bol v obecnej kancellárii tiež prítomný, ačpráve v tom čase zvyknul si ku Tvarôžkom na malú „desiatu“ a na tri deci modranského zachodiť.

Sváko vkročia do rychtárovej úradovne zamrmlúc pozdrav iba tak pod nos, hodia „citáciu“ a či rozsudok rychtárovi na stôl a zavolajú na neho:

„Ná, podívaj sa mi Juro na toto písmo, čo som dneskaj po pomocníkovi dostal; to bude nebodaj omýl, podívaj sa dobre, čo je to a čo chcú ode mna?!“

Rychtár nasadí si okuliare na nos a počne vážne ako sa na úradnú osobu patrí a sluší — akt študovať. Keď si prípis policajného kapitána trnavského prečítal, preskúmal podpis a okruhlé razítko, obráti sa ku svákovi so slovami:

„Ná — čo by chceli?! Bol si tot nedávno v Trnave na jarmeku, nemal si tabulky na voze, četníci to zmerkovali, oznámeli a máš platit pokutu . . .“

„Ja, že bych nebol mal tabulku? — divia sa sváko — to nestojí! Tá bola tam, visela pekne po lavej strane griefy.“

„Ale, jako že by visela — namieta rychtár — ved tu jasne stojí, žes jej tam nemal . . .?!“

„Vidíš, to by bolo možné, visela teda na pravej strane, asnaj mi ju tam ráno stará zavesela, alebo . . . nebodaj sa utrhla a hodél som ju na predek do malej košiny — vzpamätujú sa sváko. To je asnaj tak, ale bola tam, videl som hu iste aj bez okuliarov. Čo ja môžem za to, ked četník od nosa dale nevidel?!

„Ná, ved tu stojí na písme, žes tabulky vôbec nemal ani ve voze, Sanko, azdaj sa dobre nepamatáš. Šak by tu policajný kapitán nemôhél písat veci nepravdivé . . .“

„To hla — môhél, nemôhél — argumentujú svàko — jako to vezneme. Ale vidíš, Juro, aj to je možná vec, že som tú tabulku naozaj ztratél; slabý remienec, hrdzavá pracka, nuž nebodaj sa tabulka ida cestú utrhla. Vieš, Juro, daj mi sem to písmo, na druhý mesiac pôjdem do Trnavy na jarmek, nuž opýtam sa tam na úrade, čo chcú; tam mi to asnaj lepšie vysvetlia . .“

„Nie tak Sanko — napomína ho najvyššia vrchnosť v obci — tu to máš čierne na bielem jasne napísané, že do 22. t. m. mosíš, lebo pokutu Kčs 50. — v kancelárii policajného kapitána v Trnave zaplatit, alebo nastúpit hárešt. Tu už ani apelovat nemôžeš . . .“

„Ach, ten lachman delenjaký, šak nech by mi len prišiel na Brezovú, hodél bych ho veru do zoly . . . já jeho kapitánskych, policajských tristo striel žeravých do duše nahánam hned, tedáž!“ A svàko vzplanú hnevom hromžiac až sa celý obecný dom brezovský triasol. „Mna, že zavret, ukradél som mu niečo? Sto vozových okovaných centôv sa mu do duše páralo! Ragan ešče zavretý nebol a nebude a čo by sa hned aj tisíc kapitánôv policajtských do neho zažralo! Čo chce ode mna? Nezaplatél som statečne mýto, aj od miesta? Zavadzal som tam niekomu?“

„Sanko môj, to ti je už tak — chlácholí ho rychtár — predpis je predpis a ten sa mosí poslúchat. Šak von, ten kapitán ta neodsúdél z vlastnej vôle, ale na základe paragrafvóv, šak ich máš tu všetky vypísané.“

„Pre mna nech si s nimi . . .!“ Eh, skoro bych sa bol zaból“ — odvrknú hnevive sváko.

„Mierni sa, Sanko — napomína ho ďalej pán rychtár — druhý raz si daj pozor, nezabudni si doma tabulku! Nenadávaj na vrchnosť; jako evanjelický krestan máš predsa vedet slová apoštola Pavla — Každá duše vrchnosti poddaná buď, neboť každá vrchnosť od Boha jest dána . . . !“

„Neondi ma, nehnevaj ešče aj ty — odseknú sváko rychtárovi. Ked Pavel apoštol žil a tieto slová vyriekél, vtedy četníci a policajti nesliedeli po statečných Brezovanoch, či majú tabulky na levej strane voza vyvesené, alebo nie! A nepokutovali ich delenjakí policajní kapitáni z Trnavy jako neskaj mna, pre ništ a za ništ! Bouprisám, nech by tu bol neskaj apoštol Pavel, mosel by tento citát od základu zmenit, lebo máme po úradoch šelijakých miglancvôv, viselcôv a volentierôv pres prisámbohu mnoho!

Nech ho čert vezne! Pošlem mu to poštú, abych pre to nemosel nápočne do Trnavy chodit — a sváko sa poberajú ku dverám. Ale najprv sa stavím u rechtora, Chorváta; šak vieš, Juro, že ten jeho prostredný viselec, Jano, bol tiež kapitánom a to k tomu u legionárôv. Nuž opýtam sa ho najprv, či tú pokutu naozaj mosím platit . . . S Pánom Bohom ostávaj!“

„S Pánom Bohom“ — ozve sa z rychtárskej úradovne, keď sváko už boli dvere sa sebou zavreli.

Sváko ekzamenujú svojho „vnuka."

„Och, och, jako ma ten zub bolí" — ponosujú sa raz strynká Raganéch, sediaca v kútiku izby s hlavou vo „vlnáku" zamotanou, kým sváčko prezierali v Tranovského kalendári svoj záznam ohladne jalovičky, že totiž, kedy sa nabehala a kedy teda „majú dávat pozor." Ochkanie strynky vyrušilo ich z listovania kalendára. Zavreli kalendár, stiahli si okuliare až na konec nosa, podívajú sa do kúta na strynkú, mlčia chvílu a potom figliarsky zavolajú:

„Nále, tomu je snadná pomoc, stará moja! zakúr v šporhelte, vezni do huby vody, sadni si na plotnu a sed tam dotál, dokál ti voda bude v hube vret. Ked ti už asi desat minút vre, potom slez dolu; uvidíš, že ti takto i tá najvaččá bolest prestane . . .!"

„Chod ty viselec viselecký — hnevajú sa na neho strynká — bez toho ti ani mysel na dobré nejde — ná, veru bys už môhel mat aj rozum a nedopalovat ma, ked mám bolest . . ."

Ktožho vie, pokiaľ by sa boli ešte sváčko so strynkou takto dobierali, keby ich v tom nebol vyrušil „vnuk," Jurko, najmladší syn ich dcéry Judy, práve druhú triedu štátnej mešťanskej školy skončivší. Chlapec, ináč figliar ostrieľaný, vkročí do izby a pekne sa pozdraví:

„Pán Bôh daj dobrý den tatkostarý aj mankostará, čo porábáte!?"

„Pán Bôh uslyš Jurko — odpovedia razom sváko aj so strynkou — ná len tak, šak vidíš. A čo vaši robia, sú zdraví?

„Ná, tatenko išli včera trochu za kšeftom a mamenku zuby pobolievajú“ — odvetí chlapča žmoliac baranicu v rukách.

„To hla, aj mankustarú zuby bolia chuderu, môhél bys manku k nám poslat, poradél bych jej liek proti boleniu zubov. Nuž sadni si — vravia sváko — a povedz, čo máš nového v škole.“

Strynká sa medzi tým, tak aby to chlapec nespozoroval, výstražne na sváka z pod vlnáka podívajú, aby tomu nenapadlo figliarsky recept snáď pred vnukom opakovať. Sváko, ako každý manžel na svete, diktátorskému pohľadu tomu naúplne porozumeli a dľa toho dôkladne sa aj zachovali pokračujúc v rozhovore s vnukom o škole.

„Ná, jako si zložél egzáment, vedel si všetko, čo sa ta páni učitelia pýtali, neostal si v hanbe?

„Veru tatkostarý, my na meštianke egzamenvov nemáme, lebo to je vyššia škola, jako helementárka. Tam máme aj viacej učitelvov a konferencie každého štvrtroku. Na konec roku potom dostaneme všetci vysvedčenie. Na, a kdo sa zle učél, ten na konci prepádél a mosí robit na jasen opravnú zkúšku a jestli aj tam prepádél, mosí triedu opakovat, alebo íst na šefcovinu za učna . . .“

„Vidím syn môj, že aj v školách začínajú s novotami, kerým sa už my starí nerozumieme, len aby vám deti moje tie novoty aj osožely — dúmajú sváko — Tomu hla nerozumiem, aby

vás ze školy bez egzámentu pusteli. To hla sa mi teda nelúbi, že sú zavrhované staré dobré zvyky, Nuž teda, — a neprepádél si, kde máš to vysvedčenie?“

„Tatkostarý, neprepádél — odpovedá malý Jurko, zrejme trocha prekvapený svákovými dôvodami — ale svedectvo mi mamenka do truhly zavrely, nemám ho tu.“

„To je hla, škoda — vravia sváčko — a vieš dobre všetko, čos sa učél? Si dobrý počtár? Dal bych ti nejakú otázku z počtôv, abych sa reku presvedčél, čis v počtoch dobre podkovaný, jako sa patrí na každého poriadneho Brezovana.“

„Ná, nedbám, dajte tatkostarý, — všetko vám výpočítam, ved my v meštianke máme veru všeliaké tažké počtovanie.“ A Jurko vyťahuje z bočného vrecka papier aj tužku, hotový vypočítať každý príklad, ktorý by mu tatkostarý predniesli. „Veď čože oni môžu za ťažký výpočet predniest, keď meštianky nikdy nechodeli.“ Sváko si medzi tým nasadia okuliare na nos a pokračujú:

„Nuž syn môj, tak znásob 200·— korún 10 zlatými. Teda píš! K 200×10 zlat. a povedz kolko si narátal!“

Jurko si opíše príklad a hlási starému otcovi:

„Tých desat zlatých si premením tiež na koruny, lebo nemožno koruny násobit zlatovkami a dla toho dostanem výsledok štyritisíc korún, poneváč

K 200 × K 20 rovná sa K 4000·—

a Jurko si víťazoslávne oddýchne pred starým otcom.

„Dobrá Jurko, dosál si mi dobre rátal. Vidím, žes' nadarmo nedral v škole nohavice

na pudle, ale ja ti to samé aj lacnejšie vyrátam — chlapia sa sváko — dávaj teda dobrý pozor! Tých dvesto korún premeníme na zlatovky, veď je to jedno a to isté; sto zlatých je dvesto korún a znásobíme zlatovky zlatovkami takto:

Zl. 100·—× 10·— zl. obdržíme tisíc zlatých; nu-a zl. 1000.— je akurát kor. 2000.—. Vídiš, urobél som ti ten samý výpočet o tisícovku lacnejšie?! Nu, čo reku nato povieš?"

Jurko krúti rozumom nad dedkovým výpočtom, spíše si obidva spôsoby ešte raz:

„Kor. 200·— × zlat, 10.— to jest kor. 200 × K 20.— = K 4000·—.

Zlat. 100.— × zlat. 10.— t. j. zlat. 1000. rovná sa Kor. 2000.—."

a niako mu nejde do hlavy, že hoc aj obidva výpočty sú na pohľad správne, predsa je výsledok rozdielny. Díva sa udivene na suché cifry počtárske a nevie sa ani na odpoved svojmu starémutatkovi podobrať. Len sa díva a díva na výpočty, až konečne keď si už sváčko medzi tým aj do fajky tabáku napchali a zapálili, odváži sa malý študent na neistú odpoveď:

„Viete starýtatko, ja neviem jako je to! Šak sme sa aj učeli azdaj aj ťažšie výpočty, ale tento hla, ja verubože neviem. Dobre je znásobené jedno aj druhé a predsaj bych bol v druhom prípade na zlatovkách ošmeknutý. Nebodaj je to . . . čo ja viem!? Jako je to?"

„Nuž, to hla je chyba synku — múdria sa sváko — to bys hla mal vedet! Vidíš, Brezovania pochodeli už Europu, Áziu, Afriku, Ameriku, Austráliu atakdále, atakdále a nevychodeli niekerí len 2—3 zimy cirkevnej školy, už či u Kútzkeho, Šašku, alebo Chorváta a boli počtári veru

vybíjaní, žes ich mosel pod slnkom hladat! Vedeli veru rátat až sa im z baraníc kundolelo; nikdo ich veru neokmínél! Ale ty, — nech som huncút, ty bys s tvojimi výpočtami otcibohuprisám ani hen po Hradiščo*) neprišiel! Hradištský Žid, Ašner, by ta prekabátel! Azdaj, abys šiel nazpátek k pánu učitelovi, nech ti reku vráti sobotáles, že ta ničomu nenaučél . . .!"

„Maj rozum starý, netráp chlapca — prerušia svákovu domluvu strynká — ved už je celý zbalamútený. Nechaj ho; má ešče dost času nacvičiť sa figliarstvám starých Brezovanôv na rozume! Poj sem, Jurko, nelám si hlavu, tu máš bialoš a poj si vypit kávy! Čo ta po takých talafatkách?!"

Jurko odišiel od stola so starou mamkou do kuchyne a sváko pokračovali ďalej v listovaní Tranovského kalendára.

*) Malá dedinka v súsedstve Brezovej pod Bradlom.

Sváčko medzi neznabohmi v Trnave.

Trnava je veľké mesto, hoc to aj dnes vo firme nemá, ale charakter jej inštitúcií nenasvedčuje, že by dedinou, čiže veľkou obcou bola. Má ona svojho mešťanostského starostu, mestských policajtov, mestského šintra = šarhu, veteránov, hasičov s parnou striekačkou, batalióny mestských úradníkov žobrákov atď. čo všetko iba mesto mať môže. Má svoje dobre a menej dobre zavedené priemyselné závody, fabriky, sladovne, veľký cukrovar, zvonárňu u Fischerov, vozovku atď. Vrbové je tiež veľkou obcou a mnohé, veľmi mnohé z týchto inštitúcií nemá, svedčí to teda o neodškriepiteľnej skutočnosti, že Trnava ostáva mestom i na ďalej, hoc je aj úradne na obec devalvovaná.

Obyvateľstvo trnavské rozdelené je na mnoho rozličných, politických, ideových a kadeakých strán, stránočiek a frakcií, ktoré akby sme dľa farby peria triedili — našli by sme v Trnave vtáctvo nasledovného peria: Zelení, bieli, čierni, rudí, červení, červeno-bieli, modrí, modro-žltí, čierno-žltí, červeno-bielo-zelení a tiež aj bezfarví vtáci, jakých len chcete.

Raz v trhový deň meškali sváčko v Trnave „za kšeftom“; prikárovali vlakom s nôškou futra, ktoré veľmi rýchle odpredali 2—3 trnavským ševcom. Na to si zašli na tri deci „mod-

ranského“ do ktorejsi krčmy, kde celá rada takýchto vtákov zvlášte rudého a červeného zabarvenia sedela za stolom a debatovala o politike. Sváko si sadli za súsedný stôl, prikázali krčmárovi tri deci vína priniesť a vytiahnuc z „kuby“ uzlík s husinou, počali obedovať. Spoločnosť pri vedľajšom stole vo svojej debate otužovanej vínom, zachodila už aj do otázok náboženských, spôsobom hodiacim sa práve len do krčmy a nie do spoločnosti ľudí triezvych. Nastala medzi nimi skutočná hádka, či Kristus naozaj z mrtvých vstal, alebo nie, či je to iba cirkevné dogma, alebo ako to oni nazývali „farárský výmysel.“ Sváko medzitým už zaplatili a poberali sa von, debata Trnavčanov ich nezaujímala a nebavila. Títo však chceli do debaty i sváka násilne vtiahnuť, aby im aj on svoje názory predniesol a zrejme tiež aj preto, aby si ho, ako prezpolného, poriadne dobrali. Jeden z Trnavčanov zavolá na sváka hlasom, alkoholom trocha rozjareným:

„Počúvajte, vy, oný, čo ste, Brezovan! Dočkajte ešče trochu! Čo sa necícíte tu dobre; kde vám bude horšie? Povedzte nám teda vy, čo myslíte; vstal Kristus Pán z mrtvých, lebo né? Čo o tom súdzá na Brezovej?“

Sváko sa pri dveroch zastavia, utrú obidve strany ježatých fúzov a odpovedia na otázku takto:

„Viete, ludkovia mojí, ono je vám to tak s mrtvýchvstaním Kristovým — komu vstal, komu nevstal, ked chceš vstal, ked nechceš nevstal, jako to vezneme, vec chápeme, na nu sa dívame a veríme. Mne ku príkladu vstal Pán Kristus z mrtvých, aj ostatným mojim brezovským rodákom Kristus z hrobu povstal. Vám, viselcom,

jako vidím, Kristus z hrobu nevstal a veru Kristuotci prisám velebnému, pre vás by sa mu ani nevyplatelo vstávat, vy oní, delenjakí. Ná, veru dobre urobél, že vám nevstal; bol by si veru pomohél; nech som huncút! Má úcta!“ (Tohoto pozdravu domorodec-Brezovan iba voči neznámym ľuďom užíva, ináč sa pri odchode pozdravuje slovami: „S Bohom ostávajte“ a podobne).

Sváko pleskli rozhnevane dverami krčmy za sebou a na ulici odplujúc si na desať metrov, zahundrali: „Bouprisám, je to tu hyd!“

Skúpy dva razy platí a len raz kúpi.

Žid, Šubert v Jablonici bol — ako obyčajne — krčmárom, konským a dobytčím obchodníkom i mäsiarom v jednej osobe. Kupoval kravy, volov a telce, ktoré doma zabíjal a čo lepšie telce lifroval do Bratislavy. Ako sa dalo, na čom lepšie zarobiť. Ináče Brezovania tiež skupúvajú teliatka a posielajú do Bratislavy, menovite — ako počúvam — krivý Paľo, ktorý bol pred vojnou „u strynkej" Kátlovských, vykazuje nateraz najväčší obrat s telcami pre bratislavských mäsiarov skupovanými a vyvážanými. Nedávno meškala zvláštna komissia Riaditeľstva železníc na Brezovej, aby na tvári miesta, to je na brezovskej stanici zistila možnosť vystavenia ešte dvoch párov koľajníc pre náklad tovaru, keďže doterajšie už nestačia pre rýchle naloženie tovaru z Brezovej do šíreho sveta vyvážaného a sem ako surovín dodávaného. Jeden pár bočných koľajníc bude používať „Bradlan," továrňa na výrobu koží v Baranci, spolu aj s exportérmi „vyšarovanej" vypranej ovčej vlny a druhú koľaj — ako spomenuté — exportéri teliec.

U Šuberta v Jablonici zastal každý brezovský koník, zastavil sa každý Brezovan „na tri deci." Raz sa teda u neho zastavili aj sváko Ragan s Jurom Noskom. Juro Nosko dnes už nebohý, bol vari tri razy ženatý a na koniec

prežil i tretiu svoju manželku a ostal vdovcom. Po štvrtý raz sa mu už nechcelo zahryznúť do kyslého jablka manželského. Vedel o ňom každý, že bol úžasným skupáňom, čili — jako sa aj na Brezovej vraví — „bol by za groš veš z Brezovej až do Paríža hnal kolenačky a po strnisku.“ Sváko ho teda po tejto stránke dobre poznali a čakali na vhodnú príležitosť, ako si milého Jurka pre toto jeho skupántvo trochu dobrať. Tento raz sa im ku tomu naskytoval vítaný okamžik.

Nosko „urobél kšeft“ so Šubertom, zakúpil od neho surové kože, ktoré ale ešte v maštali na kravách boly. Nosko ich mohol dostať až vtedy, keď Žid kravy zabije. „Ozávdančél“ kože a celý natešený vráti sa z maštale so Šubertom do šenkovne. Prisadne ku svákovi a vykláda mu, aký výhodný obchod zrobil so Židom.

Sváko načúvajú výkladom Jurovým a sotvá tento dokončil, spustia na neho celý bez seba, ustrašený:

„Jójdanenko, Juro?! Ná, ved ti vón kože prehandluje, vón ti nedá ty pravé, čos' ščil kúpel!? Otcibohu prisám, tys' to fajin vyviedél, nech som huncút! No, ved ty poriadne doplatíš na tento kšeft! Čos' sa ma najprv neporadél, šak bych ti bol dobre poradél. Hla, hla, jako sa človek môže snadno sám okmíniť?!“

„Pre Pána Boha, Sanko, čo mám fčil robit? — spytuje sa Juro nastrašený, trasúc sa smrteľnou úzkosťou, že snáď prijde o závdavok, a výrobok a z očí srší úžasnás tarosť, ako by mal príjsť o celý svoj majetok. Čo si mám počat Samuško, porad mi prosím ta a pomôž!“

„Ná, stolka, že bys kravám trochu uši

ponarezoval, abys si kúpené z nich kože dobre poznál" — odpovedia vážne sváko.

„Vidíš, na to hla som ani nepomyslél, na to som zaból. Hned im uši ponarezáva. Máš pravdu, Samuško, dakujem ti za dobrú radu. Takto si kože dobre poznám a Žid mi ich nemôže zahandlovat, nemôže prefrajmačit. Už teda bežím do maštale."

Juro odbehne do stajne a poznačí si kože na kravách, ako mu sváko radili. Ponarezáva uši šiestim kravám a vráti sa do šenku ku svákovi referujúc spokojeným hlasom, že si kože „poznačél."

Naši Brezovania ani druhé tri deci vína nedopili, keď začujú veľký krik a lomoz na židovom dvore. Čeľaď hlásila, že nejaký Brezovan uši všetkým kravám ponarezával a tieto im teraz krvácajú. Poplach bol hneď hotový a vinníka nebolo ťažko najsť. Juro Nosko sa prihlásil, že on si tak kúpené kože na kravách poznačil a nárámne sa divil, ako sa nad tým môže niekto pozastavovať.

Žid si však nedal riecť. Neuznal oprávnenosť Noskových týchto opatrení. Výsledok bol ten, že Juro musel zaplatiť Šubertovi hneď na mieste odškodné, rovnajúce sa akurát dvojnásobnej hodnote za akú pôvodne kože zakúpil.

Či sa Juro Nosko po tejto príhode zo skupánstva vyliečil — o tom som sa už nemal možnosti presvedčiť.

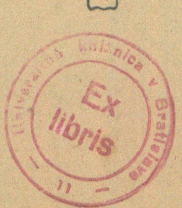

Keď Brezovania „do sveta za kšeftom“ cestujú.

Nedávno cestoval som z Bratislavy cez Jablonicu na Brezovú „po povinnosti,“ ako sa po brezovsky vraví. Na stanici v Jablonici zavolá na mňa nejaký hlas zo zástupu na perone čakajúcich cestovateľov.

„Ná, dejdeš, Elo, čo tu hladáš?“

Obzrem sa a vidím, ako sa ku mne blíži mladý Brezovan, Ščevko Čierný, v ruke s palicou a svrchníkom na rameni prehodeným. Známe sa zo štúdií, z Kolína n/L.; on študoval nižšie gymnázium vtedy, keď ja obchodnú akademiu. Teraz už je „chasník na mieste“, vojnu má dávno za sebou, urastlý ako jeho rodičia, a len „aby ho už mamenka dnes zajtra oženeli.“

„Nazdar, Ščevko — odpoviem ja — dávno som ťa nevidel, je z teba už statný junák. Jako sa máš, reku?“

„Nále, jako chudobný človek ve velkém meste a hrach pri ceste. To vieš, kšefty slabo idú, Brezovania sa už nemajú tak dobre jako kedysi, len obskulujú, ale ništ z toho nemajú“ a Ščevko sa škriabe za uchom, aby i takto dokázal, že sa má naozaj mizerne.

„Nuž nevideť na tebe, Ščevko môj, že by Brezovanom najhoršie bolo. Kam ideš, kam cestuješ?“ Zpytujem sa pre zaujímavosť.

„Ná, len tu, kde bych šiel?!“ — odpovie brezovským žargónom Ščeván a ja po tejto odpovedi obdivujem v ňom sto percentového typického Brezovana.

„Povedz mi však, kam cestuješ; veď čo si mám z takej odpovedi vybrať?“

„Ná, čo ti ja poviem? Čo ja viem? Možná, že hore, možná tiež, že na dol sa pohnem. Jako ti mám lepšie povedat — odvetí Štefan.

„La, mňa sa nemáš čo obávať, že bych ti do kšeftu vliezol, nemáš čo skrývať predo mnou. Ja nie som Brezovanom, priameho, ani nepriameho záujmu na tvojej ceste nemám, nemal bys teda po brezovsky na moju piatelskú otázku odpovedať!“ — protestujem skromne.

„Nuž hla, ja sa ti divím, Elo, že sa nad tým pozastavuješ. Idem do sveta a vrátim sa asnaj zajtra, asnaj pozajtreky, popozajtreky, za týden, alebo aj za dva týdne; čo ja viem.“

Toľkáto húževnatosť a charakteristická zaťatosť v odpovedi, spoločná všetkým Brezovanom „za kšeftom do sveta“ sa uberajúcim, vyniesla ma z trpelivosti. Chcel som však za každých okolností dostať zo Ščeva správnu odpoveď o smere a účeli jeho cesty a preto som spustil na neho pobandúrsky:

„Hrome, Ščevo! Povieš mi správne, že kam cestuješ alebo nie!? Čo je to za tatarská odpoveď od teba!?“

„To hla — jako ti to mám už povedat — pokračuje Ščevo — čo máš z toho, ked ti poviem, že idem do Žiliny, možná, že podívam sa aj do Prešova, alebo do Košíc a možná že aj do Mukačeva?! Čo ja ti poviem? Ja neviem, kde sa ešče obrátim a kde sa ostehnem.“

„Pre mňa si choď kamkoľvek, ja ti vôbec neverím — odpoviem mu rozhorčene — len bych si želal, abys mi jako prezpolnému bol dal slušnejšiu odpoveď, a nie takú brezovskú, menovite keď vieš, že ti nerobím konkurenciu. Dobre sa maj“!

„Na zdar, a šak sa nehnevaj, my Brezovania už inakší nebudeme!“ vraví Ščevo a sadá do vlaku, ktorý s ním ku Trnave uháňal.

Vo vlaku na Brezovú premýšľal som o Števovi Čiernom, nevediac si niako vysvetliť, odkiaľ sa v ňom toľko brezovskej manýry nabralo. Veď neni tomu tak dávno, čo som ho vidával, ako malého chlapca, a dnes tu ho máš, ešte brezovskejšieho ako jeho otca! A predsa som z neho správnej odpovedi nedocielil a pochybujem, že bych ju bol mohol nejak z neho vytiahnúť. Inu, pravý Brezovan — Tatar: čo je od kočky všetko myši lapá! Ani od mladého Brezovana nečakaj nikdy inej, iba brezovskej odpovedi.

Takí sú Brezovania. Cestuješ s ním vo vlaku a spýtaš sa na smer jeho cesty, máloktorý ti ho správne prizná. Nemá to v krvi, lebo mu to diktuje konkurenčná opatrnosť, alebo naozaj nevie. Ani brat bratovi — ak je z nich každý samostatným, „na vlastnej nohe“ stojacím — nevyzradí účel a smer. Dostane sa vždy asi týchto odpovedí:

„Ná, tu len. Len tu dolu trochu. Len tu za vrchy trochu. Ná, de bych šiel? Idem sa trochu do sveta podívat, ked nemám doma nutnejšej práce.“ Tieto a im podobné odpovede, zvyčajné sú u každého Brezovana. —

Raz po prevrate cestovali viacerí Brezovania ku Trnave a ztadiaľ mali namierené do Bu-

dapešti, nakupovať surové kože. Nebodaj to boli tí fabrikanti z Baranca: Števko Štefánik a Milko Gavora. Debatovali si veselo o rozličných otázkach vo vlaku a prejednávali bežné záležitosti denného života. Pri Bolerázi pristúpi k ním Brezovan, Juro Švancara. Pozdraví a zpýta sa ich skromne:

„Ná, reku, dejdete tak skoro ráno?“

„A čo my vám povieme, Jurko? — odvetí jedon z opýtaných — len tu trochu sme sa vybrali. Podívat sa reku do sveta. Možná, že sa aj do Peštu podívame, však uvidíme jako pochodíme.“

Avšak Švancaru sa ani jedon z nich nespytoval, kam on cestuje a za jakým účelom. Cestoval aj on do Budapešti, nakupovať surové kože, ale sotva by im bol vyzradil, že aj on za tým samým účelom do Budapešti cestuje. Kým Štefánik a Gavora z Trnavy sa na Bratislavu osobným vlakom pobrali, zatiaľ Švancara ponáhľal rýchlikom opačným smerom na Leopoldov, nazdávajúc sa, že bude mať ztadiaľto priame rýchlikové spojenie cez Galantu, Nové Zámky, Parkaň Nánu do Budapešte a tak predbehne spomínaných dvoch kamarátov.

Chyba lávky. Z Leopoldova najbližšie spojenie na Nové Zámky mal Švancara už iba osobným vlakom. Cestoval teda osobným. Jeho bývalí spolucestovatelia stačili si ešte mnohé veci v Bratislave vybaviť a na obed rýchlikom uberali sa do Budapešte. Tuž byť! V Nových Zámkoch prisadne do rýchlika a práve k ním Juro Švancara. „Ná, čo Vy tu — zpytujú sa udivene razom obidvaja, — kam cestujete?“

„Ná, len tu do Peštu,“ — odvetí Švancara.

„A prečo ste nám to ida cestú po Trnavu nepovedali, ked sme spolu cestovali ráno?“

„Ná, šak ste sa ma nepýtali, čo som vám mal hovoriť?!“ A milý Jurko Švancara si prisadne ku jeho rodákom a tak cestujú teraz už všetci traja spoločne „za kšeftom do sveta,“ do „Peštu.“

Sváko v hlavnom meste Slovenska.

Neviem, ako je to, ako nie, keď sa ku mne blíži Brezovan, hoc by bol aj na kilometer vzdialený, vopred ho už „vetrím.“ Nos mi začne štegliť zvláštne aroma triesla dubovej kôry, v akej sa kože vyrábajú. Pretože teda „každý garbiar je Brezovan,“ môj nos ho hned zvetrí, „cítim futro,“ to je aroma baranej kože — futra, aká sa dnes vo veľkom na Brezovej vyrába. Ba čo viac, keď aj prezpolný človek prejde Brezovou, môj nos to na ňom ešte aj na tretí deň v Bratislave vycíti, že sa obrátil medzi Brezovanmi.

Tak tomu bolo tod nedávno. Ponáhľal som sa hore Štefánikovou cestou na nádražie, keď práve na jej konci zašteglí mi nos „futro.“ „Cítel som futierko“ a počal sa ohliadať, odkiaľ sa vyvalí nejaký Brezovan. A ono, tuž byť — dolu Hlbokou cestou ponáhľajú sa náš sváko Ragan, odený v brezovskú „kubu,“ v jednej ruke kľukanu a v druhej nejaký uzel trímajúci, z úst nechybela im nezbytná fajka.

„Bohdaj ste zdraví boli sváčko“ — pozdravím sa, ako sa u nás patrí.

„Daj ste sa aj vy lepšie mali“, odpovedia hlasne sváko.

„Čo tu robíte. sváčko?“ — spytujem sa ďalej.

„Eh, bol som tu po povinnosti, ale vám to neprezradím, aby ste ma nehodeli zas do novín jako totráz. Šak ked už píšete, nedbám, len o tej mojej svekruši ste nemuseli všetko vyondiet. Viete, dobrá osôbka bola a mal som hu aj rád, ale Pán Boh hu mal radšej a preto si hu k sebe povolal. Nech jej je lahko na duši!“ Sváko zdvihnú baranicu k nebesiam.

„Ej sváčko — vravím zasa ja — raz sa ukážete v hlavnom meste a skoro by ste sa ani s človekom nepodiškurovali. Ste pyšní, ani keď by ste sa z vrbovského jarmoku po dobrom „kšefte“ vracali! Nože, povedzte, čo dobrého vás sem priviedlo?“

„Ná, ked už teda naozaj chcete — súhlasia sváko — dobrá, nedbám. Ale tu venku je nám zima, podme k Macháčovi na tri deci; viete ja už len k nemu po známosti tahám. Čo bych chodél po pánskych reštauraciach a dal sa tam okrádat. Idem račjej k našínskemu; račjej nech ma vlastný okmíni jako cudzí; no, či nemám pravdu?“

„Aj Pán Boh by na to áno povedal a svätí by kývali“ — vravím presvedčive ja a poberám sa vedľa sváka dolu Šancovou ulicou k hostinskému Macháčovi, na Nám. Slobody. Sváko ale pokračujú v referovaní idúc cestou a dávajú pri tom pozor, aby sa neskĺzli na pomrzlom chodníku.

„Nuž včíl, jako ma vidíte, idem od vnuka, hen z toho velikeho internátu, čo stojí na Hlbokej ceste. Viete, šak ste poznali moju dcéru Judu, tá tu má toho, prostredného viselca; chodí do toho . . . no, jako sa to volá. Sto striel vozových do tých latinských mien pálelo! Nepríde mi to na rozum. . . . .“

„Snáď univerzita, či gymnázium?“ — pomáham svákovi.

„To, to, to druhé, — nie univerzita, ale gymnázium, tam, kde aj latinsky učia, tam tochodí ten miglanec už druhú zimu — odvetia svákovi. — Prosím vás, Juda, jakožto jeho matka, chce mat z neho farára. Faganovi ani mysel na dobré nejde, ked je doma, straky vybiera a celý den falanguje s chlapčiskami miesto toho, čo by mal postillu čítat. Hovorél som sto rázy Jude, farár z neho nebude, ale to viete, čo by si ženská dala povedat A hladný je večne jako chrt. Šak som mu doniesél pecen chleba, uzel lekvarovníkôv, oškvarkôv a slaniny. Jestli sa čím skôr nezasýti, nesmie sa na farárčinu púšťat, lebo tým dneskaj obroku velice ubierajú. Šak ich tam v tom internáte zle nekrmia, ja dám síce mojemu pasákovi vaččú porciu, no, ale ten mosí zavracat kravy a študenti nerobia ništ. To si myslím, na slaninu ich tam chovat nebudú! Nech si s ním manka robí čo chce, ja sa do toho nebudem miešat, ale farár z neho nebude.“

Sváko „inštalujú“ p. župana bratislavského.

Medzi tým sme prišli do hostinca Macháčovho, rozkázali si každý tri deci lanskoročného, od čoho sa svákovi jazyk rozviazal a očká živšie svietiť počaly. Zajedia si (aj ja som si musel vziať) brezovských pagáčkov, čo im strynká do uzla napchaly a pokračujú:

„Ná a pred tým som „inštaloval“ pána župana, viete . . .“

„Čo, inštaloval a to už jako? — spytujem sa ja — veď ten je už dávno inštalovaný . . .“

„Viete skrz našich Košariščanôv . . .“

„Ahá, už viem, sváko, ale nie: inštaloval, lež snáď informoval; informovali ste pána župana o stanovisku Brezovanov voči Košariščanom“ — opravujem ho dobromyselne.

„Nále, to vám je jeden čert, inštaloval, alebo informoval — peší alebo za vozom, všetko jedno! Povedal som mu všetko, čo mi na srdci ležalo. Šak poznáte tú mitúšku s Košariščanmi. Zažalovali nás, chcú sa aj s chotárom odtrhnúť jako dosál s cirkvú urobeli. Dosál obcú sa ešče u nás, s nami držali, lebo šak Košariská ležia v chotári a katastre brezovském. Dovčil k nám aj statok k obecnému bujakovi a štátnym žrebcom a ošípané ke kancovi vodeli, aj zeleznicu u nás majú a naraz mírniks—tírniks len delit a delit. Pokladal som si za povinnost, abych jako pří-

sažný o našej pravde pána župana inštaloval. Šak im my ukážeme!“

„No, a čo vám povedal pán župan na vašu akurátnu informáciu?“ — spytujem sa.

„Ná, — čo by povedal?! Že máme pravdu, ale že Košariščani apelovali a vec príde pred vyššie fórum. Len to sa mi nepozdáva — škriabu sa sváko za uchom — že von aj Košariščanom povedal, že majú pravdu. Kerá, čia pravda je akurátnejšia?“

„Nuž ono je vám to, sváčko, tak — poznamenávam zasa ja — pravdu máte vy, ale jestli súd prizná Košariščanom právo rozdeliť sa aj s chotárom, im zostanú všetky brezovské lesy a Brezovanom iba pravda . . .“

„To by sme sa podívali, to nedopustíme!“ — rozhorčene odseknul sváko.

Brezová volila republikánsky.

„Pán Macháč, nože nám ešte po tri deci prineste, ale z toho krajného suda“ — volám ja na hostinského.

„Nále, kdo to videl pit po tri deci jako na jarmeku — zavolajú sváko — liter nám prineste, ale dobrého vína, šak sme neni od macochy! Aj nás vlastná manka mala! Liter Macháčko, liter, ale dobrého prineste!“

„Sváko, naderieme sa — protestujem rozhorčene — veď aj tak neviem, koľko sme tých troch decí už vysúkali. Hostinský si to tiež kriedou na dvere naznačil.“

„Tak čo ste vy, jaký Slovák, ked si poriadne nevypijete — dobierajú si ma figliar sváko. Statečný Slovák si vždy vypije. Ked sa narodí, pijú zanho pri krste druhí, najtiaž mu začnú kostrnky pod nosom šibat, začína sa už aj on priúčat, ked sa ožení, pije, ked kravu kúpi, alebo predá, alebo má zabíjačku, pije a ked umre, pijú zanho trúchliví pozostalí. A potom chodte na nás se Šrobárovým zákonom! Hla, ja som si veru dnes ráno tiež dungél ešče doma u Tvarôžku pol litra vareného a včil môžem celý den surové pit . . .“

„Verím vám, sváko, ale povedzte mi radšej, ako volili Brezovania pri posledných voľbách do parlamentu?“

„Tu ho máš! jako by volili!?: republikánsky“ — odpovedia uvedomele sváko. — Do chlapa sme odhlasovali na Hodžu; aj Košariská s kopanicámi hlasovali na našu republikánsku stranu.“

„Počul som však, že pri tom všetkom, aj na iné strany odovzdané bolo so pár hlasov“ — dovolujem si poznamenať zasa ja.

„To ništ neni — odvrknú sváko — len niekolko málo hlasov, to ani do počtu azdaj nepríde; s tým alebo bez toho! Prosím vás, to sú tí novotári, čo aj u nás novoty uvádzajú! Kristu, ale sa opália raz! Opália, jako šecci tí novotári, čo vynašli antonobil a ajroplán! Brezovan si na takú potvoru ani za svet nesadne, lebo on sa najistejšie len ve svojém vozi cíti. Z toho, kedby sa aj prekotél, daleko nevyletí, ale z takých novôt?! To neni pre krestana! Dokál sa Brezovania ve svojich vozíkoch kšeftu držali, aj sa mali dobre, ale zle bude pre nich, jestli si na dábelské novoty zvyknú!“

Jako sa sváko Ragan s Hodžom „skamarádeli.“

Sváko sa veru na vlak neponáhľali. Macháč nám načal svoj vlastný rizling, nuž dobre sa nám u neho sedelo. Už nebolo treba sváka ponúkať k vyprávaniu, vyprávali a zobrazovali svoje bohaté reminiscencie, ledva som si ich stačil zaznačovať. Pravda, musel som len tak značiť, aby ma sváko nevideli, hneď by boli vytušili, že to „hodím do novín“ a strynká —, keď sa to dozvedia, budú ich nadielať nesolenou hubovou polievkou. Musel som byť teda obozretným. Držal som papier s tužkou pozorne pod stolom a tak som si robil poznámky. Od kedy som to na sváka v novinách vykrámil, nedôverujú mi cele.

„Nuž tak, sváčko; jako ste sa to skamarátili s naším pánom ministrom Hodžom? — spytujem sa. — Tuším vás bol pán minister aj v Častej spomínal, keď tam pánsku zem sedliakom odovzdávali.“

„To si myslím!“ — prikývnu hrde sváko, oči im pýchou zažiaria a z fajky sa dym kotúčami valiť počína. Sváko bafajú ako Turek. Svoje vypravovanie a medzi tým i fajčenie iba kedy-tedy preruší zdravica „daj nám Pán Bôh dobrého zdravia!“ a štrngnutie pohárikami.

— „Nuž ked chcete vedet, poviem vám, odkedy sa poznám s naším pánom ministrom Hodžom. Šak viete, ked mal ešče v Peštú Týdeník! Tedy občas aj k nám na Brezovú chodél, najma ked ten Slovenský Denník zakládali, Brezovania upísali akcie, aj ja som upísal, aj súsed horný aj dolný, aj švager Jano, kmoter za vodú, aj viacerí druhí. Tam sme sa zočivoči obeznámeli! Ná — a to sa rozumie, že si vtedy pán Hodža aj tí druhí páni, čo s ním chodeli — z brezovskej kože na topánky kúpeli. Ba aj z Peštu si od nás telegrafom kožu objednávali a odniesél im hu vždy niekerý Brezovan, ked išiel do Peštu za kšeftom; boli sme jedna ruka. Aj ode mna si pán Hodža raz na duplovky kúpel a to bolo nebodaj vtedy, ked chodél po agitácii tam v Báčke, v Kulpíne, kde ho aj za ablegáta Slováci a Srbi zvoleli. Kúpel si veru! Šak som mu ich aj lacnejšie rátal jako druhému židovi! A verte prítelko alebo nie, ty duplovky mu veru za celú volbu vydržaly. Hja, vtedy nebolo lepšej kože nad brezovské podevše!

Hla, odtál sa poznáme — presviedčajú ma svákо. — Ked som počuł, že neskajší náš pán minister Hodža kandiduje v Kulpíne, povedal som mojej starej: Stará, naviaž mi nošu podešví a futra, idem za pánom Hodžom len tu dolu, hen do Kulpína a vrátim sa len až ked ho vyvolia za ablegáta. Moja stará bola s tým usrozumená, len si — povedá — daj pozor, aby ti tam niekde madarskí šandári krk nevykrúteli. Na druhý den už som aj čáral cez Vrbové do Pieščan a cez Budapešt dolu do Kulpína. Tam som našiel našincôv pri tuhej práci. Partieku som na chvatačku predal a veru vysúkal rúkávy za tú našu slo-

venčinu a dal sa do roboty. Chodél som z domu do domu a agitoval. Myslel som si, že ma Srbi nerozumia, ked na nich spustím tak po brezovsky, to jest — literárne, správne a makko. A veru rozumeli mi dobre! Agitoval som dotál, dokál to Hodža vyhrál. Aj som pri tom kšeft urobél. Boli ste též v Banáte, v Báčke a všimél ste si, že Srbi aj tamtí Slováci miesto poriadnych čižiem a topánek len jakési pantofle nosia. Oni to volajú — cípele a opánky. Kupujú ich po jarmekoch a je to jako pavučina, riedke a slabé.

Ukázal som im brezovskú partieku lacnú a dobrú, kerá vydrží až do úplného zedrania. Nuž aj si veru zakúpeli, aj objednali. ba neskoršie aj na Brezovú ke mne chodeli kožu kupovat. Tak som si ja zarobél po známosti s pánom Hodžom. Za mnú naučeli sa aj druhí Brezovania za kšeftom chodit a všetci zarábali. Verte mi, alebo nie — ale pán minister Hodža ešče aj dnes len z Brezovej si kožu pre seba a celú rodinu beštelúje.."

„A či ste sváčko, z brezovskej kože aj pánu ministrovi Kállayovi ponúkli?" — spytujem sa sváka.

„Čo bych robél! Bol už u neho kmotrov syn Ščeván, hen z Baranca, ale ništ neporídél. Povedál mu, že on je rodák z Mikuláša a tak že mosí mikulášskych garbiarôv podporovat. Poznáme to, — samá fabrika, neščasné novoty a žiadne remeslo! Aj tí naši novotári majú v Baranci fabriku, kde čujem, že na jedném konci strčia čerstvú surovú kožu a na druhém ím výnde hotová vylakovaná šebrovina. Ale božieho požehnania na tých novotách nikdy nebude!"

Jako sváko Ragan Pálffyho „napáleli.“

Bolo už dosť neskoro po obede a my sme porád ešte so svákom v rozhovor zabraní, u strýca Machačech pri vínku vysedúvali. Asi o pol piatej, ako by niečo trhlo svákom:

„Ale už mosím ísť na cuk, abych nezmeškál, lebo bych sa starej nemosel na oči ukazovat. Platíme, súsed, kde ste?“ — volajú sváko na krčmára.

„Počkajte sváčko — zdržujem ho silou, mocou — veď ešte máte čas, však vás doprevadím na stanicu. Povedzte mi ešte prosím vás, jako to bolo s tým starým, smolenickým Pálffym?“

„Nuž dobrá, poviem vám to, ale len na friško, abych tu naozaj nezamrzél medzi vami, kabátošmi. Nuž čujte:

(Sváko si popravia oheň vo fajke a pokračujú.)

„Bol vám to veľký skupán, čo aj bol grófom. Šak mal majetku, ani ho sám nevidel. Neverél nikomu na svete. Ked vidél, že si bíreš, guláš, poklasný, lebo šafár svine a hydinu dochováva, vyhodél ho bez milosti ze služby. Ale na nás Brezovanov bol krátky!

„Viete, on ani svojim úradníkom neverél a kontrolovál ich kde len môhél. Tak aj ten raz, ked sme ho napáleli.

„Za starých časôv, ked ešte železnice tak nefungovaly jako dneskaj, aj sa ináč kšeftovalo.

Ze statku, kerý na celém grófském pánstve bol zabitý, alebo sám skapal — úradníci sami chodeli 2—3 razy do roka kožu predávat už či do Vrbového, Trnavy, alebo na jarmeku ve Chtelnici a či v Smolenicách. Starý gróf ich mal v podezrení, že ho kmínia a preto si umienél, že sám pôjde do Trnavy surové kože predávat. Sotvaj sa to patriční úradníci dozvedeli, dali nám to na Brezovú znat niekerým, aby sme reku naučeli starého vydrigroša kože predávat. Aj sme tak naozaj urobeli.

„Jako sme uvideli starého pri kožiach, pekne sme sa rozdeleli a každý zvlášt prišiel a handloval sa ze starým, ale jako?

„Vidíte moju ruku a moju dlan? — spýtajú sa ma sváko — ovonajte si ju trochu“ — a nadstrčia mi pod nos svoju mozolovitú, zolou vyžranú a dubom zapáchajúcu, pravú, hornú okončetinu.

„Smrdí cintorínom — odpoviem — zaspal bych, keď by ste mi s ňou jednu po tekvici dali.“

„Ná — a také dlane sme veru všetci už aj vtedy mali“ — pochvália sa sváko sebavedome.

„Najprv prišiel jeden a spýta sa grófa: „Osvietený pán, začo túto kravinu predáte?“

„Za 20 zlatých prátelko“ — odpovie gróf.

„Tu máte 3 zlaté a nech nás Pán Bôh požehná, kupca, aj predavača! Kupec-Brezovan chytí mäkkú a hladkú ruku grófovu a uderí na nu jako sa robí pri jednačkách, až sa veža zatriasla. Starý zasyčal, ale čo mal robit? Taký je aj dneskaj móres na jarmekoch! Zą tým prišiel vždy další Brezovan, ponuknúl smiešnu cenu sta-

rému, zato ale akurátne plasknul mu na jeho pánsku ručičku. Ešče boli traja Brezovania na rade, kerí mali starému zazdravkat, ale na tých nedošlo.

Nemám na predaj prátelko — vyhováral sa starý skupán — Jano zapráhni, ideme domu. A gróf aj s nepredanú partékú karoval nazpátek do Smoleníc. Na druhý den bol jarmek ve Vrbovém, ale na ten už gróf neprišiel a úradníci predali nám kože, začo sme chceli. — Tak sa tedy robely kšefty!"

„Ale už idem, bár bych vám aj chcel povedat ešče niečo, ale mosím, aby ma stará neegzamenovala. Čo sa mám túlat po noci na mašine . . .!"

Zaplatili a rozlúčiac sa s hostinským Macháčom, ponáhľali sme sa o 6. hodine na stanicu. Idúc cestou podebatovali sme si ešte.

Vyprávali mi o nesčíselných figliarstvach, jaké počas svojho mendíctva zavše vystrúhli pani farárke atď., o tom ako celá výprava Brezovanov išla do Farkašína kožu kupovat z koňa, čo práve zdochýňal, ale keď ich uvidel — ozdravel naraz a podobné epizódky z ich rušného života.

Vyprevadil som sváka až do vozňa. Pozvali ma k ním na hody. Rozlúčili sme sa a za chvíľu vlak so svákom uháňal na naše strany.

Sváko na návšteve u pána prezidenta republiky na pražskom Hrade.

Na jar tohoto roku poriadaná bola v Prahe hospodárska výstava, z ktorej ani náš sváčko vystať nechceli. Nebolo konečne ani v poli naliehavej práce, obchod kožiarsky dnes už tak nejde, že by vyžadoval každodennú zaujatosť človeka a menovite staršieho, akým sú vo skutočnosti aj sváko Ragan. Má ich už kto zastať a nemuseli by sa ver ani trápiť; že sa kedy-tedy ešte „za kšeftom“ do sveta podívajú, pripisujem to skôr ich nikdy nedriemajúcej, čiže nesosadlej brezovskej krvi. Áno, táto krv, spoločná každému Brezovanovi, pokiaľ sa jej reakcie voči spoločnosti, obchodu a podnikavosti týka — ženie každého Brezovana von do šíreho sveta. Malá je tá naša republika pre podnikavosť Brezovanov, malá v húževnatom boji s dravou konkurenciou. Brezovania sú po celom svete roztratení a odtiaľ vzniká proroctvo, že súdny deň až vtedy bude vydržiavaný, keď sa sídu všetci ináče aj „Tatarmi“ zvaní Brezovania.

Sváčko sa teda vybrali sám do Prahy na výstavu, ani na spoločnú výpravu ostatných záujemníkov zo Slovenska nečakali. Booože! —

Veď oni veru nie prvý raz do Prahy cestujú a poznajú ju veru aspoň tak dobre, ako Baranec („predmestie“ a továreňská štvrť slávnej

veľkej obce Brezovej pod Bradlom)! Strynká im napiekli bialešov, strčeli aj kus šunky do kabele a „chod s Bohom", vyprevadeli až pred bránu na ulicu. Sváko poobzerajú sa ešte po dome, mrknú až na hreben strechy, jako sa na starostlivého gazdu patrí a zavoľajú s ulice na strynkú:

„No tak — a varuj stará, daj pozor, aby sa šimel neodviazal a nezviedel zas nejakú neplechu v maštali medzi kravámi, ten viselec! Tak s Pánom Bohom!"

Sváčko si vzali „karetku" až do Prahy, tak im to vydal ten nový prednosta stanice brezovskej, Čečetka, ktorý je na Brezovej tak dlho, jako máme svoju Československú republiku, bol tam už vtedy, keď po prevrate pri Bolerázi kanóny búchaly a po Slovensku všeliaká čvarga Heltayho pešťanských námorníkov buntošila. Sváko sú pyšný na republikánskeho brezovského prednostu železničnej stanice. Hovoria o ňom, že je „fajn chlap" a že „môže byt." Do zoly ho už tiež Brezovania namočili, aby sa tak stal opravdovým Brezovanom.

Sváko došli šťastne do Prahy, pozreli si výstavu a potom . . ., potom ich napadlo ísť na audenciu ku pánovi ministrovi Markovičovi a zatým ku pánovi prezidentovi. Využili príležitosti, aby ako úrad — obecný prísažný, niečo pre dobro obce brezovskej docielili. O výsledku svojho pražského zájazdu referovali mi sváko osobne, keď som dňa 27. mája 1926. pri príležitosti vydržiavania ev. seniorálneho konventu Brezovú pod Bradlom navštívil. Sváčko aj so strynkou sedeli po obede na priedomí, na lavičke, k nim sa pridružilo sopár ženičiek od súsedov, pristavili sa aj niektorí občania zo Závodia a besedo-

vanie sa živé rozprúdilo. Pretože som svákovi v Bratislave prisľúbil, že ich navštívim, prirodzene, nemohol som obísť bez slova ani Raganéch dom. Po konvente zašiel som si teda k nim čo len na krátku chvíľu. Zastavil som sa zrovna na ulici pri shromaždenom už zástupe súsediek a súsedov. Pozdravil som sa najprv s Raganovými a potom s ostatnými prítomnými a spytujem sa, o čom tak pútave besedujú?

„Ná, sváko boli hen v Praze na výstave a tiež aj u pána prezidenta Masaryka na audiencii, nuž vyprávajú nám, že teda jako to bolo ..."

„Dobrá — vravím — na to som ja tiež zvedavý, tak len pokračujte sváčko."

„Ná a nedáte to zas do novín, vy oný, čo ste, lachman — protestujú vopred sváko — ved už ma moja stará skoro ukrižovala, že čo si nedám pred vami pozor na jazyk?!"

„Nebojte sa sváčko, čo si nezapamätám, na papier nepoložím a — však ma znáte, že mám zavše slabú pamäť . . ."

„Hm, nebodaj ste tiež šest zím do prvej klase helementárky k vrbovskému rechtorovi chodeli — tvrdia sváko — povedzte mu, aby vám vrátel sobotáles."

„Máte pravdu sváčko — vravím — veru chodil a to plných šesť rokov do jednej triedy a veru mi aj pán rechtor Molnár musel z celého sobotálesu vrátiť dosiaľ 15 korún, tri mi je ešte dlžen a od tých mi platí úrok podľa bankového úrokomeru."

„Tak teda, kde som?" — spytujú sa sváko:

„Ná, na lavičke sedíte, sváčko" — odpovedám mu rýchle.

„Ale chodte, vy ošmek, — ja sa pýtam kde

som ostál; aha, už to mám, už viem, tak teda počúvajte:"

„Tak ked som si všetko na výstave za dva dni poobzieral, zajedel si šunky a dobrých českých knedlíkvov s veprovú a kapustu a zapil dobrým smíchovským, povedal som si: Sanko — do tretice všeho dobrého, reku abys aj obci nejaký úžitek doniesél, šak si prísažný — úrad na slovo vzatý?! Pomyslel som si, že aj ja som jedným ohnivoň tej velikej celoštátnej vrchnosti, kerá začína hlavú štátu a končí u prísažného v obci. Bez nás by teda štátu nebolo a my by sme zas bez štátu ekzistovať nevedeli.

„Sadel som si na lavičku a pri pivečku rozmýšlal, čo bych a jako bych tej našiej obci niečo obsiahél . . ."

„A to už jako sváčko, pri pive — zamiešam sa mu do reči — veď vy ste jakorieč milovník modranského?"

— Máte pravdu, to hla vám mosím teda vysvetlit. Viete, ked ono vám je to v Prahe s vínom všeliako. Šak viete, že Brezovan zlého vína nepije a lež by pit počal, najprv sa presvedčí, či sa v pivnici neurodelo. To hla som aj ja urobél. Stavél som sa v jednéj vinárni na Václaváku — o Ščetkovej vinárni som ešče nevedel — a rozkázal som si tri deci. Aj mi ich doniesla nejaká frajla, celá nafrndolená, na tácke, ve flaške a pohárek vedla. Sebe na mysli — Sanko, za takéto pánske obsluhovanie nebodaj budeš moset tie tri deci aj drahšie platit, jako na Brezovej u Tvarôžku, alebo na „Cirkevném." Aj som veru platél, sto striel vozových tej frajle do duše pálelo; patnást korún som mosel platit. Reku nech vás čert vezne aj s vaším vínom!

Abych nezabol, — teda jako som zistél, či tam majú dobré víno.

„Najprv som vzal glg do huby a honél ho jazykom v hube sem a tam, z jedneho kúta do druhého, či reku razí špiritusom. Ná — veru trochu aj razelo. Čo som mal robit, ked som už mal víno na stole a též z neho trochu odpil?; nech ho čert vezme. Snad som ho mal tam nechat a ist preč! Nuž nerozmýšlal som mnoho. Ale ešče som oproboval druhý spôsob.

„Vytiahél som z prucla varenej sódy, medzi prsty, kerú ja vždy sebú nosievam, ked idem za kšeftom, alebo kdekolvek preč z Brezovej. A hodel som sódu do pohárka. To ste mali videt, jako sa víno zakabonelo! Hned vám malo farbu jako „švajse", voda, čo z Gavorech šarovni do potoka vyteká, hovorím — jak jedna barina. Tu ho máš reku, Sanko, chod preč, to neni víno pre človeka, pre Brezovana, krsteli ho kdožho vie kde a kolkí farári, lež prišlo na stôl! Ani som nedopil, zaplatél, bral sa preč a zapovedal sa, že vac v Praze víno pit nebudem. Moselo by to byt, abych ho pil!

„A mali ste videt Pražákvov, jako ho pijú. Oni to menujú „osminkú," „štvrtečkú" — jako ho teda pijú, ale aby si niekerý pol litra dungél, to nie! Pražáci pijú víno jako Brezovan „ježiškové" na Štedrý večer, alebo borovičku na včas ráno od žalúdka. Ale novšie si pozrite o nás bratislavské vechtíky! Ná, kdo to jakživ videl? Ale pivo? To vám tam jako zdarma pijú. Veru videl som človeka, nejakého masiara, ten vám ho vylúchal po večeri dvacatpiet pohárvov, a ništ mu nebolo. Povedal som si, že teda v Praze víno pit nebudem, ale len pivo a tak som

aj na vlas urobél a slub dodržal až na audienciu u pána prezidenta.“

„Tak, ale aby sme reku nevybočili, sváčko, reku jako ste to tej obci čosi obsiahli, čo ste pre ňu kdesi žiadali — spytujem sa, horiac zvedavosťou, či sváčko zasa niečo šibalského v Prahe nevystrúhli.

„Máte pravdu, skoro bych zaból svoje slova — opravujú sa sváko. — Rozmýšlal som teda, čo bych mal dobrého pre Brezovú vyzískat, tu v hlavném meste Republiky. Jako tak sedím a myslím, myslím, skočí mi na rozum, že bych tu mal u vlády zaonačit, aby reku Brezová mala okresný úrad, okresný súd, lapák aj grunbuch a což jeho jest. To hla, že bych mal u vlády jako obecný úrad, pourgovat . . .“

„Ná, čo by na to Myjavci povedali?“ — ozve sa nejaký hlas z okolostojaceho zás upu.

„Vidíš ho, viselca, čo by povedali — rozhorčia sa sváko — šak ho Myjavci už dost dlho mali! Nále azdaj sú Brezovania odchodnejší od Myjavcvov, či kýho helementa?! U nás mal byt už dávno okres a nie na Myjave, kde sa kopaničiari ani rychtára, ani farára neboja! Čo je to za poriadek, kdo to jakživ videl?“

„No, už sa len mierni Sanko — tíšia strynká Raganech svojho manžela — aby ešče kdosi nepovedal, že búriš. Šak vieš, ludia sú zlí . . .!“

„Búrim, nebúrim to mi je fuk; konal som jako úrad svoju povinnost a tú budem vždy plnit!

„Tak nám len povedzte sváčko, jako to bolo s tým vaším zakročovaním v Prahe“ — súrim netrpelive sváčka k ďalšiemu rozprávaniu.

„Povedal som si, že bys sa Sanko k pánovi ministrovi Markovičovi podíval! Ten by v tejto veci môhel mnoho urobit. Šak som dobre poznal jeho otca dr. Jula Markoviča, Pán Bôh ho osláv (sváko nadzdvihnú s hlavy baranicu k Nebesiam), to bol fajn človek. Reku jesli jablko nepadlo daleko od stromu, aj tento môže byt fajn chlap, na niečo súci a urobí za Brezovú niečo. Tak som aj vskutku šiel do ministerstva školstva a národnej osvety, abych sa s pánom ministrom poshováral.

„Horko tažko našiel som tú budovu. Vlastne policajt mi hu ukázal. Vešiel som donútra a chcel som rovno k ministrovi. Tu ma ale jakási ruka pri dverách zadrží a huba zareve:

„Kerej pak vy jste, strejčku, co tady chcete?“

A ja na to: „Ja som prísažný velkej obce Brezovej pod Bradlom, chcem sa vyprávat s ministrom Markovičom, ukážte mi teda dvere jeho kancelárie!“

„Jo, vašnosti, pán doktor Markovič už neni ministrem, to je už tady zasej jinej, to víte vono se to i u nás střídá! Vlády rostou jako houby po děšti!“

Takto mi odpovie ten portír. No, tu som ničoho neporídel. Odpoviem mu teda:

„Dakujem vám prítelko, lež sa vám odslúžim, navščivte ma keby ste nebodaj na Brezovú prišli ponúkneme vás, čo len cmarom leb o kýšku. Ja si teda svoje právo inde budem hľadat! Má úcta!“*

* Tohoto pozdravu pravý Brezovan len výnimočne používa a to len voči cudzím, neznámym ľuďom. Ináč sa pozdraví: „S Pánom Bohom ostávajte“ a podobne.

„Čo fčíl? Stojím na ulici a rozmýšlam kde ísť, ked v novej vláde známeho nemám. A tu som mal hned nápad: Sanko, pôjdeš k pánovi prezidentovi Masarykovi a tam povieš, čo ta bolí. Vzkutku som aj tak urobél. Zebral som sa rovno na Hrad.

Prichodím už na dvor, bolo akurát odpolodna. Pán prezident sú opretý v okne, dívajú sa akurát na Prahu, kerú je od tamtél dobre videt a fajčia z dlhého čibuka. Podla dymu cítel som, že veru fajčeli burzičán, alebo nejaký moc fajnový turecký tabák; trojgrajcarový to iste nebol..."

„Ale ozaj sváčko? Veď pán prezident nefajčí" — zhýkne ktorási súsedka.

„Mlč a neskáč mi do reči — bránia sa sváko. Nikde si nebola a nevieš ništ! Nechaj ma dohovorit!

„A fčil čujte, ludkovia moji! Sotvaj ma pán prezident zočeli, už volajú, to som na obidve uši počúl: „Alica Alica, daj doniesť tú husinu a liter modranského vína, idú k nám sváko Ragan z Brezovej!"

„Naozaj by tak boli zavolali pán prezident?" — spytuje sa skoro razom celý húf súsedov a súsediek.

„Huncút mojého otca syn, jestli tomu na vlas neni tak! — dušia sa sváko a pokračujú v líčení:

„Ná, čo vám mám ešče povedat?"

„Povedzte, jako vás tam u prezidentvov prijali a uhosteli" — núka sváka k rozprave suseda Duriška.

„Nuž, prijali ma s velikú poctu, jako sa patrí, len čo je pravda. Uhosteli veru tak, že som

si skoro myslel, nebodaj to budú Vianoce u pána prezidenta, alebo tomu podobný sviatek. Nechybely veru ani naše hlavné brezovské jedlá, to jest pečená hus s modranským vínom k tomu.

„Sváko, a do toho ste nehodeli sódu?“ — opytuje sa súsed Ščeván Húska.

„Ná, čo bych robél! — odseknú sváko. To som zacítél, že je víno dobré a nie v pivnici urodené. Jakože Modru dobre poznám, veru som sa aj opýtal tej pani doktorky, Alice, jakožto slečny céry pána prezidenta, že kdo im z Modry víno lifruje. Povedala, že nákup vína obstaráva hospodársky úrad Hradu, ale že ten pravidelne kupuje víno od Lajka Krajca z Modry a Miša Ščetku z Královej. Reku, poznám ich obidvoch, sú fajn chlapi a môžu byt! V ich víne je aj nôta a čím je staršie — povedám — tým vac je v nom nôty . . . !“

„Sváčko, ale jako ste pochodeli so žiadosťou o okresné sídlo a „cóž jeho jest“ na Brezovej, čo vám pán prezident povedali?“ — Spytujem sa netrpelive ja.

„Ná, čo by boli povedali? Zavolali nejakého pisara, mal na sebe dlhý kabát, taký dvojchvosták, ten si to zapisoval. Nadávali mu všetci, čo pri stole sedeli, že pán rada Perohrýzek. Nuž povedali pán prezident, že vec prikážu vyšetrit a vybavit ministrovi vnútra a že budú zaujmy nás Brezovanôv podporovat. Šak ja to dobre viem, že pán prezident jako hlava štátu, nepôjde sídlo okresu z Myjavy k nám prenášat. To by sme sa tu už velmi zle mali, keby takú prácu on mosel vykonávat. Bolo by to samé, jako keby si náš pán farár sám chodél zvonit. Tak teda len čakajme Brezovania trpelive, šak von ten

minister vnútra aj našu vec už skoro zarídi.

„Abych teda dokončél. Podakoval som sa za hostinu a pozvál pána prezidenta, aby aj s jeho pani céru prišiel k nám na hody. Slúbel, že sa čoskoro na Brezovú podíva . . . .“

Pretože som sa ponáhľal na vlak, rozlúčil som sa so svákom a ostatnými Brezovanmi, nechajúc ho ešte ďalej pokračovať v líčení jeho dojmov z pražskej výstavy a návštevy pána prezidenta republiky.

Brezovskí špekulanti.

Stalo sa to kdesi v severnom Sliezsku. Sváko Ragan pokulhávajú hore vysokým kopcom za vozíkom, v ktorom bol zapriahnutý vari 20-ročný šimel (zdochol im roku 1896, na Hromnice). Na vozíku vyčnievala bedna na vajcia a prázdna klietka na kurence. Hore vysokým brehom sváko šimlovi „ulahčeli" a radšej sami sa za vozíkom pelhali; pukajúc spokojene z nezbytnej fajočky. Ako tak idú, stretnú s protivnej strany dolu brehom sa ženúceho Brezovana, Ščevána Tataru. Tiež bol tak vystrojený, ako sváko. Sváka toto ani najmenej neprekvapilo, patrne boli už zvyklým na svojich cestách „za kšeftom" večne stretávať Brezovanov. Pri tom, jako sa patrí, oslovia protiidúceho krajana:

„Nále, Ščeván, nále dejdeš?"

„Nále, len tu dolu a de vás čert nese sváčko, čo nesedíte doma?" — spytuje sa krajan.

„Ná, de by ma niesél, len tu hore — odvrknú sváko a popoženú šimla do kroku — hý, hat, hvo, hat!"

Na druhý deň ráno shľadali sa obidvaja na trhu v Krakove. Každý držal koniec zástery v ruke a skupúval vajcia i maslo na krakovskom rynku od Poliačiek.

Sváko a rádio.

Po tieto dni poriadaný bol v celej v našej Republike takzvaný „radiový týždeň," slúžiaci ku účelnej reklame a propagande bezdrátovej telefonie. Sváko aj so strynkou v tom čase v Piešťanoch „za kšeftom chodeli," kde práve v ten samý deň nejaký mladší poštový úradník držal informačnú prednášku o radiofonii. Sváko — ako sa na Brezovana patrí — využili aj so strynkou príležitosti a išli počúvnuť túto prednášku. Prišli do prednáškového sálu a zasadli hneď v prvom rade, tam sa „rozkmotreli," aj strynká povedľa nich.

Prednášač spustí ako vergeľ svoje dôvody, vývody, argumentácie a výsvetlivky o tomto novom, čudesnom vynáleze. O svákovi však vieme, že sú zarytým nepriateľom každej novoty, fabriky a vynálezu. Prednáška o radiofonii ich nijako nebavila a preto počali sa na stoličke hniezdiť, vrtiť a pošťuchávať aj strynkú. Keď už mali dosť tých vývodov o všeliakých antenách, detektoroch, vypínačoch, akumulátoroch atď., pichnú strynkú palcom pod rebrá:

„Stará, poj preč, už mám toho res prisámbohu dosť! Ved mu Pán Bôh z rozumu pomáha! Kristu, ja bych mu dal anteny, nech by len tak prišiel k nám na Brezovú búriť! A že mu to aj dovolia?! Pfíí — odpľuvnú si sváko s citom na kilometer — je to tu hyd! Však bych ho ja, Kri-

stu, naučél! Opýtal bych sa ho, či by vedel aj v zole nájst anténu! Ten viselec delenjaký . . .!“

Aj strynká cítily, že tú niečo neni v poriadku, s „kostolným riadom“ — a preto sa rýchle vzchopili aj so svákom a opustili pred ukončením prednášku. Na ceste ku hostincu, kde boli aj so šimlom ubytovaní, strynká si takmer na každom kroku pod nos pohundrávaly:

„Bože, Bože, taký mladý chasník a už sa tak zmyšél, kde to len s tú dneskajšiu mládežú prídeme!?“

Čo sa všetko vyrábalo v Gavorech šarovni na Brezovej.

Prv než počnem prejednávať tento fígel nášho sváka, sluší poznamenať, že prípad sa stal v hostinci u tetinky Cádrech na Myjave. Medzi Myjavci a Brezovanmi panuje istá nevraživosť, nedôverčivosť a vzájomný chlad. Snáď tento zjav ani nemožno zovšeobecňovať. Najdú sa v jednej i v druhej tejto obci príbuzní, priatelia, ktorých rodinné sväzky pútajú, ale že by všeobecná, srdečná vzájomnosť medzi obyvateľstvom v týchto dvoch národne vždy uvedomelých obciach bola kedysi vládla, na to niet historických záznamov. Ťažko je tu niekoho obviňovať, hľadať príčiny toho chladu; ja ich tiež nepoznám. Možno, že je to vzájomné závodenie o hospodársky, politický a kultúrny primát premnohých intelektuálov týchto obcí, rovnako vyspelých po každej stránke, až na ten rozdiel, že Brezovania zdedili viac obchodnej podnikavosti ako Myjavci. Odtiaľto sa teda dátuje starý zvyk, že keď sa Myjavec s Brezovanom, zvlášť pri poháriku sijde, nemajú nič prvšieho na práci, ako jedon druhého figliarstvami doberať.

Tak tomu bolo aj toť nedávno, keď sváko aj so strynkou „po povinnosti chodeli“ na Myjave. Boli „v štajronte“ a „plateli jakúsi tú dávku aj porciu.“ Keď sa „odbaveli,“ vrátili sa aj so strynkou k Cádrovej, kde mali vo dvore šimla

s vozíkom. Pani Cádrovú na Myjave obecne „tetinka Cádrech" nazývajú. Jej hostinec nik obijsť nemôže, tam sa schodí celá myjavská reprezentácia na pohárik piva, alebo na obligátne tri deci modranského.

Sváko a strynká vstúpili do hostinskej miestnosti, kde ich privítala veselá, rozjarená spoločnosť poniektorých Myjavcov, z ktorej ovšem nechyboval ani náš národný muzikant: Samo Dudík. Boli medzi nimi aj niektorí Amerikáni. Rozjarení vínkom, vyprávali si navzájom svoje zkúsenosti, usilujúc sa v nich jedon druhého náležite pretromfnúť. Raganovci si k ním prisadli, strynká vytiahly husinu z uzla a sváko dali priniesť pol-liter vína „z toho krajného suda." Takto opatrení počali hodovať, kým veselá spoločnosť pokračovala vo vyhladávaní svojich svetových zkúseností. Na príklad:

„A vieš, Martin, jach' bol v Americe v akurátnej fabrice; na jedném konci hodeli sme do stroja kus dreva a na druhém z neho už hotový papier vychádzal, ba aj noviny, už vytlačené, složené s napísanú adresú, len ich hodit na pošte do truhlíka."

„To ništ neni, Daniš, ozve sa spytovaný, jach' bol ve fabrice henkaj v Nemeckej, kde sme robeli radion. (Svákovi i strynkej husia koža nabiehala pri hovore o rádiu, mali naň špatné spomienky ešte zo známej nám už prednášky v Piešťanoch.) Však vám to najprv mosím znázornit, čo je to za antikristov nástroj, ten radion. To je telefon bez drôtu. Najprv, aby ste vedeli, čo je telefon s drôtom! Predstavte si psa, kerý je tak dlhý, že hlavu má na Myjave a chvost až henkaj v Prahe. Včulkaj si predstavte, že toho

psa v Praze niekto poriadne chabinú ovalí, alebo za chvost mykne a ten nám tu, na Myjave, zaščeká a zavýja. — To by bol telefon s drôtom . . .“

„Ná — a jako je to bez drôtu,“ spytujú sa zvedavci.

„Hm, nuž, jako by bolo,“ odpovie súsed Martin, „to je to samé jako s drôtom, ale bez toho psa . . .“

Čudujú sa nad tým Myjavci, bo na Myjave do prevratu telefon nepoznali a krútia udivene hlavami nad čudesným zázrakom, radionom.

Sváko so strynkou si medzitým s chuťou papkali husacinku a zapíjali vínkom, nevšímajúc si skoro vôbec rozhovoru Myjavcov. Lenže týmto nebola ľahostajnou sváková nevšímavosť. Aby sa posedenie len tak na prázdno neskončilo a sváko neodišli na Brezovú bez poriadneho štulca z Myjavy, počali si Myjavci medzi sebou šuškať, že čo by a ako by sa mali do sváka nanosiť. Sváko práve dojedali a hotúvali sa už k odchodu, keď jedon z bodrých Myjavcov spustí:

„To je všetko ništ, čo vy hovoríte, ale jach' videl v Americe niečo, načo dosál ani Brezovania neprišli a tí si predsaj myslia, že sú na svete najšikovnejší . . .!“

„No, len s tým ven!“ kričia ostatní, „nech vieme, načo zas Brezovania doplateli . . .“ Tu si sváko sadli ešte na chvíľu, aby vypočuli narážku na ich rodnú obec, Brezovú, a bude-li treba, hájili čestne jej reputáciu. A Myjavec pokračoval:

„Jach' vám bol v Americe v takej fabrice, kde na jedném konci do mašiny živého brava strčeli a na druhém konci vyliezly hotové jaderničky, klobásy, presburšty, vyudené šunky a tiekla bá-

danimám taká fajn obarová polievka, jakú nám včera totkaj tetinka Cádrech navareli. Na tohla ani Brezovania fištrónu nemajú . . .“

Na toľkú provokáciu ani sváko nemohli ostať dlžni s odpoveďou. Zmračia trocha tvár, aby si dodali vážneho výrazu a odpovedia Myjavčom nasledovne:

„Ná, veru málo ste, prítelkovia, málo toho zkúseli, čo ste aj za vodú boli. To naši Brezovania, čo aj doma sedia, vác toho dokážu, jako Myjavci v Americe. Mvslím, že poznáte Gavoréch šarovnu na Brezovej, jako sa ide na stanicu . . .“

„Jako by sme nepoznali!“ volajú všetci razom. „Kedysi v nej vlnu právali a včul tam stojí opustená na spadnutie . . .“

„Áno, prali vlnu,“ pokračoval sváko, ale aj inšie tam vyrábali, Kristu! V našej šarovni bol taký parádny stroj, že keď do neho na jednom konci strčeli salámu, na druhém ím vyšiel živý somár ven. A tých somárôv Brezovania lifrovali uherskej vláde za trágtýrov pre honvídov. Áno, dneskaj je šarovna ošarpaná, na spadnutie, poneváč netreba somárvov vyrábat! Máme už dvojnohých somárvov až prez prisámbohu v republike dost. A tak, prítelkovia s Pánom Bohom! Ja už mosím domu, hla, stará už azdajaj v košine sedí . . . Mosím sa teda ponáhlat, aby ma nedala doma klačat.“ „Vidíš, tak nám treba, mali sme mu dať pokoj“ — dohovára ktorýsi súsed súsedovi z rozjarenej společnosti.

Brezovana ani sto Židov neošiali.

Židia sú národ po obchodnej strane zaiste veľmi zaujimavý. Vedia, že najvýnosnejšou živnosťou je obchod a zasa len obchod. Držia spolu, podporujú sa navzájom a bohatnú na vidom očí.

Aj Brezovania sú národ prapodivný, charakteristický, rázovitý. Prejdeš dva kilometre od Brezovej na ktorú kolvek svetovú stranu a už tej rázovitosti nikde nenájdeš. Neuvidíš viacej onej všeobecnej obchodnej podnikavosti a vypočítavosti, spoločnej všetkým Brezovanom, nevidíš onoho neohroženého, otvoreného ducha, ktorý Brezovana do šíreho sveta za obchodom ženie. Nedivme sa teda, keď Brezovania stávajú sa rovnocennými súpermi v obchode Židom, ako najdovednejším trhovcom na celom svete! Nepamätám sa, aniž bych bol počul, že by bol Žid Brezovana nejak opálil, alebo prekabátil. O opačnom prípade však svedčí nasledovná príhoda s naším svákom Raganom.

Bolo to raz v dobe ponurej hospodárskej krízy. Ceny surovín boly špekuláciou náhle do výšky vyhnané a peňazí potrebných ku prevádzaniu živností bol značný nedostatok. Sváko túto kalamitu tiež pocítili na svojej živnosti a preto k jej ďalšiemu zdolaniu spojili sa so susedom Martinom Polákom. Nebolo to spoločenstvo s ručením obmedzeným, ani neobmedzeným, ani

si medzi sebou títo dvaja spoločníci písomnej smlúvy neuzavreli. Načo? Brezovan podobných dokumentov nepotrebuje! Pre koho by ich aj potreboval? Spoločenstvo aj nahodilé, príležitostné je u správneho Brezovana vrodenou náležitosťou. Nemusí tu byť ani ničoho ujednaného, stačí i postranné mrknutie očami, lebo pri prejednávaní nejakého obchodu slovný dohovor pre prítomnosť cudzích ľudí neni možnýma dohoda je i tak platná, jedon Brezovan druhého podporí, aby takto mohol uzavrieť obchod, prospešný pre obidvoch spoločníkov. Toto je — tak ako u Židov — nepísaný a netlačený brezovský zákon, ktorý je vlastným každému Brezovanovi. Pravda, zákon tento neprekáža vzájomnej konkurencii Brezovanov, avšak u nich niet ani špinavej, bezohľadnej konkurencie. Nikdy sa nestalo, aby Brezovan — mimo Brezovej — licitoval nad druhého Brezovana, aby taký brezovský garbiar na jarmoku odhováral kupcov, aby nešli kupovať kože ku druhému jeho rodákovi. Jako sa komu páči, môžeš si kúpiť u koho chceš, i ten druhý chce byť živím nuž podporte aj toho. Takto a podobne smýšľa každý Brezovan o svojom brezovskom konkurentovi. Vráťme sa však ku spoločenstvu nášho sváka s Martinom Polákom.

Obchodných kníh si ku svojemu nastávajúcemu podnikaniu nezaviedli. Starí Brezovania si všetky svoje obchodné záznamy v hlave držali, čo mladší začali používať nezbytných notesov, nosených v zamastenom prucli, taktiež celé zamastených. Robia si v nich dajedni ešte i dnes záznamy, ktorým iba domorodý Brezovan rozumie a nik iný na svete. Z mladších „kšeftárov“ tí novotári „delenjakí“ ktorí fabriky miesto reme-

sla na Brezovú zavádzajú — už musia mať aj knihy.

„Ani sa im nedivte — rozumujú tot nedávno sváko Ragan na jarmoku vo Vrbovom — my starí už sa v nich skoro ani nevyznáme. Však ich poznáte tých našich nových fabrikantvov; ten Milko Gavurvov, čo sa vrátél jako legionársky major, prešiel dokolečka — dokola celú zemegulu a Ščevko Ščefánikvov bol ve vojne kdesi s Nemcami v Srbsku. Nuž videli mnoho a zkúseli hodne. Videli azda aj inakší spôsob garbiarčenia. My, starí sa už nepreondieme, to jest nepreonačíme a budeme už do smrti futro a podešve tak vyrábat jako naši starí otcovia. Ale ja tým fabrikám predsa neverím . . . . .“

„Ej, sváčko, nezabúdajte, že vo fabrike brezovskej dostane prácu každý nezamestnaný brezovský občan — podotýkam skromne ja, — na Brezovej dnes niet nezamestnaných, ale podívajte sa kamkoľvek a uvidíte, že všade sa robotníctvo bez práce povaľuje. A potom: veď ten váš brezovský „Bradlan,“ či ako sa továrňa v Baranci menuje — dodáva kože vari celému svetu a tak len zväčšuje význam a dobrý chýr Brezovej aj po výrobnej stránke. Sám som videl jako tot kedysi vyše dvesto vagonov ševroviny, potítiek a futrovaných kožuchov do Jugoslávie pre armádu lifrovali. Myslím, že v konečnom výsledku brezovskí malogarbiari sa nemajú čo ponosovať lebo, fabrika im konkurencie nerobí. Veď kdeže by ste vy všetci mohli odrazu dvesto vagonov tovaru vyrobiť a dodať?!

„Ná, vidíš ho, šak ja som to tak akurát nemyslel — bránia sa sváko — ale ja to už len tak ze zvyku. To viete, my, čo sme už ze staršie-

ho vydánia, na novoty neprivykneme a nech by sa čokolvek robelo. Nás ani jedneho nedostanete na ajroplán, antonobíl, ormobíl, ani na bicykel a čo by aj sto razy jako lyon, smrdél benzínom. Viete prítelko, vón smrdet môže niekdo aj bez benzínu, otcibohu prisám, môže! Ked si už mám niekde krk vykrútit, nechcem íst na druhý svet benzínom zasmradený!"

Tak skončil náš rozhovor o fabrikách a novotách.

Sváko teda chodili „po svete" hore dolu so svojím spoločníkom Polákom, skupovali surové kože a predávali vyrobené futro a podošve na spoločný účet.

Prišli raz do Malaciek a kúpili od Žida Mojžiša Knobelzaft-a surových koží na úver vari za Kčs. 700·—. Kúpu ujednal a previedol vlastne len Polák so Židom, zakiaľ sváko predávali zbytky futra nejakému ševcovi zo Zoboru. Suroviny naložili do vozíka a pobrali sa domov.

Ako som už spomenul, odbytová kríza ani Brezovanov a nášho sváka neušetrila. „Partieka" sa ťažko predávala, nebolo dostatok voľných peňazí medzi ľudom, klesala kúpychtivosť; mrzeli sa sváko, mrzel aj ich spoločník. Práve, že im ostaly dva sväzky vyrobeného futra, ale nejak rapavého, rozdriapaného, nevysušeného — jedným slovom „naništhodného." Sváko pochodili s ním už všetky jarmoky v Nitrianskej župe, ale nie a nie ho predať. Kupci sa naň podívali, prehmatávali, okukovali, ale každý odbehnúl od voza, ani sa neopýtal po cene. Mrzelo to sváka ešte väčšmi a už počínali tratiť trpelivosť. Jednoho dňa zájdu ku súsedovi Polákovi, aby sa poradili, jako zaplatiť dlh Knobelzaftovi v Malackách,

ktorý už temer denne posielal im upomienky na zaplatenie a tiež, aby sa nejak dohodli na tom, ako by bolo najsnadnejšie striasť s krku nepodarené futro. Radili sa a špekulovali dlho, dlho, ale nedospeli k rozhodnutiu, z ktorého by bol vyplýval čo len sebemenší „chosen" na tomto tovare, ktorý ak by nebol býval chybným, reprezentoval by aj medzi bratmi hodnotu najmenej Kčs 600·— a taktiež nemohli si z obchodu vyňať 700·— korún na zaplatenie dlhu Knobelzaftovi. Na koniec, akoby sa zo spánku prebudili, zvolajú sváko:

„Nerob si z toho ništ Martin, ja to už nejako aj s tým Židom zaonačím, uvidíš!"

„Jako, Sanko — ozve sa prekvapený Polák — to bych reku rád vedel. Môhél bys mi povedat, čo máš za lubom?!"

„Mlč, ked sa tomu nerozumieš! Šak uvidíš! S Pánom Bohom ostávajte! Sváko neboli už viacej k debate náchylný. Odobrali sa od súseda a dlhými krokmi ponáhľali sa domov. Futro naložili do košiny a namastili kolesá na vozíku.

Na druhý deň ráno vidíme sváka vchodiť na vozíku do Malaciek. Príjdu a zastavia šimla akurát pred kožiarskym obchodom Knobelzaftovým. Obchodník spozoruje brezovský povoz pred krámom, výjde na ulicu a uvidiac sváka Ragana zavolá z plného hrdla:

„Phekne vítam Raganko, nií — čo ste nám doviezli, čo? A kde je Polák, nevidzím ho?!"

„Ach, Mojžiško, ten je vám už na pravde božiej, nech mu dá Bôh slávu večnú" — smutno odvetia sváko a zdvihnú chlpatú baranicu k nebesiam.

„Čó? Čoho? Umrel? A kde je mojich sedemsto korún, čo mi dlžným ostal?“ plaší sa Knobelzaft.

„Mojžiško, tie si už ťažko zinkasujete od človeka, čo išiel morky pást — v hrobe ležiaceho“ — tíšia sváko Žida.

„Čhó? Tho neni pravda, spoločne ste ode mna kože kupovali, solidárne ste mi dlžní! Vy mi teda celú dlžobu zaplatíte.“

„Ja, jako ja, Mojžiško — dôvodia sváko spokojne, odväzujúc nošu sena so zadnej rebriny vozovej, — to je nebodaj omýl u vás. Pomýleli ste sa nebodaj! Nie ja, ale Polák od vás kože jednal a aj kúpél. Mna teda ništ do jeho kšeftvov. Čo sa máte na mna hnevat?!“

„Aj, vy ste móóóc fajnový človek — rozhorčuje sa ďalej Židko — mne sa zdá, že ani vy nie ste odchodnejší od Poláka. Aby ste vedzeli, ja vás dam ešče dnes fiškálovi. Ja vás naučím! A preto ste sa za tak dlhý čas ani jeden do Malaciek neukázali. Bodaj vás . . . . .!“

„Len pomaly, Mojžiško, mne do svedomia nestúpajte, aby vás to nemrzelo! Ja neni som včerajší a viem cestu aj ja k fiškálovi a vašého pechorenia sa otcibohu prisám nelaknem! To ma zas nepoznáte!“ A sváko sa zdanlive rozčulia, avšak svoje vzplanutie razom zmenia v smierlivý hlas.

„Aby ste ale vedeli, Mojžiško, že jako Brezovan nechcem, aby ste škodovali na mojém priatelovi a mali krivé oko na Brezovanôv, ja sa s vami za neho vyrovnám. (Židove oči zažiarily radosťou). Nechcem, aby ste prišli o peniaze.“

„Podívajte sa, tu hla mám dva svazky futra, správneho, jak sa patrí vyrobeného, jaké-

ho na široko-daleko nenájdete. Lacno vám ho dám Mojžiško, jako teda vám. Za patnásto korún je vaše a odtiahnite si hned celú dlžobu Polákovu z kúpnej ceny. Nech Pán Bôh požehná kupca i predavača.“

Sváko schopia Mojžišovu ruku a pacnú na ňu svojou mozolovitou, ťažkou dlaňou až sa veža zatriasla. Mojžiš zasyčal ako zmyjou štípnutý, ale hnevať sa nesmel jednak, že toto je platný zvyk trhovcov vari na celom svete a potom tiež, že mal tú jedinú možnosť príjsť ku svojím peniazom.

Ujednali sa. Žid odjednal na diery vo futre 200 korún z kúpnej ceny, takže konečná suma, za ktorú futro kúpil, obnáša trinásťsto korún, z ktorej si odpočítal požiadavok u Poláka Kčs 700·— a vyplatil svákovi na ruku hotových šesťsto korún československých. Sváko ešte raz plesknú Knobelzaftovi svojou, zolou vyžranou, ztvrdlou rukou na jeho jemnú a mäsitú dlaň, zazdravkujú a aby Pán Boh požehnal kupca aj predavača. Nato rýchlym spechom napoja šimla, zapnú pobočky a uháňajú z Malaciek na Brezovú. Obidvaja boli nesmierne spokojní; sváko že sa striasli zlého tovaru, a Žid že prišiel ku svojim peniazom.

Sváko príjdu podvečer domov. Ich spoločník už ich čakal na priedomí. Sváko vlezú s vozom do dvora a zavolajú ešte z košiny na Poláka:

„Martin!“

„Čo chceš Sanko?“ — odpovie volaný.

„Poj sem Martin!“

„Tu som Sanko; teda jakos' pochodél?“

„Ná, dobre! Futro som predál, dlh vyplatél Mojžišovi Knobelzaftovi a aj zarobél na

partieke. Sváko rozpovedia Polákovi celý priebeh tohoto obchodu a končia výslednicou, ako sa na počtára patrí!

„Máš mi teda vrátit 350 korún, jako polovicu společného dlhu u Mojžiša. Ponevač mi ale z futra ostalo 600 korún, mal bych ti teda dať z toho zas ja polovicu. Bak formanku a útratu nerátam. Takto si mi len 50 korún dlžen, abys vedel! No, čo reku na to povieš?“

„Ná, čo bych povedal — vraví rozradostený Polák — čo mám k tomu povedať? Fajn s' to vyviedél. Na to hla som včera ani nepomyslel! Šak som ledvaj môhol zaspat pre to sakramentské futro. Čert nám na to posvietél! Šak už bežím, abych to za tepla mojej Bete oznámel. Daj vám Pán Bôh dobrú noc všetkým!

Pán Bôh daj aj vám — odpovedia sváko aj so strynkou razom a vojdú do kuchyne, keď si už medzi tým koňa opatrili.

Jakože nevie čert, čo Pán Bôh dá, tak sa nikomu z Raganech a Polákech domu nesnívalo, že by mohol za pol roka malacký obchodník, Mojžiš Knobelzaft na Brezovú prísť! A skutočne aj prišiel a rovno k Raganom. Nejaký nosič so železničnej stanice viezol za ním na káre dva veľké svazky — futra, v ktorom sváko, práve doma meškajúci spoznali svoju nešťastnú „partieku.“

„Vitajte Mojžiško, čo ste nám doniesli — vítajú sváčko Knobelzafta na priedomí — tuším som Vás ešče ani nevidel na Brezovej.“

„Ach, phán Raganko moj milý, oslobodte ma od tchoto futra, tu si ho máte; ani pes sa mi oň neobzre. Dám vám ho lacno; čert mi poradil, abych ho od vás kupoval a tak draho preplatil“ — horekuje Židko.

„Vidíte, Mojžiško, za to ja nemôžem. Kšeft je kšeft; ode mna ste nekupovali kočku v mechu, môhli ste si partieku dobre prezret. Kdož ho vie, či je to aj ode mna futro, ja sa k nemu nepriznávam. To hla je škoda, Mojžiško — ale nemôžem, nemôžem ho potrebovat! Mám, hla futra dost na sklade — ukazujú sváko na dvor, kde na žrdkách sušilo sa značné množstvo koží — ešče bych vám aj dva razy tolko predat môhél! Veru, to hla je škoda, Mojžiško, škoda preškoda! — lutujú útrpne sváko.“

„Nech sa odtálto — poskočil ďalej — nehnem, phán Raganko, jestli toto futro neni od vás, len ho kúpte, dám vám ho lacno, abych ho nemusel niest nazpátek“ — horekuje Knobelzaft.

„Ná — a čo teda chcete zan?“ spytujú sa sváko.

„Aspon moje peníze, čo som vám dal zan, teda ništ vác jako trináststho korún.“

„Vidíte, aj bych vám dal zan tolko penazí, ale mám mnoho futra na sklade, nemám teda pren potreby ani miesta. Škoda, Mojžiško! Nemôžem vám pomôct!“

„No — šak ja sa teda sjednám — vraví Mojžiš celý utrápený. Vy pridáte, ja spustím a urobíme kšeft! Len ma pre Boha zbavte tohoto futra.“

„Ked je už tak — dám vám zan teda jednosto korún československých, aby ste nepovedali, že vám chcem zle“ — odpovedia sváko.

„Mohli ste mi aj povedat phán Raganko, že ma máte za blázna, ked mi takú cenu ponúkate za futro, keré ma stálo trináststo korún.“

„Jako chcete Mojžiško, nemám pren potrebu, zkuste to inde, možná, že niekerý sused vám to lepšie zaplatí.“

Sváko na to urobili dva kroky do dvora, aby dali Židovi na javo, že o kože naozaj záujmu nemajú. Židko však nedal pokoja, tak že sváko museli chci-nechci svoje zlé futro nazpäť odkúpiť. Ujednali sa horko-ťažko na stopäťdesiatich korunách, ktoré sváko Mojžišovi zaraz aj vyplatili a tovaryš futro s káry pod šopu vyvalil.

Ako Mojžiš kráča dolu Brezovou na stanicu, vidí zrazu stáť na ulici Martina Poláka, toho samého, o ktorom sváko Ragan v Malackách pred pol rokom tvrdili, že zomrel. Žid zastane pred ním, pretiera si oči, či sa snáď v osobe nemýlil, alebo či nesníva. Stojí pred Polákom, díva sa na neho a tento zase na Mojžiša — až naraz Židko vyhrkne zo seba:

„A vy žijete, Polák, thák — a zaplatíte mi mojich sedemsto korún, lebo vás dám fiškálovi, ja vám ukážem! Všetci ste švindleri! Povedzte, platíte, lebo nie?“

„Ná, Mojžiško, nebodaj to bude omýl, alebo ste sa zle vyspal! Ja som neni ani vám, ani nikomu ništ dlžen, moj dlh vám zaplatél Sanko Ragan pred pol rokom v Malackách. Odemna nemáte čo pohladávat; fiškálovi dám ja Vás, pre urážku na cti, aby ste vedél! Vy oný, čo ste jeden! Jestli vám neni recht, podívajte sa hen do dvora. Vidíte tú zolu? Ja, vašého anciáša naháňam hned tedáž! Jestli ešče raz na Brezovanôv takú urážku vyslovíš, hned ta do tej zoly namočím že smrdet budeš do súdneho dna. Ty viselec jeden, ty lachman!“ A súsed Polák začne sa jakoby naozaj zlostiť. Vo skutočnosti on to však tak nemyslel, jako vyhrážka z úst jeho plynula. On to len tak, aby Mojžiša poplašil.

Chudák Knobelzaft veru nečakal až ho Poľák do zoly namočí. Zahundral čosi pod nos, z čoho bolo iba — „nech vás tu čert vezme aj s vaším futrom, Teufel soll euch holen“ — rozumieť a uháňal kade ľahšie na stanicu.

Z tejto skutočnej príhody plynie výstražné ponaučenie pre všetkých židov na svete, že sú krátki na Brezovanov. Brezovan je veru prefíkanejší ako sto židov.

Na Brezovej sa už neprisahajú?

Tak ako bratia Juhoslovania za každým slovom používajú svojho „Boga mi, Boga ti, Boga vam“ atď., tak sa aj naši Nitrianci za každú maličkosť prisahajú a „ocelujú“ ani cigán za podkovu. Zvyk tento zakorenený je zvlášte na vrbovských kopaniciach, v Krajnom, na Myjave a na Brezovej, vo forme dušenia „otcibohu prisám, Kristuotci prisám, bohuotci Kristu prisám, bohuotci Kristu prisám velebnému, nazaretskému“ atď. Ďalšie variacie a kombinácie z týchto božstiev utvorí si každý sám dľa toho, že na čo sa mu treba zakľňať a božstvá za svedkov volať. Keď sa patričnému jedná o veľmi dôležitú vec, ktorej oprávnenosť prichodí mu zvlášť dôrazne prizvukovať, vtedy používa hodne dlhého prísahania, prisahá teda na Krista prevelebného aj nazaretského a to hlasom takým, že sa zavše Veľká Pec, alebo Bradlo trasie a obloha mračí. Zlozvyk tento len veľmi pomaly možno potierať a to tiež iba v mladších generáciach. Ako sa na Brezovej dnes už „neprísahajú“, dokazujú nasledovné dva prípady:

Starý Danko rezal drevo, vari u Tvarôžkov v hostinci, s paholkom Janom a pribehne ku ktorémusi z mladých Tvarôžkovcov, študentovi a celý rozpajedený hlási:

„Mladý pán, mladý pán, Kristu otcibohu prisám ja s tým Janom vac drevo rezat nebudem,

ked sa tak prisahá! Povedzte mu, aby sa tak neprisahal, lebo ho otcibohu prisám nazaretskému sobálim alebo pántokom zabijem. Kdo to jakživ videl, aby sa človek tak nekrestansky za ništ prisahal?"

Druhý prípad:

Sváko Ragan chodili „za kšeftom" v Jugoslávii a navštevovali aj našich Slovákov v Báčke v okolí Petrovca a Kulpína, kde kedysi aj s inými statočnými národovcami, pred vojnou ešte, agitovali pred poslaneckými voľbami za dra Hodžu, dnešného československého ministra. Ako sa tam motajú, kdesi na okolí Petrovca, zavolá na nich ktorýsi „báťa:"

„Ej hľa, veď ja vás dobre poznám, vy ste báťa Samuel Ragan z Brezovej! Ľa, akože bych nepoznal, dobre ver! Čiže ste už dávno u nás v Báčke neboli?! Povedzteže báťa Ragan, či sa na Brezovej ešte vždy tak ostro prisahajú, ako pred prevratom?"

„Nále, Kristuotci prisám velebnému, nazaretskému, už to aj u nás, na Brevovej zahýna —, odpovedia sváko. Novôt tam už máme až prez prisám Bohu dost!"

Jako si boli sváko Ragan peniaze uložiť v Bratislave.

(Dľa svedoctva ich rodáka, Vladimíra Štefánika.)

Jako každému Brezovanovi, brezovskému kožkárovi tak aj nášmu sváčkovi vojna pomohla. Zarábali a peniaze, ktorých nepotrebovali do kšeftu, držali doma v truhle zatvorené. Tam ich považovali za najbezpečnejšie a nestarali sa, že im ich niekto „popchnúť" môže, lebo, že by zhoreli. Nemrzelo sváka, že im šupáky v truhle interesu nedonesú. „Čo po tom?!" Doma sú najistejšie!" — hovorievali sváko strynkej.

Ale raz čítali v novinkách, že v Prahe zkrachovala jakási banka, v Brne tiež a aj v Liptovskej jedna. Tu si sváko pomysleli, že najlepšie sú peniaze doma v truhle opatrené. Ej, ale druhý raz zase čítali, že kdesi v Liptovskej nejakí loptoši ukradli jednomu poctivému človekovi a k tomu ešte garbiarovi, teda „nášmu človekovi" až štyridsaťtisíc, ktoré mal údajne v železnej kase na tri zámky zatvorené, z ktorých jedon kľúč nosil on a dva jeho žena vo vrecku a predsa sa opovážil zlodej do kasy navrtať.

Toto už hrklo sváko m. Podívajú sa na truhlu, vidia, že má iba chatrný zámok a povedia si:

„Veru ich ani ja nemám mene a též v truhle zavreté, nuž reku — čo s mojimi peniaž-

kami? Dám ich predsa len do banky! Ale kde, do kerej, kerá je istejšia?“

„Nále starý, nechaj ich len tu, na blízku! Keby niekerá tá banka chcela prasknút, aby si ich môhél pilno vybrat — zamiešajú sa strynká do dúmania svákovho. Daj ich len tu do Slovenskej, tam kde je Štefko Štefánik. Budeš ich mat tu denne na očiach.“

„Ba kýho čerta, stará! — ohradia sa svákо. To by mi bolo treba, aby už zajtra vrabci po brezovských vŕbach čvirigali, že mám v banke peniaze; ništ, — nedám! Pôjdem do Bratislavy, tam aspon ludia nebudú ništ vedet. Ja sa nazdávam, že ich tam niekde len príjmu. Uvidím, ale na Brezovej ich nenechám.“

Tak sa náš svákо rozhodli, že teda pôjdu peniažky do Bratislavy uložiť. Strynká musely ich dňom vopred na cestu pripraviť, vystrojiť. Doniesly kúsok slaninky, ukrojily vrchnák s pecna chleba a všetko do uzlíka pekne zaviazaly, lebo len čo je pravda, — svákо sú už naisto pre bratislavskú cestu rozhodnutý.

Ráno si svákо včaššie privstali, lebo veď lež si peniaze dobre do starých novín zapakovali, sviatočne sa „otašmali,“ balík bankoviek do vnútornej vestovej kabele zastrčili, špendlíkom zapäli, — taká dôkladná práca vyžadovala hodne času. Potom neslobodno zabúdať, že na stanicu je hodný kúsok a vlak už o 5—ej ráno s Brezovej do Jablonice odchodí.

Odchádzajúc z domu spravili pred sebou vo vzduchu kríž, aby zahnali každé nešťastie, strynkej povedali „s Bohom stará, varuj“ a už si aj vykračovali „dolu mestom.“

Sváka na ceste ku stanici dohonili až traja krajania a ako dobrý zvyk brezovský káže, spýtali sa ich, kam sa tak bez nošky a zástery vybrali?

„Ale len tu, nedaleko“ — a chytrácky, aby zamedzili ďalšiemu vypytovaniu — sami sa opýtali:

„A vy, kde sa idete túlat?“

„Ná, — též len tu!“

Sváko si mysleli, že týmto je rozhovor o smere cesty zakončený a veľmi nemilo ich prekvapilo, keď jedon z pripojivšej sa trojice rýchlo doložil:

„Aj vy len tu a my též len tu, môžeme ísť spolu!“

„Čo včil, jako sa ich mám striast, šak sa budú zas len vypytovat kde idem? Na mu dušu im nepoviem, kam moja cesta vede! Nepoviem im pravdu, ale cigánit též nechcem! Najlepšie, stratím sa im, týmto chalanom! — šomrali si pod nos sváko Ragan a kráčali mlčiac aj s ostatnými rodákmi na stanicu. Tam si kúpili „kartu“ len do Jablonice, domnievajúc sa, že takto odbavia nepohodlných svojich spoločníkov. Ale aké prekvapenie!? Sváko div nezamrzli na mieste. Aj tí ich spoločníci kupovali si „karetky“ tiež len do Jablonice. Chceli si sadnúť len sami, dakde do kúta, ale ich večný strach pred železnicou a tiež, aby si tí traja viselci nemysleli, že sa pred nimi asnaj schovávajú — diktovaly svákovi sadnúť si medzi ostatných. Aj si teda sadli a pekne, pri poriadku diškurovali sa o „kšefte,“ požalovali sa jeden druhému na ťažké, zlé časy, na novoty, konkurenciu a tak ďalej, až „brezov-

ská mašina" zostala pekne s našimi garbiarmi pred staničnou budovou v Jablonici.

„Teda s Bohom sváko" — počal sa lúčiť jeden z predchodiacej trojice, mladší Brezovan a v predpoklade, že sa sváko ozaj do obeda domov vrátia na Brezovú, doložil:

„Moc sčastia, ja idem dale sa pozret; a vidíte, skoro by som bol zaból. Sváčko, prosím vás, ked pôjdete „ze štácie," stavte sa u našej Judy a povedzte jej, nech nezabudne Sankovi povedat, aby večer obrátél tý kožky a zavesél to futro, lebo kdož ho vie, kedy sa ja vrátim, trafél-li bych sa aj dale k Žiline podívat!"

Sváko iba hlavou na znak súhlasu prikyvovali, že teda všetko vykonajú. Rozum im však diktoval zraku nespúšťať so všetkých troch Brezovanov a striasť sa ich nejak, aby si nikým známym nevidený, nerušený mohli kúpiť „karetku" až do Bratislavy.

„Hej, strýče Ragan, nále de jdete," pýta sa sváka pri pokladničnej prepážke jablonickej stanice, starý, nejaký známy Osušan.

„Ná, len tu" — bola ich krátka odpoveď a už sa hladeli striasť poriadneho Osúšana, ktorý ináče dal im niekedy nejaký ten grajciar za podošve zarobiť — a tisli sa ku pokladnici.

Keď už mali príjsť na radu, pred okienkom nádražného pokladníka pre istotu chmatli sa za kabelu, či im nejaký lantoš peniaze nevytiahél. Všetko mali v poriadku, teda sa uspokojili. Prv však, akoby boli mali povedať kam si žiadajú jazdenku, obzrú sa, kto stojí za nimi? Čert nespal; skoro v pätách stoja im všetci tí Brezovania, ktorí chceli jedon-pred druhým zatajiť,

kam cestujú, na Brezovej si tiež iba do Jablonice jazdenky zakúpili a tu si chceli vymeniť ďalej.

„Do Trnavy, jako obyčajne, ved ja aj tak dale nechodím — povedali sváko nahlas, aby ich ostatní počuli — a hned aj nazpátek si veznem, aby som sa v Trnave nemosel tisnút! Alebo nie, čakajte; trafél bych tam zmeškat, čo s tým potom?! Škoda penazí!“

Sváko tak vážne s pokladníkom, avšak hodne hlasite diškurovali, aby to všetci ľudia počuli, že je zrovna nemožným, aby týmto ich nadmieru vážnym slovám niekto nedôveroval a pochyboval, že idú len do Trnavy. —

„Ná, čo, snád sa im mám priznat, že idem do Bratislavy, že nesem peniaze do banku!? Jako bláznivý, veru bych si pomôhél; nepriznám veru“ — odpovedajú si sváko sám pre seba, vlastným výčitkám svedomia, že trochu „ohli.“

V Trnave boli šikovnejší, nečakali na ostatných, ale samý prvý utekali si kúpiť jazdenku do Bratislavy a ostatných krajanov, z vlaku vystupujúcich čakali už na perone s výčitkou:

„Ná, čo sa tolko tašmete z tých vagonôv? No, podme skôr, aby sme vykonali!“

Sváko si spešne vykračovali pred ostatnými do mesta. Mali v Trnave čakať až poldruhej hodiny na vlak do Bratislavy a preto chceli všetkých brezovských krajanov odprevadiť do mesta, tam sa im niekde šikovne ztratiť a vrátiť sa nikým nepozorovaný na stanicu. Ticho, bez hovoru kráčali naši Brezovania pospolu. Každý rozmýšľal na tom, ako by ostatným prešiel prez rozum, aby nevedeli kde-kto a za čím z Trnavy cestuje. Toto ticho iba sváko prerušili.

„No len chodte s Bohom, ja sa zastavím tu u Svatého na kalíšek“ — a už vtáčali a smer naberali do prava, do hostinca Svatého, na Hlavnej ulici.

„Pomaly, sváko, pomaly; ved sme ani my ništ nefrištukovali! Počkajte! Ideme s vami.“

Celá výprava Brezovanov nasťahovala sa razom do krčmy Svatého; každý si dal po poldeci borovičky a jako si tak popíjajú, sváko náhle vyskočia jako hadom štípnutý:

„Jaj, och, nále; človek na starost predsa len tratí pamat! Skoro by som bol zaból! Ved som sa mal stavit u Diamanta; odkázal mu starý Janík, aby skôr poslal tý cinkuntové rúry, lebo že ich potrebujú. Ved mu to mosím vykonat, šak aj on mi dá kone do tažkej oračky.“

Sváko nečakali na názor ostatných svojich krajanov, lež sa poberali rýchlo preč, aby Brezovanom ešte niečo nebodaj nenapadlo.

„Chvala Bohu, že som sa ich striasél“ — povedali si sváko už vonku a ponáhľali sa na stanicu. Aj ostatní Brezovania u Svatého ešte dopíjajúci boli radi, že sú sváko už preč. Všetci cestovali ďalej a do odchodu vlaku moc času už nezbývalo. Začali sa i oni rozchodiť, spôsobom viacej — menej svákovi podobným. Jedon si šiel tabák kúpiť a viac sa nevrátil, druhý zase k sedlárovi, Hrbkovi obzreť si pobočky, iný zase inde, až posledný si povedal:

„Dobre, že ich už čert pobral, včil môžem ísť spokojne na štáciu! Čo, mosia oni vedet že idem do Pezinku surové kože kupovat?!“

Sváko Ragan medzi tým stihli na stanicu, schúlili sa tam za predajňu novín a vyčakávali na vlak, aby sa doň mohli nepozorovane šuchnúť.

Keď zvonec po tretí raz zazvonil, sváko chopili pevne palicu do ruky, popravili si baranicu na hlave, aby boli pripravení len skočiť do vlaku. Od hora, od Bánoviec zahrmelo; vlak veľkým rachotom vletel do stanice a razom zastavil, akoby uťal. Rýchlo preskočili sváko ohradu, deliacu peron od koľajníc a neobzerajúc sa na pravo, ni na ľavo okolo seba, utekali do vlaku, ako šesťnásťročný „kosierkar." Pravda, vo veľkom spechu nemali času spozorovať, že ich všetci ostatní Brezovania videli, poneváč oni tiež do toho istého vlaku nastupovali. Až vo vozni počali sa sváko po prítomných obzerať a nevidiac známej tváre oddýchli si z hlboka a spokojne:

„Že ich konečne všetkých parom vzal!"

Naúplne uspokojili sa sváčko až vtedy, keď sa vlak hýbal z trnavskej stanice, keď už bola vytvorená možnosť, aby nejaký Brezovan vskočil do vlaku. Vo vlaku sadli si na ľavú stranu vo vozni v smere jazdy. V Báhone však div prekvapením nezmeraveli. Z vlaku vystúpil Juro Malenkéch, ten, ktorý z Brezovej tiež „len tu," do Trnavy cestoval. Obzeral sa splašený po stanici i po vlaku, či nevidí niekoho, známeho, ktorý by ho pozoroval a vedel, že kam pricestoval. Sváko Ragan chcejúc sa pred svojim krajanom ukryť — „len tak, jakoby ništ" — rýchlo si presadli na pravú stranu sedadla, blíž ku oknám na opačnej strane. Na tejto strane sediaceho zastihla ich — alebo oni ju vlakom — stanica Modra-Šenkvice.

Fajka im skoro z úst vypadla, keď zbadali, že z vlaku sostúpujú Jano Lutkéch a Ščeván Krabáčech. Vyšpulujú sváko oči a šomrú si polohlasne:

„Nále, nále; takto cigánit, ach — ach! Vidíš ich! Huncúti delenjakí, praj, že len tu, do Trnavy a oni hla aj do Modry! Vy lantoši sakramentskí! Šak keby som nebol vystrojený peniaze ukládat, šak by som vás prepatnástél! Ale, mladí ludia a takto cigánit; videl to už niekdo!? Videt, že nechodeli ke Kútzkemu, pán Bôh ich osláv! Ten nás veru ináč privádzali do života, slúželi príkladom, aby sme boli čestní, spravedliví! a aby sme necigánili. A či tomu neni tak?! Ale neskajšia mládež?! Eh, škoda hovorit!"

Takto si sváko pod nos hundrali hrešiac na sostúpivších krajanov a spomínajúc zašlé časy svojej mladosti z dôb brezovského výtečníka hudobného, nebohého učitela, Kútzkeho.

„Že sú už aspon dolu, tí naništhodníci, ščil už aspon budem mat pokoj. Kedy len nasadli na ten vlak, ked som ich nevidel?"

Vlak sa blížil k Pezinku a svákovi napadlo, že na zpiatočnej ceste majú sa staviť u Izidora Zwiebelzafta, odkázal im po Martinovi Kvandúchéch, že má pre nich niečo.

„Nuž reku stavím sa. Snád to nebude ani tolko hodno, ale snád sa mi to trafí niekde odpratat" — hútajú sváko.

Vlak zastaví od razu v Pezinku, a kto vám z neho nevysadne, ľudkovia boží?

— Juro Holotíkech, ten samý, ktorý svákovi v Jablonici vravel, aby povedali jeho Jude a tá zas Sankovi, aby tento obrátil kožky večer a zavesil futro, trafil-li by sa aj ďalej, k Žiline podívať.

„Nále aj tento ošmek ma chcel ocigánit? Vidíš ho, že praj len do Trnavy a možná že aj k Žiline! To si myslím; do Žiliny cez Pezinek!

Och ty lantoš jakýsik! Tak vyrídim ten odkaz, šak ti Juda obráti ty kožky! No a jak mi ešče u Izidora tý kožky predkúpiš, prisám vačku — šak sa ti odplatím! Ej veru odplatím! Keby som nebol vystrojený do Bratislavy, šak by som ta dočkal, ty viselec jakýsik! Nepoznal som tvojého tatka? To bol fajn chlap, ale ty si viselec vybíjaný. Si mi ty poriadné futierko! Ej veru si!"

Vlak sa medzi časom zase pohnul a pokračoval v ceste do Bratislavy. Sváko prišli skoro na iné myšlienky. Blížili sa k hlavnému mestu, ku cieľu ich cesty. Nezvyčajný, nekaždodenný účel cesty miatol im trocha hlavu. Veď je to velká starosť peniaze do banky ukládať!

„Ved, keby to bolo kožky kúpit, lebo švrlinek s vlnú smiešaný za najlepšiu austrálsku vlnu predat, to by mi nerobelo starost! Na to som si už zvykél, ale toto, takúto neobyčajnú povinnost?! Len prečo náš tatko nenoseli peniaze do banku, do hlavného mesta, aby som sa bol aj tomu priučél!? Čo je to zaniest pár korún hen na Myjavu do „Jurenkovej," do Nového Mesta nad Váhom, do „Markovičovej" banky, alebo zájst si tot do súsedov, tam kde je Štefánikov Ščevko? To je starost nad starosti! Z každej ulice zizá na teba dvacat bank a ščil nájdi tú pravú, abys nezmýlél a nedal peniaze tej, keŕa je už na hromade a zajtra jej vyzvánajú. Škoda, že som nevzal sebú aj starú — dúmajú sváko. Bola by mi poradela; niekedy je dobré aj ženy sa opýtat na múdru radu."

V Bratislave na nádraží, hneď jako sa z vlakov vystupuje, vidia sváko na stene velikými písmenami vypísaný nápis: „Pozor na vreckových zlodejov!"

„A just tak neurobím — povedia si sám pre seba — jako títo ludia! Každý, ako nadpis vidí, chmatne sa za kabelu, kde má šupáky vložené, či sú ešče tam a takto kmínom verejne ukáže, že v kerej kabeli, majú peniaze hladat. Just si dám — ale iináč pozor!“

A v skutku, sváko sa až vonku, pred nádražnou budovou chňapli za vestové vrecko, či je tam ešte bachant s peniazmi. Bol tam v poriadku.

V Bratislave sa sváko dobre vyznali síce, ale keď v starých, zašlých časoch vystavačných peňazí nemali, nuž o banky sa nestarali.

„Šak čo ma aj bolo nich? Ščil, ked ich potrebujem, šak ich len nejako nájdem.“

A pustili sa s prúdom s vlakov vystúpivšich návštevníkov Bratislavy do mesta. Na konci Štefánikovej cesty spýtali sa sváko stojaceho strážnika, kde je nejaká slovenská banka.

„Slovenská? Hneď strýčko, hneď — vraví strážnik, tak to tu máme. Choďte len rovno dolu ulicou, zahnite potom na pravo pod Michalskú bránu, potom obráťte na ľavo Sedlárskou ulicou a Rybárskou bránou rovno k Dunaju. Tam stojí Slovenská banka na Korunovačnom námestí, kde kedysi stála tetka, Mária Terezia. Tam teda choďte.“

„Tak vám dakujem pekne; šak trafili by ste na Brezovú príjst, stavte sa u Raganov, nejaký ten cmar, alebo kýška sa vždy nájde! Pohostíme vás! Tak, ostávajte s Pánom Bohom!“

„Nuž poriadným vyziera tento policajt aj s tým jeho kruntlom, čo v ruke drží. Snád ma len nechcel ocigánit“ — dúmajú sváko a neobzerajúc sa už na pravo, ani na ľavo naťahovali rovno k tetke Terezii. Prišli skoro ku budove Slo-

venskej banky. Obzerajú si dom od spodku až do strechy a vravia sám sebe:

„Veru bude najlepšie, ked ich už len do tej dám, dom majú veru veliký, teda sem bych ich mal uložit" — a uderia sa po kabeli, kde mali opatrené. zašpendlíkované svoje peniaze.

„A šak mám aj s pár tých akcií a keby tak nebodaj praskly, budem ich mat ja v rukách. Zatál im nedám akcie, dokál mi nevrátia moje peniaze aj s interesom. Bát sa teda nemosím ništ."

Takto posilnený vkročili sváko do banky. Pozerali sa do okola a vidiac samých mladých ľudí okolo pultu a stolov zapisujúcich, zarazia sa pri pohľade na nich.

„Ná," a či týmto viselcom mám dat moje peniaze do opatery?"

„Vítajte u nás pantáto, vítajte! Čo ste nám doniesli?" — volá na sváka úradník z likvidatúry.

„Ale, nuž reku, prišiel som sa vás opýtat, či by ste neprijali peniaze na knižku."

„Ale áno veľmi vďačne! A koľko ich máte? Máte tu aj knižku?"

„Čo za knižku, jakú knižku?! Aj tú som si mal doniest? Tú mi mosíte dat vy! Ešče aj za to mám peniaze mínat? Na Brezovej by mi hu boli aj sami radi dali!"

Neporozumeli sa a či sváko nerozumeli dobre úradníka, ktorý sa takto dopytoval, či sváko chcú nový vklad učiniť, alebo či majú už vklad v Slovenskej banke a knižku si sebou priniesli. Úradník sa chcel svákovi trocha zalichotiť a preto pokračoval v rozhovore:

„Veď ja vás dobre poznám! Vy ste z Brezovej. Veď ja som bol už u vás, keď sme boli

na Bradle. Ale veď mi tu máme aj jednoho Brezovana, s ním sa ľahko dohovoríte. Je u nás úradníkom Štefan Krutý. Dám ho hneď zavolať, len počkajte chvíľu, hneď tu bude — a milý úradník ochotne rozbehnul sa do revízneho oddelenia za Krutým.

„Čo? Čože? Brezovan je tu? Ba kýho šlaka! To by mi bolo ešče treba; nebodaj to bude asi ten s Doriných brehu. No vidíš, kde sa ti Brezovan nenájde! Ej veru nebudete vy mat mojích penazí ani neviem začo! Ale čo som len toho pána úradníka pustél ho volat — bedákajú sváčko — neni už vac pomoce! Mosím sa ztratit!

„Povedzte pán úradník tomu druhému, kerý tuto se mnu stál, že prídem neskoršie."

Toto povediac úradníkovi pri súsednom stole sediacemu, ponáhľali sa sváko rýchle von na ulicu.

„Šťastie, že sa tam tolko bavél, ináč by bolo se mnu zle. Keby som sa na každém jarmeku tak tuchmal, čo by som predal? Ništ! Ved si len predstav hriešny človek: kolko tak vystojím, ked ten chce mat podešve aby mu na veky trvaly, druhý aby sa nerozmočely, tamtoho aby zas čižmy netlačely. Šetkým mosím vyhovet, čo je to aj z jednej kože a viem, že si budú všetci chválit. Keby som sa pri každém tolko bavél, jako ten úradník, šak by mi celú partieku rozebrali a penazí by nebolo nikde ništ."

Takto si sváko rozumkovali na ulici. Pomaly zabudli, že prišli peniaze ukládať. Tárali sa po uliciach a rozmýšľali, jako by to vyzeralo, keď by oni vždy tolko času mali, jako tí páni v bankách. Zatárali sa popri divadle až k Zemskej banke, ktorej firemný nápis upamätal ich na

úkol dnešnej cesty. Podívajú sa sváko dôkladne po novovystavenej budove tohoto zemského peňažného ústavu a povedia si len tak pod nos:

„Nebudem si ništ vybierat! Dám ich do tejto; šak dom majú vačší jako tá slovenská, čo mi v nej hovoreli pántáto. Čo sa mám teda ondiet, len smelo núter Sanko! — povedia si a dodávajú gurážu — uložíš a budeš mat pokoj. A žena ti tiež nebude na hlavu letet!“

„Ách, vitajte sváčko Ragan, kde sa u nás beriete?“ Takto vítal v Zemskej banke nášho sváka krajan z Brezovej, Štefan Jurkovič.

„Ná len tak som sa prišiel na teba podívat, Ščefko, jako sa máš. Či reku neodkážeš niečo domu tatkovi, alebo manke. Šak som ich včera videl. Išli spolu, tak sa nazdávam, že boli u Válkov starú manku pozret. No, s Bohom Ščefko, už mosím ist, lebo mám ešče moc roboty, aby som to teda vykonal. Čas uteká, to vieš!“

„A sváčko ozaj ste nič iného nechceli? Takto niečo od peňazí — nič? Uložiť, alebo takého niečo, nič? Ozaj nie? Alebo Vám aj požičiame, šak aj od toho sme tu“ — spytuje sa sváka krajan.

„Uložit? Neškodelo by prisám vačku, ale čo, z čoho? Z takého kšeftu, jaký je dnes? Asnaj keby si mi ty poščal z toho, čo nemáš, aj ty lagan jakýsik! Šak viem, žes' si ništ neušporél! Samé nové šaty, vlasy ulízané jako kočka — to všetko koštuje peniaze, čo si myslíš! Nále, Ščefko, a dycky si taký vyobliekaný? Ná — ani si niekedy tú zásteru nepripášeš, jako si doma kedysi nosieval, ked si tatkovi pri struhadle pomáhal kože šklbat? Nechod takýto vyparádený domu na Brezovú, lebo tam bys sa

zamazal a možná, že bys už ani neprivykél! No, s Bohom, dobre sa maj Ščefán, šak doma budem pozdravovat!“

Týmito slovami zanechali sváko svojho krajana a opustili budovu Zemskej banky, bez toho, že by boli čo len slovíčkom o uložení peňazí vzpomenúli.

„Ach, ale mám to ja šťastie — povrávajú si sváko zase na ulici. Ešče dobre, že som ho hned zbadal, šak by sa to v nom neudržalo! Viem, že by to doma prv vedeli, lež jako bych tam ja prišiel. Viselec jeden! To už máš tak na svete hrbatém, bez Brezovanov sa už nikdo neobejde. Kam strčím čižmu, všade nájdem Brezovana. Kdo ich len všade potratél?“

Znechutený chodili sváko zase ďalej ulicami až sa dostali k Mestskej sporiteľni. Obzrú si firmu, vo výklade vkladné knižky a povedia si:

„No, snad tuto už len žiaden nebude. Tuto ich teda uložím naisto, myslím že sporitelna, aj ked to ve firme nemá, ale predsa je bankú.“

A tak náš sváčko vošli opatrne dnu obzerajúc sa, či aj tu nejaký ten krajan neni, ktorý by, nech Bôh chráni, za nimi sliedil. Priblížili sa k pultu a spýtali sa tam sediaceho pána, či by neprijali peniaze na knižku.

„Ale áno, pravdaže! Veď sme na to tu; len si dajte priateľko, u nás ich máte isté, lebo veď za nás celé mesto garantuje . . . . . .“

„Ná, či aj tá Židovna henkaj hore do tej garancie patrí? — spytujú sa sváko. Moje peniaze ona nemusí garantovat, skôr bych prijal garanciu hen tých fabrík na Novém Meste a Vajnorskej ceste. A teda, interes jaký dávate?“

„Dáme vám, teda jako vám 4½% až 5 percentov.“

„Nále a osem prečo nedáte?“

„To by bolo mnoho — odpovie úradník — vysoký percent aj garanciu na raz, to vám nikto od vkladov dať nemôže. Jedno — lebo druhé. Kto si želá vysoký úrok, aj taký v niektorej banke dostane, my ale taký neplatíme, avšak peniaze u nás uložené sú isté. Budete môcť spokojne spať.“

„Šak o to sa mi hlavne jedná, aby boly bezpečne uložené, čo už aj to percento bude menšie; nech by ho čert vzal, len aby mi peniaze niekedy parom nevzal. Tak teda napíšte mi knižku volajú ma teda:“

„Samuel . . . . . .“ — ako chcú sváko ďalej i rodinné meno nadiktovať, otvoria sa zrazu dvere na protivnej strane a kto sa vám v nich nezjaví? krajan, Brezovan, pán Tomáš Tvarožek a víta sváka rozradostený, že sa našiel zase s krajanom.

„Vítajte sváčko Ragan, čo ste nám dobrého doniesli? Snáď peniažky uložiť?“

„Ale kdeby! Ništ! Len tak som prišiel. Ná, a vy ste tu? Nevedel som kde ste; aspoň sa vás niečo opýtam. Šak aj tak som vás, Tomáško, minule hladal. Či si reku tý akcie preveznete, čo som od vás kúpél pred peti rokmi. Šak viete, teda jako akcie toho Hospodárskeho banku. Viete, čo sa spojél se Slovenskú. Potrebujem náhle peniaze; šak mi nemôsite zane vac dat, jako som vám ja dal. Pamatáte sa predsa, boly po 360 korunách a ja vám s každej ešče spustím 1—2 korunky. Vtedy ste hovorelí, že budú aj 500 korún hodny. Zarobte si vy, ja vám

toho doprajem, šak sa vám peniaze zejdú. Dobrý kšeft teda urobíte, nebojte sa!"

„Teraz sú ťažké časy sváčko — vyhovára sa Tomáš — musíte ešte počkať. Nemám teraz ani já peňazí; len majte trpelivosť a predajú sa aj vaše akcie za 500·— korún. Ale požičiame vám, ak chcete."

„Včil nije, dakujem! Šak prídem po druhej. A kedy mám príjst s tými akciami?"

Pán Tvarožek už nečakal na ďalšie, ale ani náš sváko. Úradníka, ktorý počal písať vkladový doklad, odbavili sváko tak, že mu niekoľko krátkymi slovami prisľúbili, že prídu druhý raz. Tomáš sa ztratil do vedľajšej miestnosti kancelárskej a sváko vyrazili zo dverí na ulicu zahoriac spravodlivým hnevom na situáciu, do akej sa dostali v hlavnom meste i so svojimi peniazmi.

„Tuším sa už svet bez Brezovanov neobejde. Kam sa obrátiš, všade samý Brezovan. Pomaly už nebude človek nikde istý a bezpečný, či za ním nejaký Brezovan neškúli. Ešče bych tý peniaze asnaj aj nechal v tejto sporitelni, bral to parom, ale keby si bol ten Tomáš aspon moju Judu vzal, alebo sa oženél s druhú, nieču Brezovanku. Keď si ale vzal cudzú, prezpolnú, just ich tam nenechám. Dobre, že sa mi tam zjavél zavčasu, prv lež som groš naozaj uložél."

Takto si náš sváčko dišputovali pred budovou Mestskej sporiteľne.

„Nále, kde ja hriešna duša mám včil dat tý peniaze. Šak ich len mosím niekde dat, šak by ma žena vysmiala, keby som ich domu doniesél. Bola by to velká hanba pre mna. Šak tu má byt desi pri moste jakási legionárska banka. Asnaj ju len nájdem. Pôjdem teda ta k mostu."

Sváko naberajú smer dolu rynkom ku Štúrovej ulici až príjdu ku budove Slovenskej všeobecnej úvernej banky.

„No, vidíš hu, šak aj tot je jakási slovenská banka. Aj dom majú veru veliký, nuž oprobujem teda tam, nech je už jako chce."

Hore schodami hlavného vchodu vošli sváko do predizby a k najväčšiemu svojmu prekvapeniu, koho vám cez sklo nevidia? Zase len Brezovana. Hned oproti sedel Martin Mičéch zpod židovskej školy. Zakliali sváko škarede až sa skoro budova tejto banky zatriasla a bez toho, že by boli vstúpili dnu, obrátili sa rýchle, vybehli z banky na ulicu. Povedali si, že teraz už nebudú vyberať, ale uložia peniaze do najbližšej banky, čo by v nej priam aj bataillon Brezovanov za pultami sedelo. Nebolo ju ťažko nájsť, lebo hneď na protiľahlom dome čítajú sváko i bez okuliarov nadpis:

„Banka československých légií."

„Tuto ich teda dám, nebudem ništ rozmýšlat; šak sú tý banky všetky jednako isté. A šak ja som mal od jakživa legionárvov rád, na nich sa spoliehal aj náš nebohý — Pán Bôh mu daj slávu večnú — Milanko z Košarísk Štefánik ked viedol vojnu za našu slobodu, nuž spolahnem sa aj ja na banku legionársku."

Vošli sváko do banky a pri najbližšej prepážke sa opýtajú, kde sa môžu peniaze uložiť.

„Tu vedľa, pri druhom obloku, je tam nadpis — Vklady — tam sa zahláste" — znela odpoveď úradníková.

„Pán Bôh daj dobrý den! Prosím vás, tuto sa dajú peniaze uložiť?"

„Áno, tuto, len prosím chvíľočku počkať" — odopovie úradník, zapisujúci niečo do veľkej

knihy, bez toho, aby sa bol na vkladateľa obzrel. Patrne mal na spech.

„Toto sú tu nejakí fajn ludia, poriadni! Tu budú moje korunky dobre opatrené. Len, aby sa tu nenadabél nejaký ten „náš.“ To by ma teda hodne mrzelo.“

Čo sváko náš takto uvažovali, úradník za prepážkou dokončil svoj zápis, vstal, obrátil sa ku stránke a poznajúc sváka, ako svojho brezovského krajana prívetivo sa k ním prihovoril a spýtal, či to teda oni chceli uložiť peniaze.

Zarazilo sváka, že aj tu zas naťapili na Brezovana, ale zpamätali sa zaraz a ako len mohli, najvážnejšie odpovedali:

„Ach, čože by som ja ukládal Ščefko! To tu bol nejaký pán a ten sa pýtal, kde sa peniaze ukládajú. Tuším, že už aj odešiel, alebo sa niekde tu ztratél.“

„Vieš, či tu reku nebol tvoj krstný otec; mám na ruke vačší kšeft, nuž potreboval by som do kompánie poriadneho človeka. Napadlo mi, ked som bol na blízku, že sa teba opýtam. Nuž, reku, neni sú tu?“

„Neni, veru neni — odpovie úradník, krajan — oni málo chodia do Bratislavy.“

„No, ked neni, neni! S Bohom! Šak budem doma vaších pozdravovat. Dobre sa maj, Štefko!“

Takto sa rozlúčili sváko od krajana, peniaze zase neuložili, za to však spravedlivo sa nahnevali a sotvá stačili z banky na ulicu vykročiť, počali ocelovať všetkým Brezovanom až sa obloha mračila:

„Vy lantoši jakísik, vy darebáci! Plné mesto ich máš; nie aby bol každý doma, pri ot-

covi ostal! Há?! Či Doriný nemôhél dale pálené merat, Durkovíč kože štrichovat, ha?! Mičo, vajcá čítat, Ščefán vlnu šarovat, há?! A tí ostatní, či by neboli mali dost roboty doma? Ale to sa vie, doma by ich boli tatko ešče aj za uši niekerého vytrhali, dobré by im mosely byt aj vyšmatlané čižmy — a tu páni nad pánôv! Vidiš ich, jakí sú vyfintení! Sto vozových, žeravých striel im do pánskej duše páralo hned tedáž! Dobre bolo Brezovanom, dokál sa nemeščili, ale zle bude, ked sa budú takto potvorit! Ej otcibohu prisám, veru zle! Len čo by ten svet bez Brezovej robél? Kolko je len kdekade Brezovanôv. Bol som šak v kolkých bankoch a v každom som nejakého našiel. Ba či je ešče niekde nejaký národ bez Brezovana? A predsa len nebudú vedet o mojich peniazoch! Veznem ich domu, truhla je najistejšia, tá aspon ništ nezradí!"

Avšak sváka i vzdor tomuto ich pevnému rozhodnutiu predsa len trápilo, že „ništ neporídeli," že peniaze neuloželi. Sklamaný kráčali hore Námestím Republiky, ku stanici usilovne premýšlajúc, že — čo mám naozaj len zrobit. Ako si tak vykračujú, zbadajú na lavej strane velký palác s nápisom: „Tatra banka."

„Oprobujem ešče túto a či tam bude nejaký známy, alebo nebude, peniaze tam uložím! Šak nedopustím, aby sa mi žena vysmiala, že som chumaj a neviem ani peniaze na knižku uložit. To hla, nedopustím."

Vošli sváko do Tatry banky, pozdravili sa, ale rozhovor začali na iný spôsob:

„Dobrý den, ludkovia mojí, ale prosím vás neni, tu u vás nejaký Brezovan?"

„Ale, čože by nie, sú u nás až traja — hlási sa ktorýsik úradník z likvidatúry. Môžem vám ich dať zavolať, ktorého si prajete; Tatáru, Halabrína, či Štefánika a či všetkých troch?“

„Ale, len kerý je najbliže“ — odpovedia skromne sváko. V tom vstúpi do oddelenia Brezovan, Vlado Štefánik.

„Čo si prajete, sváčko Ragan?“

„Nále, chcel som sa ta Vladko, opýtať, kedy a o kolkej ide vlak na Brezovú?“

„O pol tretej, sváčko.“

„Dakujem, s Bohom, šak teda budem doma pozdravovať“ — povedia sváko a rýchlym krokom vybehnú von na ulicu.

„Aby vás všetkých porantalo! Vy lantoši jakísik, sto striel centôv žeravých do váš pálelo! Tuším ste sa šetci proti mne zrekli! Či sa nebodaj nedozvedeli nejako, že chcem peniaze ukládať? Ba keby vedeli, tí miglanci jaké mám peniaze, aj by si niekery vzal tú vnučku moju, Ančinú dcerinú Zuzku. Ale, ništ! Lebo si hu vezme niekdo bez penazí, alebo nech sa nevydá. Starý otec zanechá čosi, újde sa jej z toho niečo též. Ja porád hovorím Anči, aby sa račiej vydala za chudobného a poriadneho, jako za takýchto panákôv. Ale penazí v Bratislave neuložím ani za ništ, račiej ich dám vnučke do vena, ale len po svadbe, alebo najlepšie až po mojej smrti, aby ich nepremárneli. Neuložím, veru až v truhle. Žena mi síce bude mydlit hlavu aj bez mydla, ale ja viem, čo jej poviem — aby čučala, lebo dlhé vlasy — krátky rozum.“

Sváko zapália si pred poštou do fajky a zaberú smer hore Suchým Mýtom k nádražiu pevne rozhodnutý, že peniaze v Bratislave do

banky ani za svet neuložia, Ako tak kráčajú podopierajúc sa palicou po Štefánikovej ceste, naraz zastanú pri Československom Dome. Ich pozornosť upútal pestrý výklad Hypotečnej banky Českej filiálky. Prezierajú sváko výklad a v ňom uložené cennosti s každej strany, prejdú od jednoho výkladu ku druhému a vidiac v ňom i nové československé dukáty uložené, začnú polohlasne uvažovať:

„Ach, či si ty chumaj, Sanko! Tolko sa tralágaš po Bratislave a táto ti pod nosom bola, čos' sa nemohél tu hned stavit? Tak ti treba! Hla, to tu mosia byt moc poriadni ludia, ked tý dukáty spokojene v okne ležat nechajú. To hla by inde sotvaj urobeli. Nebodaj ich tam všetci tolko majú, že im na peti v okne už nezáleží. Zkusím to teda tu, tu ich uložím, nech sa už čo chce robí."

Sváko sa chmatnú po kabeli, či sú ešte v nej ráno tam zašpendlíkované peniaze, vložia fajku do vrecka a vkročia do banky.

„Pán Boh daj dobrý den! Prosím vás nemáte tu niekoho z Brezovej medzi úradníkmi?"

„Nemáme ver, ani jednoho" — hlási sa pri prepážke uradník Špaček, rodák zo Skalice.

„Nále, ani z blízka Brezovej tu nikoho nemáte?" — spýtajú sa sváko ďalej.

„Nemáme ver nateraz nikoho, bol tu jedon, ale ten je na dovolenej práve, sme tu len sami."

„No, tak je teda všetko v poriadku ;— oddýchnu si sváko z hlboka, — uložél bych pár koruniek na knižku. Reku jaký dávate percent?"

„Nateraz päť od sta" — vraví úradník.

„Veru by ste mohli dat aj desat, — nech som huncút."

„To hľa, nemôžeme, sváčko — povedá úradník. Ale u nás to máte naozaj bezpečné. Naša banka, negšeftári, ale dáva peniaze len na intabuláciu na prvom mieste na majetky a domy. Nezabúdajte, že za nás garantuje zem Česká a ešte zvlášť celá Československá Republika. Ono vám je to tak sváčko; aj vysoký percent aj úplnú garanciu, to obidvoje na raz nikde neobsiahnete.“

„Všetko sa mi zdá pán úradník, že tá vaša banka je v rodine s meskú sporitelnu“ — dôvodia sváko.

„Možno, že sme — ale moc nie moc; shodujeme sa len tam, že jak ona, tak aj my sme nezárobkové peňažné ústavy.“

„Tak teda tu ich uložím hneď. Píšte teda knižku! Mám štyridsat tisíc a volám sa Samuel Ragan.“

Úradník knižku vystavil, pokladník odoberúc si peniaze oddal ju vkladateľovi, sváková a tento si ju zase na to samé miesto, odkiaľ peniaze vytiahli — do novín zabalenú vložili a zašpendlikovali. Odobrali sa od úradníkov a keď boli zase na ulici, oddýchli si z hlboka:

„Kdo nemá v hlave, má v patách! Pochodél som celú Bratislavu a zedral jedny duplovky — ja chumaj! Môhél som si hned sám cesty zašanovat! No, šak druhý raz budem zas múdrejší, potrafím do tejto Hypotečnej aj o polnoci, čo aj bez lampáša.“

Teraz už ľahšie kráčali sváko Ragan ku stanici, poneváč svoju ťažkú úlohu s vkládaním peňazí na vklad do banky — dobre vybavili.

Stanovisko sváka Ragana ku novotám v stravovaní a v móde.

V nedeľu po odpoludňajších bohoslužbách vysedúvajú súsedia po celej Brezovej na priedomí. Mužovia fajčia z faják a diškurujú o rozličných záležitostiach, ženy zase o veciach ženských. Pravda, ako to už na vonkove býva — kritizujú kde koho, kritizujú okolo idúcich. Je to už starý, zakorenený zvyk na Brezovej, že ľudia sa navzájom zdravia na ulici. Pozdrav tento u rôznych ľudí tiež rozličným spôsobom býva prejavovaný. Niekto zdvihne klobúk, čapicu naúplne s hlavy a vypovie celý pozdrav:

„Pán Bo daj dobrý den!“

Iní zase — aby sa nepovedalo, pri pozdravení iba ukazovákom do okraja baranice, alebo klobúka džugnú a pod nos zahundrú:

„ . . . . bré ot! . . . . bré ráno!“

Aj na takéto pozdravy odpovie pozdravený Brezovan, lebo Brezovanka stejnými slovami: „Pán Boh daj!“

Akokoľvek si tento obligátny pozdrav kto odbude, len nech sa pozdraví bo ináč by „vyhorél“ na Brezovej. Súsedky a súsedia podávali by si ho v kritike až do siedmeho predchodcu. Ešte lepšie svedoctvo o dobrej vychovanosti a poriadkumilovnosti podá o sebe každý, kto povedľa pozdravu zachováva dobré brezovské spôsoby. Tieto

pozostávajú z ďalšieho prívetu krom pozdravu. Stačí naúplne, keď okoloidúci aniž by sa zastavil, prihovorí sa na priedomí sediacim, alebo stojacim:

„Ná, sedíte?“ A sediaci zavolajú na neho.

„Sedíme!“ A dosť. Ide si ďalej. Alebo:

„Ná, stojíte?“ A zas jako predošle:

„Stojíme!“

Nesie daktorá strynká vodu, alebo čokoľvek iného, tu sa jej opýta súsedka:

„Neseš?“

„Ná, nesem!“ — odpovie strynká.

Tieto a podobné, veľmi stručné prívety a odpovede stačia, aby patričná osoba pred brezovskou verejnosťou osvedčila svoju dobrú výchovu a spôsobilosť. Nik o nej nepovie, že je on alebo ona nadutý, namyslený. Táto vzájomná pozornosť je na Brezovej zvykom obecným, prechodiacim s pokolenia na pokolenie. Musím však priznať, že u niektorých jednotlivcov z radov teraz študujúcej mládeže, zabúda sa na túto tradíciu, čím u starších Brezovanov vzbudzovaná je vždy značná dávka nevole a ostrovtipnej kritiky.

Sedia si teda naši zdatní Brezovania a besedujú o politike, o obci, cirkvi a najviac o obchode a novotách, ktoré brezovskej garbiarčine neúprosne konkurujú. Do hovoru zamieša sa im Juro Opálka, takto študiozus práv na bratislavskej univerzite Komenského. Opálka je zásadný antialkoholik a hlásateľ idey — „nazpäť ku príode.“ Začne teda súsedom vykladať o hnutí zvanom „mazdazdan“; ako do Bratislavy prišiel nejaký prorok z Ameriky obliekol si červený talár a v tomto prednášal o tom novom smere ku záchrane ľudstva smerujúcom. Prorok vraj medzi iným kázal, aby ľudia nepili žiadnych alkoholických

nápojov, ale iba vodu a mlieko, aby vôbec nepožívali mäsa, lež jedli ovocie, zeleniny, miesto masti mastili jedlá maslom. Keď si ľudia takto upravia svoj jedálny lístok, budú denne telo cvičiť, na čerstvom vzduchu sa zdržovať a nefajčiť, — dožijú sa vraj tak, tak dlhého veku, ako ten prorok, mazdazdanista, — ktorý ako študent Opálka sväto — sväte tvrdil — mal 75 rokov a vyzeral ako by mu práve 30 rokov minulo.

„Ná môhél bys nám tu povedat aj to, že sa mu akurát zuby rezaly — skočia sváko do reči Opálkovi. Jestli bude ešče dlho živý, nebodaj zemre v rezaní zubov! Jurko, ná — ty tomu veríš?“

„Prečo bych neveril sváčko, ten človek nič zlého ľudstvu nekázal?!“ — odpovie Opálka.

„Nuž ja bych mal k tomu niekeré punktácie“ — pokračujú sváko používajúc v reči aj cudzích slov, keďže mali do činenia s viselcom síce, ale ktorý za pár mesiacov nebodaj už fiškálom bude. Sváko jako „svetachodený“ Brezovan, veru vedia jako sa treba s učenými ľudmi rozprávať.

„Predne nepozdáva sa mi ten tvoj prorok. Čo je to za proroka kerý kapustu jie?, — ten by na Brezovej ani kostelníkom nemôhél byt. Nepriznávam teda jeho proroctvo! Za druhé jako si spomenúl, že jako von, ten tvoj prorok, je proti alkoholu, — hned som si myslel, že mosí byt prezpolný, cudzinec a nie Slovák. Len cudzí človek môže podobné fabule tárat. Jaká by to bola svadba, krst, karmina a hody, aby sme si nevypili?!“

„Tak je, na vlas je tak!“ prisviedčajú súsedia.

„Hlad synku, šak my, Brezovania sme tiež proti alkoholu, nepijeme tie všeliaké pálenčiská, brentáky a gebuziny. My vačším dílom len víno pijeme, aj to len vtedy, jestli je dobré! Kapusnicu nech si vypijú páni; Brezovan zlého vína nepije. Ná, — a ked je ve víne špiritus, čo teda ty alkoholom voláš, je to víno krstené, v pivnici zrodené a takého poriadny Brezovan nepije.“

„Hja, sváčko, i vo víne samom je alkohol, ako v každom opojnom nápoji, teda ani víno by ste nemali piť — protestuje ďalej študent Opálka, — všetko škodí zdraviu.“

„Ale chod! Čo hovoríš faciny! — oponujú sváko. Ja ked cítim ve víne alkohol, nepijem ho. Vidím, žes' sa odcudzél brezovskej manýre; šak až budeš starší a ostaneš na Brezovej, uvidél bys, že sa mýliš. Či nemám pravdu súsedia?“

„Tak je, máte pravdu, sváčko“ — prizvukujú prítomní a sváko pokračujú ďalej.

„Dívaj sa Jurko môj. Jaké by to boly Vianoce bez „Ježiškového,“ ked ti už mám tak vysvetlovat?! Ná — a ked ta bolí žalúdek, brucho, azdaj poletíš k doktorovi, alebo do Bratislavy ke profesorovi? No, vidíš! Pôjdeš, jako aj tvoj otec a dedo chodieval ke Tvarôžkovi, alebo Krutému, alebo na cirkevné a vypiješ si kališek niečoho od žalúdka; vón to už každý šenkár vie, čo má komu naliat.“

„Veru vie najlepšie!“ Súhlasia súsedia.

„Neni to správne, protestuje zase Opálka — ľudia si tak navykajú na sústavné pitie, zdraviu ľudskému škodiace.“

„Nuž hla, a vieš čo hovorí Hanák? Že zlo enom zlom vyhnáno býti může“ — dôvodia sváko. Pri poriadku nech si človek vínka vypi-

je a keď idú nanho mdloby, aby dal radšej šenkárovi jako apatikárovi a vypil si v šenku kalíštek domavarenej borovičky, alebo slivovice a hneď je brucho v poriadku."

„Podívaj sa Jurko! Poznal si brezovských Poláčkovcôv? No vidíš! Otcibohu prisám, veru nerozlial ani jeden a dožil sa každý vysokého veku! Pán Bôh im daj slávu večnú! Pri poriadku si každý vypil a žil veru dlhšie jako mnohý, kerý nepije."

„Ej, reku keď ste sváčko spomenuli nebohých bratov Poláčkovcov, povedzte nám jako to bolo, keď sem priviezli našého slávneho Jozefa Miloslava Hurbana, theologa z Bratislavy — vtedy ešte Prešporka, na sviatky kázať" — vraví súsed Krihák.

„Skočél si mi do reči — odpovedajú svákо. Nuž, ale keď sme pri tom; z tolka čo vám to teda poviem. Ná, boli traja bratia každý vyše sedomdesát ročný, svákо boli z nich najstarší. Sedávali zvačša vždy dva najstarší na lavičke pred domom a radi vyprávali o našém národném oslávencovi, Hurbanovi, daj mu Pán Bôh slávu večnú. Mosím vám to teda tak povedat, jako sváčko Poláček sami hovorievali. Tak teda čujte, kerý ste ho nepoznali:

Jako to už u nás bývа, chodeli sme s vozom s kožiami do Prešporka. Vtedy ešte nebolo železníc. Raz hen v Přešporku, vón teda, jako ten theolog, Hurban oslovél keréhosi, aby ho vzali na vôz a zaviezli na Brezovú.

„Ná, sadnite, šak sa uvezeme. Boly akurát sviatky výročité. Hurban prišiel. Išli sme spolu aj tot s Martinom do kostela. Keď tretiu pesničku vyspievali vyšiel na kancel jakýsi neznámy. Hovorím:

„Martin!“

„Čo chceš, Jano?“

„Kdo je to tam na kancli? Šak je tuším Žid, keď je zarostený!“

„Neznám človeka, lahko je aj Žid, šak uvidíme, čo nám povie.“

„Keď utichél organ, pomodlél sa na kancli a začne kázat. Ale mu to nijako nešlo. Hovorím:

„Martin!?“

„Čo chceš, Jano?“

„Ná šak ten nevie ništ! Tuším, že ho tu necháme.“

„No, neviem, neviem, šak už len čakajme.“

Ale od pol kázne, keď sa vyspievalo a ztíchél organ, začne vám ten kázat! Už bol vtedy osmelený. Ej! bola to kázeň! Hovorím:

„Martin!“

Čo chceš Jano?

„Nenecháme ho tu, ale von nás tu nechá. Aj sa tak stalo! Bouprisám, aj nás tu nechál. Darmo sme ho chceli; odešiel a vrátél sa do Prešporka.“

„Sváčko a vy súhlasíte s tým, aby sme maso nejedli?“ — spytuje sa ktorýsi kurenčiar.

„Už bežím, jak blázen — odpovedia sváko — čo bych súhlasél. Veru, bys slabo hvízdal, keď bys si ve svete nezajedél kus massa, husiny, alebo inakšej pečienky. Slabo bys hvízdal, keď bys si brucho fazulú, alebo salátom napchál.“

„Dobrá, sváčko, ale z prílišného požívania mäsitých pokrmov ľudia dostávajú reumatické nemoce. Tomu by sa dalo vyhnúť, keď by sme čím viacej surového ovocia a dľa možnosti len dva razy denne jedli a vôbec mäsa si nevšimli“

— poznamenáva Opálka. Ku skupine debatujúcich pripojily sa aj poniektoré ženičky, súsedky.

„Aj na to ti dám tromf — prizvukujú sváko. Zajac si žije zaiste slobodne a predsa som už čul zajacov kašlat. Hla, vôl zjie kopcom hránta trávy a prečo bys ty nám len dva razy denne dával jest? Prečo zvieratá, keré žerú trávy, nedožijú sa dlhého veku, skapú, alebo ich mosíš dorazit? No vidíš, to je všetko márnost ludská, svetská, čos od toho proroka čul. Patrelo by ho trochu do zoly namočit, viselca delenjakého! Je tak susedia, či nie?"

„Na vlas je tak, veru by ho namočit patrelo!" prisvedčia všetci.

Debata o americkom prorokovi a jeho čudesných názoroch tak sa zdá dospela konca. Súsedia ešte kde tu vrtili hlavami nad jednotlivými vývodami Opálkovými, ale pretriasat poznovu a verejne celú vec nikomu sa už nechcelo, bo sváko dali „poriadný tromf" tomu miglancovi, na druhého už teda nič nezbývalo. V tom prechodia po ceste dve dievčence, študentky s vlasmi á la mikado pristrihnutými. Obešly aniž by sa boly ku skupine súsediek a súsedov, okolo sváka shromaždených, čo len slovíčkom prihovorily, alebo ludí pozdravily. Možno, že boly tak zabrané v rozhovor, že zabudly na povinnost. Táto nedôslednosť vyvolala meňovite u súsediek príval nevole a zloby.

„Ach hla, nále, vidíš ich, jaké sú nafrndolené a čie sú to? — rozhorčujú sa strynká Tataréch. Skoro som ich nepoznala. Milý, mocný Bože, je ten svet zvrátený!"

„Ej veru je prevrátený — vmiešajú sa do hovoru strynká Dankéch, kdo by to bol ke-

dysi o Brezovej povedál, že dievky budú chodit ostrihané jak myjavskí kopaničiari!? Šak, — keby to ich staré manky na nich videly, nebodaj by sa v hrobe obrátely! Podívajte sa ludkovia moji na ne, ej šak sa len podívajte! Kde nechaly naše starodávné a ešče aj dnes veru parádne rukávce, prucel, ručník, kasaničku a čižmy? Nebodaj sa hanbia za náš kroj! Nech som huncút, krk bych mojej Jude vykrútela, keby sa mi mala takto zondiet na potvoru . . .“

„Škoda sa vám hnevat strynká — prihovára sa zase študent Opálka — to len osoží trvalému vzrastu vlasov, keď ich trochu pristrihnete. Tak aj u tých dievčat. Nezazlite im, že kroj náš brezovský nenosia. V ňom predsa nemožno do školy chodiť, len iba vo sviatok a ku slavnostným príležitostiam treba obliekať . . .“

„Aj máš, aj nemáš pravdu, synku — preruša sváko Opálku — jako sa na vec dívame. Tot nedávno videl som v Bratislave dievky jako chlapčiskôv ostrihané, na vlas tak jako môj vnuk, Juro. Jaká je to móda? Čo sa teda do hola neostrihajú, aby maly hlavy jako mužskí? Ba videl som aj staré manky, ba aj bezzubé, staré baby boly tak ostrihané, jako chlapčisko.“

„To je už zvrátený celý svet, čoho sa my ešče len nedočkáme na naše staré kolená!?“ pohoršujú sa súsedia.

„Veru zvrátený a od základu, ženské sa po nás opičia, ba čo vac — aj fajčia a veru aj si upijú.“

„Počkaj, Sanko — ozvú sa strynká Gavoréch — to hla, nemôžeš o všetkých ženách hovorit, to bych si teda vyprosela, abys vedél!“

„Vidíš Zuzka, tohla som chcel povedat, z huby si mi to vytrhla, už som to mal na jazyku — vyhovárajú sa náš sváko — ešče abys sa preto na mna nahnevala. To nerob! Ved to my chlapi dobre vieme, že nie všetky ženy sú také, teda čest výnimkám! Mal som na mysli len niekeré z tých onakvých, jako o nich aj v novinách píšu. Počkaj, jako sa ale volajú? No, hla na jazyku sa mi to moce, — počkaj, — eksecirované nie, ale na — ované končí to slovo. No, čert ho vzal, jako sa to ale volá . . . !“

„Snád emancipované, sváčko — pomáha Opálka.“

— Ahá, tak je, na vlas je tak! No a čo som sa nakrútel modzgom a jazykom, ale doma bych bol na to prišiel, šak to mám aj v novinách poznačené! Nuž hla, to len niekeré z tých emancipovaných sa po nás mužských opičia. Ešče raz teda, čest výnimkám. Ale na Brezovej by sme sa obešli bez tých novôt.“

„Obešli veru!“ — súhlasia všetci, svákovia i strynké.

„Neni v tom božieho požehnania — pokračujú strynká Bzdúchech. Ništ dobrého v tom pre budúce pokolenie nevidím! Naše dievky sa frndolia, cifrujú a kdož ho vie, či sa rozumia vareche, hrncu, či vedia hrstovat a okopávat?! Budú tí mužovia šťasní, kerí si ich poberú, ej budú veru — nech sa ve snách neplete!“

„Aj vy nemáte byt tak prísnym súdcom, strynká — ozve sa Opálka — brezovské mamičky veru zaúčajú si svoje dcérky ku prácam v domácnosti, v kuchyni aj v gazdovstve. Krivdíte im bez príčiny! Brezovským dievčencom hany neni! Keby neboly k čomu, nechodili by prez-

poľní mládenci hľadať si na Brezovú nevesty! Dvadsaťdva Brezovaniek vydatých je za farármi. Ukážte mi ešte jednu obec na Slovensku, kde by nevesty, tak vzácné a hľadané boly, jako na Brezovej! Nenájdete jej ani s lampášom v pravé poludnie!“

„Ná, — a tys sa dosál prečo neoženél, ked na nich viny nenachádzaš? — odseknú mu nazpäť strynká Bzdúchech.“

„Ja sa ešte nemôžem oženiť. Poznáte príslovie, že „najprv faru, potom Maru“ Najprv musím vyštudovať, vybudovať si stálu podstať životnú, mať teda tú „faru,“ abych si mohol vziať „Maru,“ to je — oženiť sa a môcť vychovať ženu a rodinu. Pochybujem, že bych si kedysi od inakial vzal dievča za ženu, jako z Brezovej. Nevie síce čert, čo Pán Boh dá, ale neverím, že bych inde zaklopal“.

„Nech je jako chce, ale novoty a módy nám neosožia — vravia sváko. Šak ich vidíte, tý študentky. Aj si oblečú niekedy brezovský kroj, ale čižmy nie. Miesto nich navlečú topánky s vysokými opatky a hodbávnymi pančuchami. Rubáč si na slaninu len na pol prsta spustia; no, kdo to jakživ videl? A takto sa vám ukazujú a pri muzice vykrúcajú.“

„Tak je, na vlas je tak — horšia sa strynká Rechtorisách. Vlasy si na hladko nepričešú, jako sa ke kroju patrí, lež si ich nakulmujú, naondia jako velkomestské slečne. Tohla je potvorenie našého kroja. Ešče, aby si miesto ručníka širiak na hlavy narazely, potom ich už ozaj len do maku za strašiakyov proti vrabcom postavit.

„Veru zle bude s budúcimi pokoleniami, jestli sa tu náprava nestane — poznamenávajú

výstražne sváko Papánek. Taký nešvár s našimi národnými krojmi mal som príležitost aj na druhých stranách Slovenska videt. Mládež potvorí staroslávne ľudové kroje, jako jej to na korzo pasuje. To hla je škandál!"

„Škandál, nech som huncút! — pokračujú sváko Ragan. Pánščina nevede k dobrým koncom, tá svádza ludí k márnosti, k lahtikárstvu. Bol som tod v Bratislave a hladal som referenta od železníc. Viete, jak som tam bol tým pánom povedat na riaditelstve, aby nikomu nenapadlo preložit z Brezovej našého prednostu, Čečetku, který je u nás od prevratu, robí službu k úplnej spokojnosti našej a celej Československej republiky. Zaiste nejaký viselec mu závidí, chcel by ho vystrnadit a sám sa sem dostat. To my, Brezovania nedopustíme, aj ked by sme mali s deputáciu k pánu prezidentovi, do Prahy ist!

Nuž hla, tak som hladal toho pána referenta. Vón viselec býva v dome, kde sú aj ve dne všetky dvere stále zamknuté, takže mosíš zvonec pritlačit, aby ta núter pusteli — a aj to, najprv sa ten, čo je vnútri cez okienko na človeka podíva, či ho reku má pustit. Pred dvermi všade majú rohôžky na retiazkach priviazané, aby im ich niekdo nepopchél, neukrádel. Až tam dospieva pánščina. Ludia si neveria, jeden v druhém len kmína, ošmeka vidia. Šak prečo by ináč ve dne na zámek sa zamkýnali. To my, na Brezovej ani v noci dvere na zámek nezavierame. Načo by si v hlavnom meste rohôžky ke dverom na retiazky viazali, ked by tam všetko stateční ludia boli? Na Brezovej ani žrebca, ani jalovicu k vozu nepriviažeme, nieže by ešče rohôžku! Tak — a fčil

to porovnajte, ludkovia moji, kde je poriadnejší svet, kde sú poriadnejší ludia?“

„Na Brezovej, kdeže by inde“ — odpovie celý húf.

„To sa rozumie, že na Brezovej! — pokračujú sváko. Šak som si aj pomyslel, ked som bol v Bratislave a videl ten pánsky poriadek, reku — Otcibohu prisám, je to tu hyd!

Nuž hla, to bych teda aj našej brezovskej mládeži radél: pomaly s pánščinu, pomaly s novotami! Nezahadzujte staré, dobré zvyky a kroje vašich rodičôv! Nenahradia vám ich všeliaké čačky-mačky, kanafasy a zefíry. Podla Písma sa spravujte, keré hovorí: „Drž se toho co máš, aby žádný nevzal koruny tvé!“ Všetkého s mieru a pri poriadku, aby Brezová neklesla na spôsoby Bratislavy!

Tak — ale už podme, je večer, treba večerat a doma byt,ked na večer zvonia. Dobrá noc!“

„Dobrá noc, dobrá noc, Pán Bôh daj aj vám!“ — ozývajú sa pozdravné hlasy s priedomia a národ sa rozchodí do chalúp k nočnému odpočinku.

Sváko na Dunajskom Veľtrhu v Bratislave.

Laňského roku stala sa zmena s naším sváčkom. Voľajakosi ináč sa predstavujú svojmu okoliu, ako predtým. Nie sú tak shovorným ako dosiaľ, ba ani na ulici a v šenku u Tvarôžkov ich nevídať. Vo voľnej chvíli zasadnú si za stôl, alebo na nálep, vezmú noviny do ruky a večne len čítajú. Sú to „vačím dílom" slovenské bratislavské denníky, ale najdú sa i pražské denníky české. Slovenský Denník a Stráž na Sione predplatili si sváčko už pred rokmi, ba dávno pred vojnou v ich administráciach, ostatné časopisy kupujú si v obchode u Ivana Gavoru. Zaujímavé pri tom je, že sváčko čítajú noviny nie od predku úvodníkom počínajúc, lež od inzerátov a hlavnú pozornosť venujú národohospodárskej rubrike. Poznajúc vrodený sklon každého Brezovana ku obchodnému podnikaniu, aj bych chápal tento spôsob sváčkovho čítania časopisov, ale nápadná mi je nezvyčajná táto vytrvalosť sváčkova v čítaní a ku tomu viacerých denníkov. Čo to má znamenať? Strynká sa kedytedy tiež pozastavia nad sváčkom, ale len za jeho chrbtom. Založia si ruky nad pásom, hľadia na sváka, krútia sem tam hlavou nevediac dostatočne pochopiť, čo sa to s ich starým stalo, keďže sváko z celého čítania strynkej ani slova nepovedia. Pred tým a menovite počas volieb do obcí i do parlamentu sváčko zavše novinami na

stôl praštili, strhli nervóznym hmatom okuliare s nosa a vybúšili:

„Republikáni — ludáci, evanjelíci — katolíci. Sto vozových striel im žeravých do duše pálelo! Jedného Boha majú, jednu krv slovenskú nosia v sebe a majú sa radi jak pes s kočku. Kdo to len jakživ vidél v našém národe! Co z nás Slávů bude za sto roků?! Otcibohu prisám, ja bych to všecko do zoly namočél, tam nech sa hádajú a klmačia! Veru namočél ja, nech som huncút!"

Teraz však sváko ani nemuknú, čo strynkú a súsedov velmi udivuje a stupňuje ich zvedavosť do značnej výšky. Toť raz prišli k ním na návštevu dvaja vnuci, synovia to ich dcéry Judy, a uvidevší ako sváko s okuliarmi na špičke nosa založenými na nálepe sedia a pozorne čítajú, zavolá ktorýsi „viselec" z nich ku svojmu bratovi:

„Podívaj sa, náš dedko budú nebodaj ablegátom, ked viac novín prečítajú jako pán farár . . ."

Sváčko tejto poznámky nepočuli, tak boli zabratí do čítania, chlapci sa pekne pozdravili starému otcovi a došli do kuchyne ku starej mamke, čili po brezovsky — ku babke. —

Súsedia a priatelia rodiny Raganéch už nemohli ďalej udržať v sebe velikánsku zvedavosť, tápajúcu po príčinách výšoznačenej sváková premeny. Probovali mnohí z nich všelijakým spôsobom dozvedeť sa o podstate tejto veci, rozčulovalo ich, že sváko chovajú sa ku všetkým rezervovane, zkúsili to aj pomocou strynkej vyzvedeť, ale všetko márne. Sváko ostali i teraz dôsledným Brezovanom, ktorý — ak chce niečo obchodného podnikať — prizná sa s tým nanajvýš svojej že-

ne, iný — hoc aj krvný príbuzný, nedozvie sa z projektu vopred ničoho, iba ak sa obchod nevydarí, vtedy i sváčko dakedy priznajú: „Eh, nestálo to za reč, šak som ani nemal úmyslu ten kšeft zrobit".

Súsedia sa ani teraz od sváčka ničoho nedozvedeli, len keď sa blížila doba ku prihláškam na Dunajský Veľtrh, jednoho večera povedia strynkej, aby si k ním na lavicu za stôl sadli. Strynká ihneď tušili, že zo sváčka niečo neobyčajného, ale pre rodinu dôležitého výjde. Takéto pozvanie znamenalo predpoveď ku významnej rodinnej porade, ku ktorej cudzí prístupu nemal. Porady tieto odbývaly sa u Raganov vždy, keď mali ísť sváko „do sveta za kšeftom" už či sám, alebo spoločne so strynkou. Strynká teda prisadli utrúc si vopred koncom zástery ústa, preložili ruky na hrudi, hotová pozorne sledovať vývody a plány svákove. A sváčko spustia:

„Vieš stará, to už dale nemôže ist. Naše poctivé garbiarské remeslo upáda. Ešče kde-tu garbiarčí jeden druhý Brezovan, ale len starý. Mladí miglanci nekráčajú v šlapajách ich otcôv. Jeden kupuje a predáva vlnu, druhý lifruje telce do Bratislavy, tretí svine do Vrbového a Pieščan, štvrtý kšeftuje baranými rohami. Tam si dva zrobeli fabriku na šebrové kože, tam ten si zas zrichtoval šarovnu a málo, velmi málo Brezovanôv prevádza garbárčinu. Kedysi každý statočný Brezovan bol garbárom a ščil sa tá mládež opičí po móde, po novotách a delenjakých talafatkách. Fabriky pochovajú aj naše remeslo; v tých neni božieho požehnania . . . . ."

„Sanko, ty už na tom ničoho nezmeníš — preruša strynká sváka v dúmaní — sme starí,

nejak už s Božú pomocú prežijeme aj ostatné dni nášho života; čo sa my už máme starat? Nechajme to mladým, našim potomkom, tí nech sa trápia . . .“

„Máš pravdu — povedia sváko — ale ja predsa dúfam, že sa mi podarí presvedčit svet o tom, že kože, vyrobené na Brezovej, sú na celém svete najlepšie. Myslím, že svet, čo aj pozná Brezovú pod Bradlom, ale zabúda pomaly na chýrnost našej partieky, brezovských podešiev a futra. Som už starý, ale sily a chuti mám aj za desat mladých. Čuj, čo ti chcem povedat: Brezovania mosia sa schopit a upozornit aj cudzozemsko na ich partieku. Už mám aj plán, jako to zrobit. V novinách slovenských a českých som čítal o tom, jako sa v našej Republike poriadajú veltrhy, raz Prahe, raz v Bratislave, v Brne ba aj v Liberci. Sebe na mysli, — tam bych to mal zkusit . . . .“

„Čuj, starý — zamiešajú sa do hovoru strynká — sú to také trhy jako bývajú ve Vrbovém, alebo v Trnave?“

„Ná, nebodaj sú tolké, asnaj aj vačšie — odpovedia sváčko a usmejú sa lišiacky pod fúzami — šak uvidíš. V novinách som vyčítal, čo a jako sa ty trhy poriadajú. V Bratislave počína jasenný koncom augusta, nuž oprobujem a prihlásim sa. Ono vieš, na taký veltrh príjdu kupci aj z druhých štátôv, lebo sa v novinách dočítajú, kedy sa taký trh a v kerém meste vydržiava. Kupci z cudzích štátôv nie všetci poznajú brezovské kože, nuž tam by sa dal kšeft snadno spravit. Ved uvidíme. Len tomu nerozumiem, že na kýho čerta mosia byt v našem pomerne malém štáte za sebú až štyri takéto trhy poriadané?

Šak tí cudzí kupci nemožú u nás dva mesiace vysedávat, aby obešli šecky štyri veltrhy, jak ony za sebú nasledujú. A potom: Či naši predavači môžu na všetky týto trhy íst, vystavovat partieku a platit za stánky? Šak by nezarobeli ani na sol! Dla mého súdu, bolo by najlepšie, aby veltrhy len v Prahe a v Bratislave poriadali a to všade len raz do roka, tu na jasen, tam na jar a sešlo by sa na nich aj kupcôv aj predavačôv vacej. Do zoly by bolo treba namočit tých trhanôv, aby k rozumu prišli. Šak, až príde na Brezovú náš Štefko Osuský z Paríža, pôjdem k nemu a poviem mu, aby zahútal tým, čo týto trhy robia, aby ich robeli múdre a nerobeli si konkurenciu, jako pečenkárky na vrbovských jarmekoch. Chcel som to teda povedat, že pôjdeme s partiekú na ten Dunajský veltrh do Bratislavy a hned zajtra napíšem tam, aby mi urobeli miesto, uvidíš, že to bude dobrý kšeft . . .“

„Nuž ja nedbám — vravia strynká spokojene, šak ja som ti nikdy v ničom nebránela. Vieš, čo máš robit a jako sa rídit, len abys na tom neprerobél.“

„Neboj sa ništ, ja už viem od čoho morky kapú — prehodia sváko figliarsky — šak uvidíš.“

Tým sa končila domáca porada u Raganov a sváko so strynkou pobrali sa spat.

My už vieme, čo sváko toľko v novinách vysedúvali. Študovali zprávy o veltrhoch, kovali plány pre chystaný svoj zájazd na veltrh do Bratislavy a že o svojich zámeroch nikomu z Brezovanov slova nepreriekli — to je cele prirodzené. Boli by blázon spovedat sa, aby ich potom daktorý konkurent ešte „predbehél“ a sám kšeft urobél“!? Oh, to sa nestane!

Na druhý deň ráno sváčko sadnú ku stolu, nasadia si na nos — na vrbovskom jarmoku kúpené — okuliare, vezmú papier s „kuperdom," pero a atrament, zapália si do fajky a začnú písať:

„Ctený

Dunajský Veltrh

v Bratislave.

Oznamujem, že som chvala pánu Bohu zdravý, kerého zdravia aj Vám ze srdca úprimného brezovského vinšujem a velice by ma tešelo, keby Vás týchto mojich pár riadkov pri dobrém a stálem zdraví vyprinatrafit môhlo. Na vedomie Vám dávam, ctení Pánovia že sa chystám aj s moju manželkú na Váš veltrh, kerý ščil mienite vydržiavat. Chceli by sme tam aspon 1—2 svazky futra a ze dve-tri nošky podešiev predat. Napíšte mi, či s tým súhlasíte, kam si s partieku a manželkú stat, aby sme velkým pánom nezavadzali, ale všetko dobre videli a našu partieku dobre predali. Od miesta dúfam, budete nám menej počítat jako druhému Židovi. Už Vám teda nemám čo takého písat, len Vás ešče na stotisíckrát ze srdca úprimného aj s mojú manželkú srdečne pozdravujem a pánu Bohu porúčam.

S úctu oddaný:

Samuel Ragan s manželkú dítkámi

garbár a obecný prísažný na Brezovej pod Bradlom."

Správa D. V. na tretí deň odpísala sváčkovi, že mu pridelila stánok číslo 24893. vo 298. Výstavnom pavilone za poplatok Kčs. 37·83 i s

obratovou daňou a oznámila, že veľtrh bude zahájený 22. augusta za účasti zástupcov našej vlády, úradov, priemyslu a obchodu, ďalej zástupcov peňažníctva a delegátov vlád zo zahraničných štátov a taktiež i zahraničného obchodu a priemyslu. Slovom, mala to byť paráda veľmi slávna o akej ucho neslýchalo, oko nevidelo. Akonáhle toto všetko sváko z listu vyrozumeli, z čerstva započali s prípravami na cestu do Bratislavy, hlavného to mesta Slovenska. Podrazili sebe i strynkej sviatočné čižmy novými podošvami, aby ich „pánske chodníčky v meste netlačely." Strynká zase obidvoje troma týždňami vopred olejom mastili, „aby čižmy aj v nártoch boly makké," lebo neni nič horšieho na svete, jako keď čižmy človeka tlačia.

V sobotu 21. augusta mali u Raganov všetky prípravy na veľtrh hotové. Dva sväzky futra a 3 veľké noše podošiev čakalo pripravených k expedícii do Bratislavy. Strynká ešte dopekaly pagáčky na cestu a sváko obzerali jedno-druhé pri zolách a vo dvore. Sváko dobre vedia, že vo sviatok treba ísť do kostola a „nekšeftovat," ale jakáž pomoc. Dunajský Veľtrh je len raz do roka vydržiavaný a trvá sotva 1—2 týždne. „Však pán Boh odpustí — dúmajú sváko, — nahradím si to, keď sa vrátim duplom." Večer pripravili si všetky potrebné veci ku zájazdu. Strynká zabalily do novinového papiera pol pecňa čerstvého chleba, kus šunky, pečenú hus, do svákovej zástery zaviazaly pagáčkov a do svojich i svákových čižiem vložily po kuse slamy, aby ich netlačily „pánske chodníčky," po ktorých im v Bratislave chodiť prichodí. Sváčko si prezreli sviatočný oblek, či snáď gombík na ňom dakde ne-

chybuje, potom si prihotovili do koženej „šrajtofle“ sopár korún, potrebných na cestu a nejakú najnútnejšiu útratu.

V nedeľu ráno Raganovci stali trocha skoršie a chystali sa na cestu. Strynká si obliekli najpeknejšiu kasanicu, rukávce, pruclík a čepec, sváko zase primastili si vlasy. „Partieku“ i so starými na stanicu odviezol ktorýsi chlapec Judin, teda vnuk Raganovcov.

Teraz si všimnime sváka so strynkou už na veľtržnom výstavišti. Sváko zaplatili správe veľtrhu ňou požadovaný peniaz za prenajatie stánku, ktorý po dlhom hľadaní našli a rozložili si tam i so strynkou, povozníkom so stanice privezenú partieku. Bolo to oddelenie pre výstavu koželužských produktov. Hneď za stánkom Raganových nasledovala expozícia koželužských fabrikantov z Liptovského Svätého Mikuláša a za týmito zase stánok brezovských továrnikov z Baranca. Strynká sa usadily na sväzok futra, chrbtom obrátená ku stánkom fabrikantov, ignorujúca ich produkty, bo ako vieme, dľa zásady Raganovcov — fabriky nie sú remeslom a niet v nich ani za mak božieho požehnania. Zajedli si i so sváčkom husiny, pagáčkov, zapili z modranského vínečka, šenkovaného v hojnej miere na výstavišti a spokojene očakávali, že kedy už počnú kupci prichodiť a kupovať.

Asi k 11-tej hodine vznikne na výstavišti veľký ruch a šum a všetko sa ponáhľa kamsi v jediný smer. To vyrušilo aj sváka a preto spýtali sa okoloidúcich, kam sa vlastne ponáhľajú. Odpoveď znela, že sa odbýva práve slávnostné zahájenie Veľtrhu za účasti vlády a iných vznešených osobností. Vybrali sa sváčko z pavilónu,

ponechajúc strynkú samotnú v stánku aj s tovarom a ponáhľali sa na miesto, kde sa tento slávnostný akt odbýval. Nebolo sa čoho obávať, lebo veď strynká rozumejú sa predávaniu „partieky“ práve tak ako sváčko.

Príjdu sváko na miesto, kde sa slavnostné zahájenie odbývalo a ich radosť bola bez konca. Vidia, že práve počína rečniť senátor Kornel Stodola, predseda Dunajského Veľtrhu, poctivého remesla garbiarskeho majster, teda našinec po krvi i remesle. Sváko poznajú Kornela Stodolu ešte z tých časov, keď do Viedne vajcia a kurence vozievali. „Fajn chlap, môže byt — hútajú si z pod fajky, ktorú si práve zapálili — bol síce tiež fabrikantom v L. S. Mikuláši, ale nás remeselníkov sa tiež zastal a bránel kde môhél . . .“ Sváko vypočuli so zbožným záujmom reč senátora Stodolu, z ktorej uvádzam len niektoré úryvky:

„Milé dámy a ctení pánovia!

Dovoľte, abych pri príležitosti 1238-ho vydržiavania mnou fundovaného Dunajského Veľtrhu v Bratislave v krátkosti ešplikoval nasledovné:

Princípy kooperácie s agrikultúrou a industriou sú Vám každému evidentné. Ich ekomické realizovanie tanguje direktne na tom, že kto je ich projektantom, fundátorom. Dunaj jako internacionálny navigačný prostriedok fulminantný efekt nášho Veľtrhu len majorizuje, avšak ešte stále nedocielili sme toho maxima, ktoré by pre nás fundátorov Veľtrhu znamenalo — dosť; Veľtrh dosiahol svojho cieľa. Táto inpozantná frekvencia s akou ste podnik náš poctili, je len svedoctvom toho, že Dunajský Veltrh treba stále budovať a tvoriť, poneváč rieka Dunaj je je-

dinou a najkrásnejšou dráhou nášmu obchodu na Balkán a na východ. Jak ku tomu pracovať? Delbou práce v produkcii, ktorá musí dirigovať i všetky naše kroky v komerčnej kompenzačnej politike so súsednými štátmi. V dobe maximálnej koncentrácie rôznych nábehov ku racionalizácii agrikultúry, ekonomickej osvety a tiež industriralizácie agrikultúry, eklatantným prostriedkom ku docieleniu želateľného úspechu je nám štatistika a potom kapitálová produkcia, minimalizovanie bankráty, redukovanie gáži a zmaksimalizovanie standardizácie produkcie. Musí dôjsť medzi navigačnými spoločnosťami na Dunaji ku koincidencii usancií. Pravda bankový kredit je i tu krajne rozhodujúcim faktorom, bez neho nemožno kreirovať ani reusovať. Finančnej kalamite na Slovensku myslím, že by kardinálne odpomohla reorganizácia bankových direktorií, podniknutá s hora a potom trocha liberálnejšia eskontná politika našej cedulovej banky. Tento balast našej nacionálnej ekonomie treba restringovať a odmysleť si, že kto má úrad, lebo poslanecký mandát, tým sa mu súčasne aj rozumu dostáva. Tu nespomôžu anketty, tu len sanácia, redukcia a racionálna ekonomizácia správ bánk môže nivelizovať horribílnú disharmoniu akcionarov . , . . .“ A tak ďalej pokračovala slavnostná reč veľtržného prezidenta. Svákovi sa reč p. senátora veľmi páčila, ale strynkej z jej obsahu ničoho opakovať nevedeli. Pokurujúc si z fajočky, zavše si tak ku sebe samému polohlasne poznamenali: „fajn chlap, nech som huncút — môhél by byt aj kostelníkom u nás, ná veru môhél . . .“

Keď Stodola dokončil svoju reč, sváko už

ho čakali pod tribunou. Ako sliezol dolu, objali ho (fajku si ale do ruky chytili) a vynútili na ňom sľub, že sa toho roku cele iste na hody na Brezovú ku Raganovcom ustanoví a že u nich bude pokračovať v tej slávnostnej reči, akou zahajoval dnešný Dunajský Veľtrh.

O tomto všetkom ponáhľali sa sváčko za tepla strynkej zprávu podať. Lenže tá už nesedely v stánku na sväzku futra, ležˇ pekne stály a očakávaly, s ktorej strany sa im sváko vrátia. Kým sa sváko so Stodolom „bečelovali," predali strynká celú „partieku" nejakým ševcom až hen z Maďarie, z Debrecína zavítavšim. A predali veru s dobrým zárobkom.

Sváčko strynkej všetko zreferovali a oni zas svákovi. Obidvaja mali radosť z dnešného úspechu a strynká sú zvlášť pyšná, že majú vo sváčkovi tak múdreho muža, ktorý i na staré kolená vedel si toľkého rozhľadu zadovážiť a z novín vyštudírovať, že kedy, kde a jako možno na futre a podošvách dobre zarobiť.

Odpoludňajší vlak odvážal spokojných Raganovcov do ich Brezovej.

OBSAH:

		Strana
	Úvod	3
1.	Sváko jako žiak	9
2.	Jako sváko „mendíčeli“	11
3.	Jako Sanko pani farárkine „sliepky chytál“	14
4.	„Každá duše vrchnosti poddaná buď . . .“	17
5.	Sanko sa priúča pytláctvu, čili po brezovsky-raušictvu	19
6.	Sanko na kolede s pánom farárom	22
7.	Suma-sumárum Sankovho mendíčenia	25
8.	Jako sváko Ragan „vohlady chodeli“	30
9.	Jako si sváko u šintra vlčiaka objednávali	33
10.	Keď sa sváko Ragan už naozaj „oženéli“	35
11.	„Najprv faru, potom Maru“	37
12.	Sváko dobre „kobulku“ predali	39
13.	Sváko na cestách „za gšeftom“	42
14.	Sváko dobrotisko	50
15.	Obchodné tajomstvo Brezovanov	54
16.	Ľudia nedajte sa na Brezovej ponúkať, alebo „háklivý je jak nebohý Caro!“	56
17.	Jako na Brezovej farára „krsteli“	59
18.	Jako sváko vo Vrbovom žrebca na jarmoku predávali	63
19.	Jako sváko v Malackách charaše = zle vyrobené kože predali	67
20.	Sváko idú za kšeftom do Vrbového	71
21.	Sváko Ragan gazdujú	85
22.	Jako sváko Ragan robili vlastenca a chytali francúzske miliony	87
23.	Jako sváko Ragan sekulského hlásnika odviezli	89
24.	Jako sváko Ragan na cestu svietili bez lampáša	92
25.	Sváko nepriateľom brezovskej železnice	94
26.	Fajn chlap	96

27. „Česi vzali Slovákom Boha“ 99
28. Šváko dostali predvolanie ku policajnému kapitánovi v Trnave 102
29. Šváko ekzamenujú svojho „vnuka“ . . 107
30. Šváko medzi neznabohmi v Trnave . . . 112
31. Skúpy dva razy platí a len raz kúpi . . 115
32. Keď Brezovania „do sveta za kšeftom“ cestujú . 118
33. Šváko „inštalujú“ p. župana bratislavského . . 126
34. Brezová volila republikánsky . . . 128
35. Jako sa šváko Ragan s Hodžom „skamarádeli“ . 130
36. Jako šváko Ragan Pálfyho „napáleli“ . . 133
37. Šváko na návšteve u pána prezidenta republiky na pražskom Hrade 136
38. Brezovskí špekulanti 146
39. Šváko a rádio 147
40. Čo sa všetko vyrábalo v Gavorech šarovni na Brezovej 149
41. Brezovana ani sto Židov neošiali . . . 153
42. Na Brezovej sa už neprisahajú? 164
43. Jako si boli šváko Ragan peniaze uložiť v Bratislave 166
44. Stanovisko šváka Ragana ku novotám v stravovaní a v móde 188
45. Šváko na Dunajskom Veľtrhu v Bratislave . . 200

dobre je to

220 332

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

books2ebooks.eu

University Library of Bratislava

univerzitná knižnica
v bratislave